

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 7 grudnia 2012 r.

Poz. 5495

UCHWAŁA NR XXIV/126/12 RADY GMINY MARKLOWICE

z dnia 29 października 2012 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice – Gminna Ewidencja Zabytków

Na podstawie Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. 2001, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) oraz po uzyskaniu opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Rada Gminy Marklowice

uchwała, co następuje:

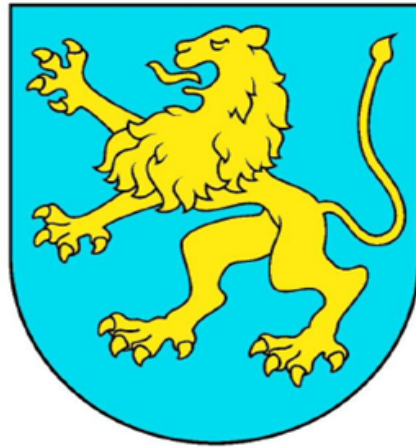
§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice – Gminna Ewidencja Zabytków stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Marklowice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Marklowice

inż. Andrzej Brychcy

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA
TERENIE GMINY MARKLOWICE**

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI

I.	STAN BADAŃ STRUKTURY PRZESTRZENNEJ I OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH NA OBSZARZE GMINY MARKLOWICE	3
I.I.	Przesłanki formalno-prawne.....	3
I.II.	Zakres opracowania.....	3
II.	GMINA MARKLOWICE	10
II.I.	Położenie geograficzne, środowisko przyrodnicze, komunikacja... 10	
	<i>II.II. Zarys dziejów gminy Marklowice.</i>	<i>12</i>
	<i>II.II.I. Przeszłość pradziejowa.</i>	<i>12</i>
	<i>II.II.II. Początki wsi Marklowice</i>	<i>13</i>
	<i>II.II.III. W państewkach stanowych.</i>	<i>15</i>
	<i>II.II.IV. Dwory i folwarki.</i>	<i>18</i>
	<i>II.II.V. Wieś – układy przestrzenne w czasach nowożytnych.</i>	<i>18</i>
	<i>II.II.VI. Rewolucja przemysłowa, budowlana, oświatowa.</i>	<i>19</i>
	<i>II.II.VII. Powołanie Gminy Marklowice.</i>	<i>20</i>
III.	KALENDARIUM GMINY MARKLOWICE	21
IV.	OBIEKTY ARCHITEKTONICZNE PROPONOWANE DO WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW.....	28
IV.I.	Obiekty sugerowane do wpisu do rejestru zabytków.	28
V.	ZABUDOWA ZABYTKOWA GMINY MARKLOWICE.....	28
V.I.	Zabudowa mieszkalna i gospodarcza – dawna i współczesna.	29
V.II.	Obiekty sakralne.	38
V.III.	Obiekty dworskie.	40
V.IV.	Obiekty szkolne.	42
V.V.	Obiekty użyteczności publicznej.	45
V.VI.	Obiekty małej architektury.	45
VI.	ZIELEŃ ZABYTKOWA NA TERENIE GMINY MARKOWICE	49
VI.I.	Kościół p.w. św. Stanisława. Marklowice Dolne, ul. Wyzwolenia 134.	
VI.II.	Dwór z parkiem. 2 połowa XIX w. Marklowice, ul. Wyzwolenia 13.52	
VII.	TYOLOGIA ZABUDOWY NA TERENIE GMINY MARKLOWICE	54

VIII. GŁÓWNE CELE POLITYKI GMINNEJ ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTKÓW.....	65
IX. ARCHEOLOGIA.....	72
X. SPISY	73
X.I. Spis obiektów.....	73
X.II. Spis ilustracji.....	76
XI. LITERATURA	78

I. STAN BADAŃ STRUKTURY PRZESTRZENNEJ I OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH NA OBSZARZE GMINY MARKLOWICE

I.I. Przesłanki formalno-prawne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA TERENIE GMINY MARKLOWICE NA LATA 2012-2016 jest dokumentem prawa miejscowego.

Powstanie i sporządzanie niniejszego dokumentu wynika z zapisów artykułów 16, 18, 21 – 22 oraz 84 – 88 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163, poz. 1568, z późniejszymi zmianami Dz. U. z 2009 r. Nr 97, poz. 804). Program dotyczy zagadnień ochrony zabytków na obszarach jednostek samorządu terytorialnego, powiatów oraz województw.

Zapisy programu będą podstawowym narzędziem dla władz gminy w realizacji przedsięwzięć dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami i wynikających z zapisów prawa. A także przyczynią się do zapewnienia środków koniecznych do realizacji programu w latach 2012-2016.

Podstawą dla sporządzenia niniejszego programu jest (zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami) ewidencja obiektów zabytkowych gminy Marklowice. Zasady sporządzenia ewidencji zabytków określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 04.124.1305).

I.II. Zakres opracowania.

Program obejmuje obszar gminy Marklowice – w jego obecnych granicach administracyjnych.

W związku z powyższym PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI, zgodnie z art. 87, ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla realizacji potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych, wspierania inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, w celu eliminacji sytuacji konfliktowych związanych z wykorzystaniem tych zabytków;
- tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

Opracowano ewidencję obiektów zabytkowych powstałych do lat 50. XX w., w tym obiektów małej architektury. Ewidencja ta, winna umożliwić określenie form współpracy i relacji między właścicielami obiektów a gminą, czy też przedstawicielami administracji państwowej i gminnej, w kwestii zasad prowadzenia wspólnych działań i odpowiedzialności w zakresie ochrony zabytków. Przy jej sporządzaniu kierowano się także zapisem art. 6 ustawy o ochronie zabytków, zgodnie z którym ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowli,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, (m. in. kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi),
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami projektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność

Ilustracja 1: Centralna część Gminy.

wybitnych osobistości lub instytucji;

2. zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Ilustracja 2: ul. Wyzwolenia - widok od strony wschodniej.

3. zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,

- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej, w których określono typy obiektów podlegające ochronie i opiece z mocy ustawy.

Opracowanie niniejsze nie ma charakteru studium, czy też analizy struktury urbanistycznej i architektonicznej gminy Marklowice. Jego zasadniczym celem jest istotne zmniejszenie zagrożeń dla substancji zabytkowej i docelowa ochrona przed ich likwidacją.

Na podstawie dokonanej inwentaryzacji substancji i prospekcji terenu skoncentrowano się na sporządzeniu wytycznych konserwatorskich zarówno w odniesieniu do układu przestrzennego obszaru gminy, jak i syntetycznych względem ogółu obiektów. Celem zawartych w niniejszym programie zasad, którymi należy się kierować jest:

- ochrona zabytkowych układów przestrzennych,
- opracowanie programu strategicznego dotyczącego prac remontowo-konserwatorskich,
- kształtowanie wizerunku plastyczno - estetycznego w oparciu o przesłanki konserwatorskie historycznej zabudowy gminy,
- stworzenie ujednocionej dokumentacji dla wytypowanych budynków w obszarze opracowania,
- określenie stanu zachowania układu przestrzennego gminy i jego wartości zabytkowej,
- sformułowanie generalnych wytycznych konserwatorskich obejmujących problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze gminy,
- wytypowanie obiektów o największej wartości i najbardziej zagrożonych do przyszłego procesu remontowo – konserwatorskiego,

- wskazanie na obiekty, które z uwagi na swe wartości i znaczenie winny być chronione według zasad ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 3), wprowadza następujące pojęcia związane z ochroną i opieką nad zabytkami:

- **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- **zabytek ruchomy** - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- **historyczny zespół budowlany** - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- **otoczenie** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ilustracja 3: Krzyż kamienny z 1887 roku przy ulicy ul. Swierkowej/Wyzwolenia.

W aspekcie ustawy o zabytkach należy także wyjaśnić zagadnienie stosowanego w opracowaniu określenia „objąć ochroną prawną”. Jest to kryterium ogólne, odnoszące się do obiektów posiadających wartość zabytkową.

Obecna ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami różnicuje zakres ochrony każdego z obiektów i hierarchizuje go. Stanowi o tym art. 7 ustawy o następującym brzmieniu:

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;

- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wszystkie zatem obiekty wymienione w niniejszym opracowaniu, jako posiadające wartość zabytkową są objęte ochroną według standardu ustanowionego w punkcie 4 tego art. 7 ustawy. Z tego też powodu należy opracować do nich szczegółowe karty ewidencyjne według zasad ustanowionych Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków. Część obiektów ze względu na stan techniczny kwalifikuje się do rozbiórki. Wskazane jest wykonanie dokumentacji zachowawczej dla tych obiektów.

Szczególną formą ochrony jest wpis do rejestru zabytków typu „A” (zabytki nieruchome) lub „B” (zabytki ruchome) województwa śląskiego. Wpis winien obejmować obiekty o najwyższych walorach zabytkowych.

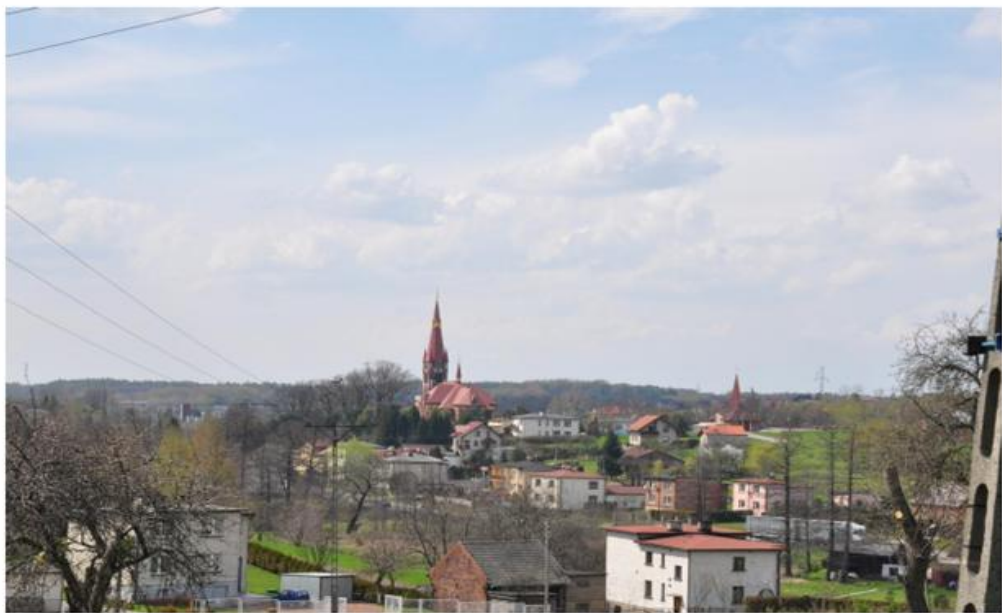
II. GMINA MARKLOWICE

II.1. Położenie geograficzne, środowisko przyrodnicze, komunikacja.

Marklowice – gmina i wieś (d. nazwy Marklowitz) znajduje się w południowo-zachodniej części województwa śląskiego, w powiecie wodzisławskim. Graniczy od wschodu z gminą Świerklany, od północy z miastami Rybnik i Radlin, od zachodu z miastem Wodzisław Śląski oraz od południa z gminą Mszana. Obecna powierzchnia to 13,76 km², którą zamieszkuje 5057 mieszkańców. Pod względem administracyjnym gmina Marklowice obejmuje miejscowość Marklowice, którą tworzą następujące

dzielnice: Marklowice Dolne, Marklowice Górne, Praga, Wilczek, Chałupki oraz przysiółek Studzienka.

Położona jest w pagórkowatym, urozmaiconym krajobrazowo obszarze Płaskowyżu Rybnickiego stanowiącego część Wyżyny Śląskiej, na wysokości 265 m n.p.m. Całość terenu gminy należy do zlewiska rzeki Odry i jest odwadniana przez sieć jej drugo- i trzeciorzędowego dorzecza. W północnej części gminy przebiega linia wododziału zlewni rzek Rudy i Olzy, pasmo wzniesień ciągnących się z północnego wschodu na południe, dzieląc zlewnie

Ilustracja 4: Panorama centrum od strony wschodniej. Szotkówki i Leśnicy.

Marklowice położone są na przedpolu Bramy Morawskiej będącej korytarzem pomiędzy Karpatami i Sudetami, na naturalnym szlaku komunikacyjnym wykorzystywanym od czasu zasiedlenia tego obszaru przez człowieka. Przez obszar gminy przebiega droga wojewódzka (nr 932) prowadząca obecnie głównie ruch tranzytowy i łącząca aglomerację śląską z granicą państwa i przejściem granicznym w Chałupkach. Przebieg tej drogi

wywodzi się zasadniczo z XIX-wiecznego układu drogowego, którego kierunki są mocno wpisane w sieci dróg i szlaków komunikacyjnych łączących w okresie średniowiecznym sieć grodów a następnie powstających i rozwijających się miast (Bytom, Gliwice, Racibórz, Wodzisław Śląski, Bohumin). Ten układ komunikacyjny obecnie jest uzupełniany autostradą A1, relacji Gdańsk – Łódź – Ostrawa (w budowie), która przebiegać będzie na południowy wschód od terenów gminy i dostępna będzie z węzłów Świerklany i Mszana.

II.II. Zarys dziejów gminy Marklowice.

II.II.I.Przeszłość pradziejowa.

Najstarsze ślady obecności człowieka na terenie gminy Marklowice pochodzą z epoki kamienia, z okresu neolitu. Jest to luźne znalezisko toporka kamiennego zapewne pozostawionego tu przez wędrujące grupy ludzi.

Przez teren dzisiejszej gminy Marklowice, w okresach wpływów rzymskich, wczesnego średniowiecza i średniowiecza przebiegały ważne szlaki handlowe prowadzące od Bramy Morawskiej w głąb Niziny Polskiej, aż nad Bałtyk. Szlaki te w powiązaniu z korzystnymi warunkami terenowymi powinny stać się czynnikiem osadotwórczym. Niestety na opisywanym terenie do dnia dzisiejszego nie znaleziono śladów osadnictwa z okresu pradziejowego. Licznie występują one natomiast na terenach sąsiednich, zarówno w postaci osad, jak i cmentarzysk.

Ilustracja 6: Widok na Marklowice Górne.

II.II.II. Początki wsi Marklowice

W okresie wczesnego średniowiecza omawiany teren zamieszkiwało słowiańskie plemię Gołęczyców, wzmiankowane przez tzw. Geografa Bawarskiego. Dysponowało ono w VII-IX w. kilkoma grodami, m.in. na terenie dzisiejszej Lubomi oraz Podobory, które uległy zagładzie w końcu IX w. w czasie najazdu wielkomorawskiego. Obok grodów obronnych funkcjonowały w tym czasie także osady otwarte. Trudno stwierdzić, czy teren gminy Marklowice stanowił w tym okresie teren niezasiedlony, czy też funkcjonowały tutaj niewielkie osady - których istnienia można się domyślać, z uwagi na sprzyjające ku temu warunki.

Ziemie śląskie wchodzi najpierw w sferę wpływów a następnie w skład państwa pierwszych Piastów. Po 1138r. Śląsk stanowi samodzielną dzielnicę

podporządkowaną władzy senioralnej, a książęta śląscy dążą do ponownego zjednoczenia państwa.

Najazd tatarski w połowie XIII w. spustoszył ziemie księstwa Śląskiego, które pod rządami Henryków Brodatego i Pobożnego przeżywało okres znacznego gospodarczego ożywienia i wzrostu znaczenia politycznego. Dlatego liczne osady i niewielkie grody ulegają całkowitemu lub znacznemu zniszczeniu. Po śmierci księcia Henryka Pobożnego w bitwie pod Legnicą (1241r.) dochodzi do rozpadu „monarchii Henryków Śląskich” na mniejsze dzielnice. Przedmiotowe obszary znalazły się w rękach książąt opolskich a następnie pod koniec XIII w. - książąt raciborskich. Mimo postępującego rozdrobnienia politycznego ma miejsce proces odbudowy gospodarczej kraju. Prowadzona jest akcja osadnicza na szeroką skalę, w ramach której na przełomie XIII i XIV w. lokowane są w oparciu o prawo niemieckie liczne nowe osady i wsie, w tym także Marklowice.

Miejscowość Marklowice po raz pierwszy wspomniana zostaje w Księdze Fundacyjnej Biskupów Wrocławskich, którą datuje się na lata 1285-1305 i wymieniona jest wśród wsi zwolnionych z części powinności czyli nowopowstających. Okres „wolnizny” dla wsi trwał od 10 do 16 lat. Należy sądzić, że Markowice zostały lokowane na prawie niemieckim w ramach planowej akcji osiedleńczej prowadzonej przez księcia raciborskiego Przemysława (1289-1306). Nazwę wsi zapisano w łacińskim brzmieniu Merclini villa, co pozwala przypuszczać, że zapewne zasadźca miał na imię Markiel (Merkel). Wieś lokowano, jak się wydaje na „surowym korzeniu”. Zasadźcę osadzono na 34 łanach flamandzkich, w ramach których wzdłuż drogi rozmieszczono 1- łanowe działki kmiecie dla 25 – 26 siedlaków. W centrum wsi znajdowały się od 1 do 2 łanów, przeznaczone pod budowę kościoła oraz na rolę proboszczowską. Zasadźca (późniejszy sołtys) dysponował 5-6 łanami dla własnych potrzeb. Ustrój społeczny, prawny i gospodarczy był ściśle określony przez prawo i dokument lokacyjny. Organizacja osad powstających w tym okresie ukierunkowana była na uprawę roli oraz wytwarzanie i przetwórstwo

zbóż. Należy przyjąć że Marklowice powstały w ostatnich latach XIII w. w końcowej fazie akcji kolonizacyjnej Śląska związanej z jego odbudową osadniczą i gospodarczą, po najeździe tatarskim w połowie XIII w. W 1324 roku Marklowice są rozwiniętą gospodarczo wsią, w której obok gospodarki rolnej, prowadzona jest hodowla ryb w kilku stawach. Wieś ma wolnego dziedzicznego sołtysa i cieszy się książęcymi przywilejami, między innymi dotyczącymi polowań i łowów w obrębie wsi. W 1324 roku zostaje spisany II kontrakt, w którym zostają szczegółowo określone powinności wioski wobec lokalnego władcy. Książę Leszko przenosi Marklowice na wyższą formę gospodarki czynszowej, co świadczy o przebiegającym korzystnie procesie zasiedleńczym i postępującym rozwoju gospodarczym. Ekspansja osadnicza w XIV w. w kierunku przeciwnym od pobliskiego, a rządzącego się swoimi prawami - Wodzisławia prowadziła do stopniowego zasiedlenia wzgórze, na którym obecnie znajdują się Marklowice Górne.

Ilustracja 7: Widok na centrum od strony dzielnicy Kępa.

II.II.III. W państewkach stanowych.

MARKLOWICE

Śląsk z biegiem lat, poczynając od przełomu XII i XIII w. ulegał rozdrobnieniu i rozpadowi na coraz mniejsze polityczne jednostki. Ostatecznym etapem tego procesu były tzw. państwa stanowe. Należące początkowo do Piastów, czy Przemyslidów księstwa, ulegały rozdrobnieniu drogą dziedziczenia, sprzedaży i zastawów. Zdarzało się wówczas, że księstwa lub ich części trafiały w ręce osób nie pochodzących z dynastii panujących. Władcy ci nie byli książętami. Nazywano ich „panami” lub „wolnymi panami”. Pierwsze państwa stanowe powstały pod koniec XV w., za rządów króla węgierskiego (i tytularnego króla Czech) Macieja Korwina, który zajął część Śląska. Z upływem dziesięcioleci powiększająca się grupa panów podzieliła się na dwie mniejsze: panów stanowych (władających niższymi państwami stanowymi) oraz wyżej stojących wolnych panów stanowych (do nich należały wolne państwa stanowe). Od początku XVI w. do końca epoki feudalnej, to jest aż do XIX stulecia, Marklowice są wolnym mniejszym państwem stanowym (Minderstandesheeschaft) ze stolicą w Wodzisławiu. Wodzisławskie Państwo Stanowe (Status Minor Vladislaviensis) kształtowało się od 1474 r., a ostatecznie powstało po bezpotomnej śmierci Jana IV Karniowskiego i walkach o ziemię wodzisławską pomiędzy Janem V Raciborskim, a Maciejem Korwinem. W 1502 r. Władysław Jagiellończyk zdecydował o przekazaniu ziemi wodzisławskiej pierwszemu panu stanowemu - Jerzemu Szellenbergowi (Salenbergowi), kanclerzowi Królestwa Czeskiego. Państwo Wodzisławskie wydzielono zostało z południowo-wschodniej części księstwa raciborskiego. Początkowo w jego skład oprócz samego Wodzisławia wchodziło 10 okolicznych wsi oraz 11 folwarków liczących 8000 morgów ziemi uprawnej, 1600 morgów łąk i 4000 morgów lasów.

Do 1526 r. Państwo Wodzisławskie znajdowało się pod zwierzchnią władzą królów czeskich, a następnie przeszło do Niemieckiego Cesarstwa Habsburgów i pozostawało pod ich berłem aż do 1742 r. Natomiast do 1809 r. było w granicach Niemieckiego Państwa Pruskiego. Zachowało ono odrębność administracyjną do początków XIX wieku.

Właściciele dóbr ziemskich Marklowice często się zmieniali. Niektórzy otrzymywali majątek ziemski, zwany rycerskim oraz wieś w spadku, w wyniku bezpośredniego lub pośredniego dziedziczenia. Inni nabywali go drogą kupna. Częsta zmiana właścicieli w okresie od XV do XIX w. nie miała wpływu, na stosunkowo powolny ale stały i harmonijny rozwój przestrzenny i gospodarczy wsi. W drugiej połowie XIX w. majątek ziemski w Markłowicach Dolnych obejmował 1073 morgi gruntów, w tym gruntów uprawnych (739), łąk (95), ogrodów (13) i lasów (155). Do majątku należało też tzw. Grodzisko, teren na którym według tradycji lokalnej istniał niegdyś gród obronny. Dawne łanowe kmiece gospodarstwa mimo przekształceń własnościowych, wtórnych podziałów i scaleń zachowały swój pierwotny układ działek siedliskowych i rozłóg pól, tworzących pierwotny, wywodzący się ze średniowiecza układ ruralistyczny.

Wprowadzony przez Państwo Pruskie, w wyniku licznych buntów chłopskich, edykt z 1807 roku, częściowo znoszący osobiste poddaństwo oraz edykt z 1811 roku umożliwiający nabycie przez chłopów dotychczas użytkowanych gospodarstw, spowodowały znacznie szybszy rozwój i wzrost gospodarczy wsi.

Ilustracja 8: Odrestaurowany budynek przy ul. Wyzwolenia 156.

II.II.IV. Dwory i folwarki.

Opisane dobra stanowiły w XV-XVI w. podstawę rozwoju majątków ziemskich – folwarków, które przetrwały mimo likwidacji pańszczyzny aż do I połowy XX w. W XV-XVI w. powstały na terenie wsi folwarki pańszczyźniane. Zabudowania dworskie w przypadku miejscowości stanowiących dobra kameralne panów państewek i większych majątków ograniczały się do zamkniętych z reguły w czworobok zabudowań folwarcznych – gospodarczych oraz mieszkalnych - zarządcy lub dzierżawcy i pracowników dworskich. Tego typu założenia można śledzić na rękopiśmiennych źródłach kartograficznych z połowy XVIII w.

W przypadku dworu stanowiącego centrum majątku w Markłowicach Górnych nie zachowały się niestety akta podworskie dworu i folwarku. Nie przetrwały też ich pierwotne zabudowania. Taki stan rzeczy uniemożliwia dokonanie opisu przestrzennego, architektonicznego i funkcjonalnego poszczególnych zespołów zabudowań dworskich.

II.II.V. Wieś – układy przestrzenne w czasach nowożytnych.

W czasach nowożytnych, przed uwłaszczeniem chłopów i parcelacją dużych, pełnorolnych gospodarstw chłopskich, Marklowice posiadały charakter ulicówki z kilkoma niewielkimi przysiółkami, zapewne o analogicznym układzie.

Pozostawanie wsi w strukturach dużych majątków, państewek stanowych - które nie podlegały podziałowi a przechodziły w całości z rąk do rąk, nie sprzyjało rozwojowi procesów osadniczych. Wioski stanowiące własność rycerską (alodialną) ulegały natomiast bardzo często podziałom. Tego typu procesy miały miejsce od XV w. m.in. w okolicy Marklowic. Zdarzało, że na jednej wsi „siedziało”, czyli miało swoje działy nawet kilku rycerzy - szlachciców. W ten sposób miejscowości dzieliły się na części górne, dolne, średnie. Powstawały w nich w czasach nowożytnych nowe, niewielkie siedziby ziemian oraz folwarki, młyny i przysiółki. W efekcie struktura przestrzenna poszczególnych jednostek osadniczych istniejących na terenie gminy Marklowice – średniowiecznych wsi – przetrwała aż do XIX w. Charakteryzuje się ona skupioną - zwartą zabudową, brakiem przysiółków. Relikty pierwotnych układów przestrzennych są czytelne, mimo wzrostu ilości osad, na kolejnych mapach wykonanych przed uwłaszczeniem chłopów, a następnie rozdrobnieniem gospodarstw wskutek ich parcelacji między potomków. Analiza przekazów kartograficznych z lat 20. XIX w. pozwala na stwierdzenie, że ramy przestrzenne zabudowy nie wyszły poza ustalone przed wiekami niewielkie obszary.

W połowie XIX w. dochodzi do parcelacji 12 ostatnich istniejących dawnych dużych gospodarstw łąkowych. Powstają 54 mniejsze posesje – 30 zagrodniczych i 20 chałupniczych. W 1864 r. notowany jest znaczny wzrost wartości ziemi, co wiąże się z rosnącym „głodem ziemi”, spotęgowaniem zapotrzebowania na produkcję rolniczą, wynikającą z konieczności zaopatrzenia w żywność rodzącego się przemysłu, rosnących miast i powstających masowo osiedli robotniczych. Mieszkańcy Marklowic zaczynają zasiedlać nowe kolonie

– na Pradze i w Chałupkach. W miejscowości Marklowice Dolne, w 1864 r. powstaje nowy młyn. Istnieje też karczma.

II.II.VI. Rewolucja przemysłowa, budowlana, oświatowa.

W pierwszych dziesięcioleciach XX w. stopniowo zaczynają się zmieniać warunki socjalne mieszkańców miejscowości. Część mieszkańców zaczyna szukać zatrudnienia w górnictwie, znajdując posady na kopalniach Emma (Marcel), Siwka (Rymer), Anna i Ignacy (Rydułtowy II). Dzięki szybkiemu rozwojowi przemysłu, szczególnie wydobywczego, wzrasta stan zamożności mieszkańców.

Drewniana zabudowa wsi z dachami krytymi słomą zostaje zastąpiona domami murowanymi z cegły, krytymi dachówką. Proces ten postępuje stosunkowo szybko i zostaje zakończony w pierwszej połowie XX stulecia. „Rewolucja” budowlana dotyczy też obiektów użyteczności publicznej. Stary kościół ustępuje miejsca nowemu. Powstają nowe budynki szkolne oraz remiza strażacka.

W latach 60-70. XX w. na wsi rozwijało się budownictwo indywidualne. Likwidowano też ostatnie drewniane domostwa. Pojawiły się piętrowe budynki, na rzucie zbliżonym do prostokąta, kryte płaskim czterospadowym dachem. Tego typu budownictwo lokalizowano przede wszystkim przy głównych ulicach. W latach 70-80. XX w. budowano z prefabrykatów pawilony handlowe i bary Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” oraz budynki gospodarcze i garaże kółek rolniczych. Przebudowa dworu w Markłowicach Górnych doprowadziła do zatarcia wszelkich cech stylowych i waloru zabytkowego obiektu.

Ilustracja 9: Panorama kopalni Marcel.

II.II.VII. Powołanie Gminy Marklowice.

W 1945 r. powołano do życia gminy zbiorowe. Nastąpiła likwidacja samorządu terytorialnego. W ramach kolejnej reformy powołano w 1954 r. gromady.

Do 1975 r. Marklowice stanowiły samodzielną jednostkę administracyjną, zmieniając swą przynależność powiatową (pszczyński, rybnicki, wodzisławski).

W 1975 r. Marklowice zostają włączone do miasta Wodzisław Śląski i pozostają jego dzielnicą przez niespełna 20 lat. 31 grudnia 1994r. Marklowice odzyskują samodzielność. W wyniku starań mieszkańców zostaje reaktywowana gmina Marklowice.

III. KALENDARIUM GMINY MARKLOWICE

- neolit
Ludność zamieszkująca, lub przemieszczająca się przez dzisiejsze Marklowice Górne pozostawiła tu kamienny toporek

- epoka brązu
Ślady osadnictwa na terenie Marklowic Dolnych
- VII w.
Na terenie Syrynii istnieje osada
- IX w.
W Lubomii funkcjonuje osada
- 2 poł. XIII w.
Akcja kolonizacyjna na Śląsku
- ok. 1300
Księga fundacyjna biskupów wrocławskich w grupie miejscowości powstających wymienia Merclini Villa, wieś o 34 łanach
- lipiec 1305
Wacław z Marklowic oddaje w dzierżawę swój młyn w Uchylsku
- lipiec 1324
Książę Leszko odnawia sołtysowi Fuczce przywileje wolnego sołectwa Marklowice
- 1336
Po bezpotomnej śmierci księcia Leszka Marklowice wraz z całą ziemią wodzisławską przechodzą pod panowanie czeskie
- XV w.
Budowa drewnianego (obecnie nieistniejącego) kościoła
- 1502
Król czeski Władysław Jagiellończyk przekazuje swemu kanclerzowi Janowi Schellenbergowi „zamek i miasteczko Wodzisław wraz z osiadłą tam szlachtą, wsiami, poddanymi itd.”
- 1515
Marklowice wraz z całym d. Księstwem Raciborskim i Królestwem Czeskim zostają włączone do Austrii. Dostają się pod zwierzchność Habsburgów
- 1517
Jan Schellenberg sprzedaje miasto i obszar Mniejszego Stanowego Państwa Wodzisławskiego (wraz z Marklowicami) Janowi z Zierotyń, który wkrótce odsprzedaje je Baltazarowi Welczkowi
- 1527
Welczek sprzedaje Państwo Wodzisławskie Janowi Planknarowi z Kinspergu (ob.Kralove Hora)

- 1658
Pierwszy raz wymieniane są Marklowice Górne jako odrębny majątek ziemski stanowiący własność Gotfryda Welczka
- 1666
Właścicielem Marklowic jest Adam Wilhelm Stole von Gostomb
- 1696
Państwo Stanowe przejmuje książę Ferdynand Dietrichstein, składają mu wówczas hołd podlegli jego jurysdykcji - pan na Marklowicach Górnych – Karol von Bludowski oraz pisarz krajowy Jerzy G. Von Larisch - pan na Marklowicach Dolnych
- 1723
Jako właściciel Marklowic wymieniany jest Adalbert von Suene. Właścicielem Marklowic Górnych jest Adam von Bludowski
- 1737
Majątek Marklowice Górne przejmuje Kasper von Rochowski
- 1742
Marklowice w obrębie powiatu pszczyńskiego w Państwie Pruskim
- 1743
Właścicielem Marklowic Górnych jest Jan Jerzy von Larysz
- 1749
Marklowice Górne należą do Ernesta Leberchta von Bludowskiego
- 1774
Wieś stanowi własność Zofii Karoliny wdowy po hrabim von Dyhm
- 1776
Miejscowość kupuje Leopold von Larysz
- 1779
Kolejnym właścicielem Marklowic jest Jerzy von Ziemiecki
- 1783
We wsi Marklowice Dolne znajduje się 12 dużych gospodarstw chłopskich, będących pozostałością dawnych siedlisk łąnowych oraz 28 zagrodniczych powstałych na przestrzeni wieków z podziałów dawnych pierwotnych gospodarstw kmiecych. Wieś zamieszkuje 186 osób. Funkcjonują dwa młyny.
Majątek ziemski Marklowice Górne jest własnością Magnusa von Bludowskiego. Posiada 10 dużych gospodarstw chłopskich i 28 zagrodniczych zamieszkałych przez 130 mieszkańców.

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

- 1785
Jako właścicielka Marklowic Górnych wymieniana jest Anna Maria von Zemstal
- 1788
Jako właściciel Marklowic wzmiankowany jest Wilhelm von der Tann
- 1791
Marklowice Górne należą do Józefa von Kaltrentha
- 1794
Własność Marklowic przejmuje Józef von Kalkrenth
- 1797
Właścicielką dóbr zostaje generałowa von Pirch
- 1799
Po śmierci generałowej von Pirch Marklowice przechodzą drogą dziedziczenia w ręce majorowej von St. Paul z domu von Pirch
- 1801
Marklowice ponownie stają się własnością Józefa von Kalkrenth. Właścicielem majątku w Marklowicach Górnych zostaje Ernest Wilhelm von Birgham, królewski starosta (landrat) pszczyński
- 1803
Właścicielem zostaje Ludwik von Strachwitz
- 1806
Dobra przechodzą na własność Leopoldyny Strachwitz, wdowy po baronie von Tann
- 1810
Właścicielką zostaje Karolina Fryderyka von Sowińska, baronowa von Tann
- W Marklowicach Górnych chłopci protestują przeciwko nie wprowadzeniu edyktu z 1807 r., znoszącego pańszczyznę
- 1811
Chłopi z Marklowic odmawiają świadczenia należności pańszczyźnianych
- 1815
Majątek obejmuje na okres prawie 30 lat kapitan Łazarz von Lipp i jego żona Charlotta, z domu von Schweinirhen
- 1818
Właścicielem majątku w Marklowicach Górnych zostaje baron von Gillem

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

- 1829
W Marklowicach zamieszkuje w 55 domach 384 mieszkańców. Wśród nich jest 2 ewangelików i 2 Żydów. W Marklowicach Górnych jest 285 mieszkańców, w tym 9 Żydów
- 1837
Właścicielem majątku w Marklowicach Górnych jest Teodor von Garnier
- 1838
Marklowice Górne kupuje za kwotę 20 000 porucznik Ferdynand Stoeckel
- 1842
Właścicielem miejscowości zostaje baron Ernest von Seidliz
- 1844
Marklowice Górne za kwotę 33 200 talarów kupuje Jan Kukutsch
- 1845
Marklowice zostają zakupione przez Józefa Koniecznego za kwotę 45 000 talarów
- 1847
Dobra przechodzą na własność Wilhelma Chytrausa
- 1852
Marklowice Dolne są własnością barona von Wilczek
- 1853
Marklowice Dolne nabywa za kwotę 51000 talarów kapitan Fölk
- 1857
Jako właściciel Marklowic Górnych wymieniany jest Fryderyk Salomon Cohn
- 1860
We wsi jest 100 budynków mieszkalnych, w których żyje 751 osób tworzących 147 rodzin. Dominują kobiety, których jest 409, mężczyzn 342. Większość jest katolikami. 20 mieszkańców jest ewangelikami.
- Majątek w Marklowicach Górnych posiada porucznik Ernest Simon
- 1861
Powstają plany dworu (Schloss – zamek) w Marklowicach Dolnych
- 1862
Posiadaczem majątku w Marklowicach Górnych jest urzędnik kameralny Emanuel Langer

- 1864
Duże chłopskie gospodarstwa w Marklowicach Górnych zostają podzielone na 23 posesje. W Marklowicach Górnych są 73 domy zamieszkiwane przez 92 rodziny i 492 mieszkańców (233 mężczyzn i 259 kobiet), wśród których jest 10 ewangelików i 3 Żydów. Majątek ziemski posiada 884 morgi gruntów rolnych, 250 mórg lasu i 25 mórg łąk
- 1865
Majątek ziemski Marklowice Dolne obejmuje 1056 mórg a posiadłości gminne 1654 morgi. W 125 gospodarstwach domowych zamieszkuje 628 osób „mówiących wyłącznie w języku polskim”.
- Majątek ziemski Marklowice Górne obejmuje 1160 mórg gruntów
- 1909
Pochodząca z Berlina rodzina Friedlaender-Fuld kupuje dwór w Markowicach i przeprowadza jego przebudowę
- 1918
W Marklowicach Górnych znajduje się siedziba starościńska starosty pszczyńskiego von Birkhana
- 1919
Marklowice pozostają w granicach państwa niemieckiego. O przynależności państwowej ma zdecydować plebiscyt
- 17 sierpnia 1919
Wybuch I Powstania Śląskiego, w którym liczny udział biorą mieszkańcy Marklowic
- maj-lipiec 1921
III Powstanie Śląskie, którego mieszkańcy biorą udział w walkach 14 pułku piechoty wojsk powstańczych
- 1922
Powstaje klub sportowy „Polonia Marklowice”
- 4 grudnia 1922
W wyniku nowej regulacji granic Marklowice trafiają w granice państwa polskiego
- 1925
Budowa nowego kościoła według projektu Johanna Affy architekta z Raciborza
- 1938
Połączenie Marklowic Górnych i Dolnych w jedną miejscowość o nazwie Marklowice.

Ilustracja 10: Kościół pw. św. Stanisława biskupa i męczennika wraz z zielenią.

- 1939
Wieś zostaje wcielona do Rzeszy
- 26 marca 1945
Marklowice zostają wyzwolone
- 1948
Gmina Marklowice wchodzi w skład powiatu rybnickiego
- 11 sierpnia 1954
Gmina zostaje włączona do nowoutworzonego powiatu wodzisławskiego.
W Markłowicach postwaje Gminna Rada Narodowa
- 1 lipca 1975
Gmina wraz z Radlinem, Rydułtowami i Pszowem zostaje włączona do miasta Wodzisław Śląski
- 1975-1988
Przynależność administracyjna do województwa katowickiego
- 31 grudnia 1994
Reaktywowanie gminy Marklowice
- Styczeń 1999
Gmina Marklowice wchodzi w skład reaktywowanego powiatu wodzisławskiego

IV. OBIEKTY ARCHITEKTONICZNE PROPONOWANE DO WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW

IV.1. Obiekty sugerowane do wpisu do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Marklowice brak jest obiektów (nieruchomych, ruchomych, archeologicznych) wpisanych do rejestru zabytków.

W związku z powyższym sugeruje się następujące obiekty objąć ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków:

Lokalizacja	Obiekt
OBIEKTY NIERUCHOME	
ul. Wyzwolenia 134	Kościół parafialny p.w. św. Stanisława
ul. Wyzwolenia 13	Dwór
OBIEKTY RUCHOME	
ul. Szymanowskiego 62	Krzyż kapliczkowy
ul. Wiosny Ludów 73	Krzyż kapliczkowy
cmentarz przy ul. Wyzwolenia 134	Pomnik Powstańców Śląskich
ul. Wyzwolenia 136	Krzyż kapliczkowy
zbieg ulic : Wyzwolenia i Świerkowej	Krzyż kapliczkowy

V. ZABUDOWA ZABYTEKOWA GMINY MARKLOWICE

Na potrzeby opracowania przeprowadzono badania terenowe. Dokonano wstępnego rozpoznania historycznego, bibliograficznego, kartograficznego, archiwalnego, ikonograficznego oraz kwerend w odniesieniu do obszaru Marklowic i jego zabudowy. Niniejsze opracowanie poprzedzone zostało

Ilustracja 11: Fragment mapy J.W. Wielanda z 1736 r.; Źródło: Z. Karwot Marklowice 700 lat, Marklowice 2000, okładka.

wykonaniem uproszczonej dokumentacji ewidencyjnej w formie kart gminnej ewidencji zabytkowych obiektów nieruchomych i ruchomych (tzw. obiektów małej architektury) – katalogu obiektów zabytkowych wraz z dokumentacją fotograficzną. Wprowadzenie stanowi wstęp zawierający podstawowe informacje o kontekście historyczno – geograficznym gminy, a także wnioski ogólne oraz typologię obiektów zabytkowych i kulturowych.

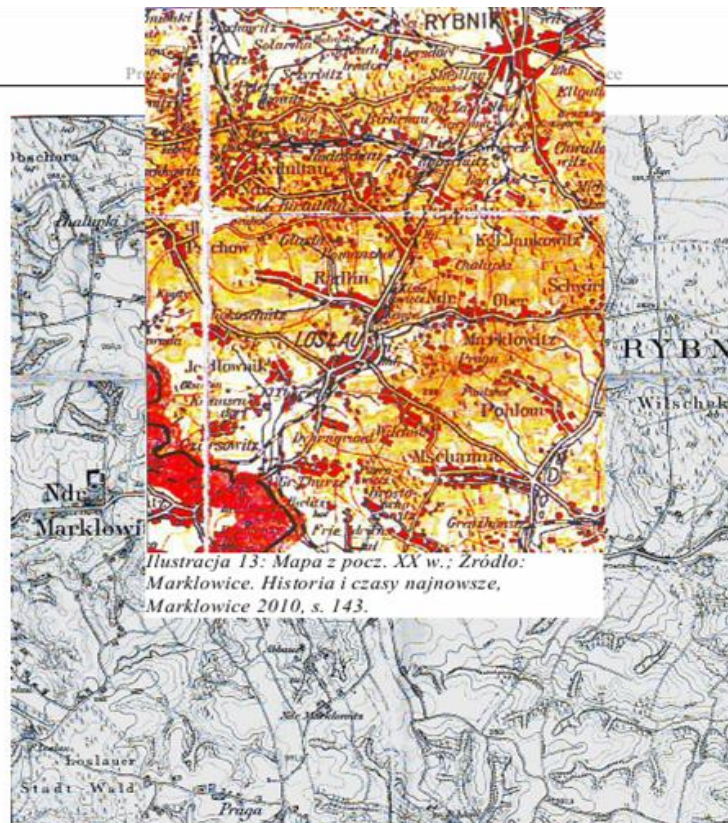
Jak już wspomniano gmina Marklowice składa się z pięciu dzielnic: Chałupki, Marklowice Dolne, Marklowice Górne, Praga, Wilczek oraz przysiółka Studzienka, które dawniej stanowiły (oprócz Studzienki) odrębne jednostki administracyjne lub kolonie.

V.I. Zabudowa mieszkalna i gospodarcza – dawna i współczesna.

Wspomniano już, że w 1783 r. Marklowice Dolne zamieszkiwało 186 osób, w 12 gospodarstwach chłopskich (pozostałość dużych gospodarstw łanowych) i 28 zagrodniczych domach (powstałych na przestrzeni wieków z podziałów pierwotnych gospodarstw kmiecych). Zaś w Markłowicach Górnych około roku 1780 istniał folwark, młyn, 10 gospodarstwach chłopskich i 28

zagrodników. Mieszkało 130 mieszkańców. Liczba mieszkańców w 1829 r. Marklowic Górnych podniosła się do 285, a Marklowicach Dolnych do 384 (mieszkających w 55 domach). W trzydzieści lat później Marklowice Górne zamieszkiwało 492 osoby w 73 domach mieszkalnych, zaś w Marklowicach Dolnych w 100 budynkach mieszkało 751 osób (147 rodzin). Poprzez parcelację ostatnich dużych gospodarstw w Marklowicach Dolnych powstały 54 mniejsze posesje – 30 zagrodniczych i 20 chałupniczych. W 1860 r. tylko trzy duże gospodarstwa wymienione są jako niepodzielne. W Górnych Marklowicach ok. 1864 r. z ostatnich dużych gospodarstw chłopskich powstały 23 posesje (wówczas to istniało tylko jedno duże gospodarstwo chłopskie).

Od połowy XIX wieku zaczęto osiedlać się na nowych terenach. Powstały kolonie w Chałupkach, a wzdłuż drogi z Wodzisławia do Połomii - Praga. Około 1864 r. w Pradze istniało 8 domostw. W Chałupkach z istniejących w 1862 r. 13 zasiedlonych gospodarstw, w trzy lata później zanotowano już 22 gospodarstwa oraz 21 budynków gospodarczych, a w następnych trzech latach przybyło 8 gospodarstw.

Ilustracja 13: Mapa z pocz. XX w.; Źródło: Marklowice. Historia i czasy najnowsze, Marklowice 2010, s. 143.

Ilustracja 12: Fragment mapy z 1884 r.; Źródło: Z. Karwot. Marklowice 700 lat, Marklowice 2000, s. 54.

Parafia marklowicka (obejmująca wszystkie w/w miejscowości i kolonie) w 1927 r. liczyła 2.700 wiernych. Następne dane pochodzą z 1945 r., kiedy to miejscowość liczyła 3.327 mieszkańców. W 1961 r. liczba mieszkańców wzrosła do 4.066, zaś obecnie (dane z 2009 r.) w Markłowicach mieszka 5.289 mieszkańców.

Dawna zabudowa Markłowic (tak jak większość wsi górnośląskich), zarówno mieszkalna, jak i gospodarcza pierwotnie była drewniana. Powszechnie występowała ona do końca XIX w. Budynki zazwyczaj budowano na rzucie prostokąta, w konstrukcji drewnianej, z dwuspadowymi dachami z pokryciem słomianym.

Również pierwsze kościoły marklowickie (zarówno pierwotny jak i następny, prawdopodobnie XVI wieczny, znany z fotografii) były drewniane.

Ilustracja 14: Marklowice Dolne - ostatnia drewniana chata kryta słomianą strzechą, pochodząca z połowy XIX wieku (rozebrana ok. 1970 r.); Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 45.

*Ilustracja 15: Marklowice Dolne – drewniany kościół p.w. śś. Stanisława i Walentego, spłonął w 1910 r.;
Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 6.*

Restrykcyjne przepisy przeciwpożarowe w Państwie Pruskim spowodowały, że w zakresie zabudowy mieszkalnej i gospodarczej od II połowy XIX w. zaczęto wznosić jedynie obiekty murowane. Budownictwo murowane stopniowo wypierało zabudowę drewnianą i na przestrzeni ponad stulecia ruralistyczna architektura drewniana w Markłowicach zanikła. Pozostałości drewnianego budownictwa występowały jeszcze w I poł. ub. wieku, a sporadycznie w III ćw. XX wieku (ostatnią chatę w Markłowicach Dolnych rozebrano w latach 70. ubiegłego wieku).

Ilustracja 17: Marklowice Dolne na początku lat 30. XX w. – widok zabudowań przy szosie Wodzisław Śląski-Zory.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 27.

Ilustracja 16: Marklowice Dolne w latach 20. XX w. – widok na obecną ulicę Porieczkową.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 31.

Dzisiaj na terenie gminy Marklowice brak budynków o konstrukcji drewnianej. Najstarsze zachowane do dnia dzisiejszego budynki wiejskie pochodzą prawdopodobnie z końca XIX w., jednakże większość powstała już w I połowie XX w. Są to głównie budowle ceglane, otynkowane, założone na rzucie prostokąta, zazwyczaj w układzie kalenicowym, jednokondygnacyjne z poddaszem (w partiach szczytowych poddasza najczęściej znajdują się dodatkowe pomieszczenia mieszkalne), nakryte dachami dwuspadowymi (część naczółkowymi) z pokryciem z dachówki cementowej. Detal architektoniczny w tej zabudowie jest niezwykle skromny i ma on zazwyczaj formę gzymsów, wydzielających część strychową od części mieszalnej oraz sfazowanych cokołów) lub z rzadka prostych opasek okiennych. Do najciekawszych obiektów tego typu należą domy przy: ul. Szymanowskiego 39 w Pradze, ul. Wyzwolenia 128 i ul. Goplany 56 w Markłowicach Dolnych.

Ilustracja 18: Praga ul. Szymanowskiego 39 - dom mieszkalny.

Obok obiektów tynkowanych budowano również (zapewne w trochę późniejszym okresie) domy ceglane, o analogicznych bryłach i formach. Prawdopodobnie pierwotnie prostą bryłę budynków (zarówno tynkowanych, jak i ceglanych) czasami urozmaicały drewniane „lauby”, umieszczone na osi podłużnej domu, w miejscu których budowano istniejące dzisiaj murowane ganki (tylko przy domu - ul. Wyzwolenia 32, zachowała się drewniana „lauba”).

Ilustracja 20: Marklowice Dolne – gospoda Eliasa Perla.; Źródło: Marklowice. Historia i czasy najnowsze, Marklowice 2010, s. 77.

Ilustracja 19: Projekt typowego domu z pocz. XX wieku.; Źródło: Marklowice. Historia i czasy najnowsze, Marklowice 2010, s. 111.

Na terenie gminy zachowało się kilka domów o śladach archaicznego typu zabudowy mieszkalno-gospodarczej. W wydłużonych budynkach zapewne pierwotnie znajdowały się pomieszczenia mieszkalne, w części zaś pomieszczenia gospodarcze, które z biegiem czasu zaadaptowane zostały na mieszkalne (np. Marklowice Dolne, ul. Okrężna 25).

Na terenie gminy zachowało się kilkanaście budynków o charakterze wiejskim (około 20), lecz tylko nieliczne posiadają pierwotną (niestety tylko

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

częściowo zachowaną) stolarzkę okienną i drzwiową (np. wspomniany już dom w Pradze przy ul. Szymanowskiego 39).

Ciekawą, nieliczną grupę zabudowy wiejskiej stanowią budynki jednorodzinne, tynkowane z nadbudowanym pięterkiem na osi, gdzie umieszczono facjatę. Zachowało się kilka obiektów tego typu, z których najbardziej interesujące są dwa budynki z dodatkowym elementem urozmaicającym bryłę budynku - wnęką wejściową na osi. Występują one przy ul. Strażackiej 6 w Markłowicach Górnych i przy ul. Szymanowskiego 43 w Pradze.

Obok budynków jednorodzinnych z „facjatą” wyodrębniono również inny typ domów jednorodzinnych: budynki o charakterze małomiasteczkowym o asymetrycznej bryle (np. Chałupki, ul. Orła 12 i 13).

Ilustracja 21: Praga, ul. Szymanowskiego 43 – dom mieszkalny.

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

Ilustracja 22: Chałupki, ul. Wiosny Ludów 107 – dom mieszkalny.

V.II. Obiekty sakralne.

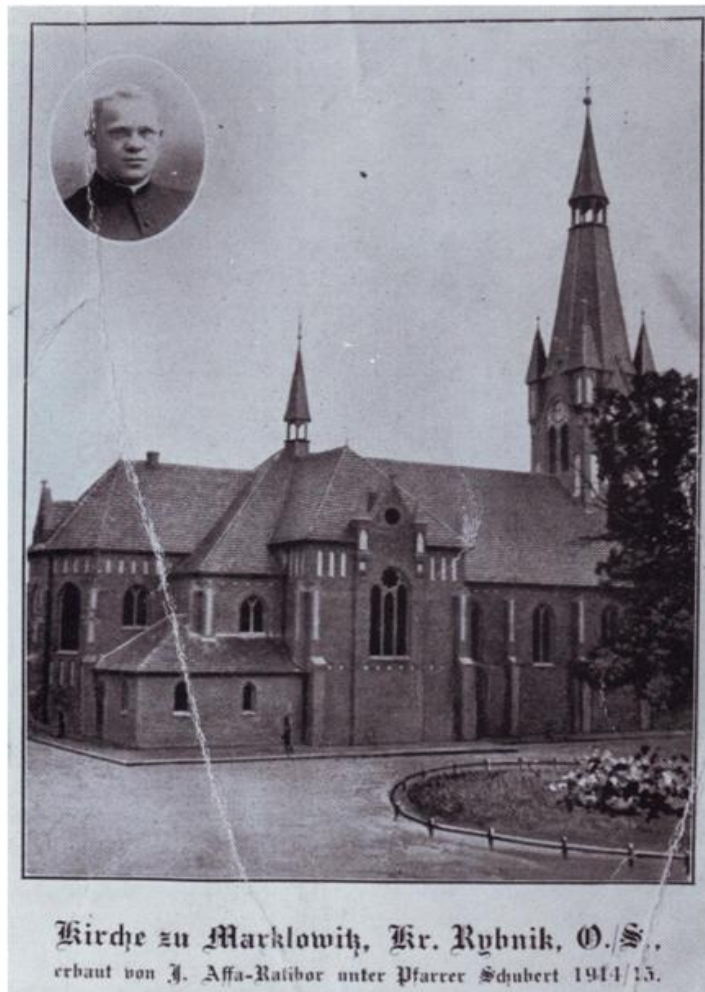
W każdej miejscowości do ważnych obiektów w krajobrazie architektonicznym zaliczają się świątynie. Istniejący obecnie kościół marklowicki wybudowany został w latach 1914-1916 w stylu neogotyckim, wg projektu Jana Affy z Raciborza. Jest to pierwsze dzieło tegoż architekta, w odróżnieniu od późniejszych prac funkcjonalistycznych, wykonane w stylistyce historyzmu.

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

*Ilustracja 23: Marklowice Dolne – kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika.;
Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 12 i s. 15.*

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

Ilustracja 24: Marklowice Dolne – kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 12 i s. 15.

V.III. Obiekty dworskie.

Dobra rycerskie w Markłowicach Dolnych wymieniane były już w XVI w. Istniejący wówczas dwór przynależał do rodziny Welczków i Planknarów. Brak danych o czasie powstania zachowanego (ul. Osiedle Kolorowe 13) do

dnia dzisiejszego dworu.

Prawdopodobnie powstał on około poł. XIX w. Z 1861 r. pochodzi najstarszy zachowany plan dworu, zwanego wówczas zamkiem (Schloss). Ostatni właściciel dóbr rycerskich Marklowice Dolne - Eugeniusz Milisch von Kleinburg sprzedał majątek w 1897 r. W 1909 „zamek” i zabudowania dworskie nabył Friez Friedlaender-Fuld z Berlina, który przebudował gruntownie dwór. Jego majątek odziedziczyła córka Maria Anna, późniejsza baronowa Goldschmit-Rothschild. Majątek ten w czasie reformy rolnej (1925 r.)

Ilustracja 25: Marklowice Dolne – dwór.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 32.
rozparcelowano, a dwór stał się własnością skarbu państwa polskiego.

Najciekawszym obiektem na terenie gminy jest dwór w Markłowicach Górnych, zwany „zameczkiem” (ul. Wyzwolenia 13). Walory architektoniczne dworu w Markłowicach Górnych oraz kościoła p.w. św. Stanisława w Markłowicach Dolnych predysponują oba obiekty do wpisu do rejestru zabytków. Dwór wybudowany został pod koniec XIX w. przez zarządcę

majątku w Markłowicach Górnych - Oswalda Birke. Stylistycznie wykazuje on

Ilustracja 26: Marklowice Górne – dwór. cechy neorenesansowe.

V.IV. Obiekty szkolne.

Z inicjatywy Oswalda Birke w latach 1885-1887 wybudowano w Markłowicach Górnych szkołę, wykorzystując materiał budowlany ze starszego, wyburzonego dworu. Szkoła ta, rozbudowana w późniejszym okresie (prawdopodobnie przed I wojną światową) istnieje do dnia dzisiejszego (ul. Wyzwolenia 54).

Najstarszym gmachem szkolnym w gminie jest budynek przy ul. Wyzwolenia 136 w Markłowicach Dolnych. Powstał on latach 1843-1844 i nazywany był wcześniej organistówką (dawniej nauczyciel był również często organistą). Budynek ten w 1928 r. został rozbudowany i do 1975 r. pełnił funkcję siedziby władz gminnych w Markłowicach. Następnie mieściło się w nim przedszkole.

Ilustracja 27: Marklowice Dolne – najstarsza szkoła, wybudowana w latach 1843-1844 (stan przed rozbudową w 1928 r.); Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 17.

Drugi budynek szkolny w Markłowicach Dolnych wybudowano w latach 1903-1905 przy ul. Wyzwolenia 160. Następnie budynek ten rozbudowano w latach

Ilustracja 28: Marklowice Dolne – druga szkoła, wybudowana w latach 1903-1905.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 17.

1929-1930 oraz w 1970 r.

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

Ilustracja 29: Marklowice Dolne – druga szkoła, po rozbudowie w latach 1929-1930.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 24.

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

Ilustracja 30: Marklowice Dolne – druga szkoła, rozbudowana w 1970r., stan obecny.

Ostatni z budynków szkolnych w gminie – to obiekt w Chałupkach (ul. Wiosny Ludów 78). Uległ najmniejszym przekształceniom. Gmach powstał (podobnie jak druga szkoła w Markłowicach Dolnych) w latach 1903-1905.

Ilustracja 31: Szkoła w Chalupkach, wybudowana w latach 1903-1905.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 23.

V.V. Obiekty użyteczności publicznej.

Innym budynkiem użyteczności publicznej o formach zabytkowych, zachowanym w Marklowicach jest siedziba Ochotniczej Straży Pożarnej. Powstały w latach 1958-1961 budynek posiada cechy architektury funkcjonalistycznej.

V.VI. Obiekty małej architektury.

Na terenie gminy Marklowice istnieje kilkanaście obiektów tzw. małej architektury o charakterze zabytkowym. Są to głównie kamienne krzyże przydrożne. Na terenie gminy brak obecnie kaplic i kapliczek przydrożnych. W przeszłości istniały dwa obiekty tego typu. Pierwszym z nich była neogotycka kaplica grobowa rodziny Grittnerów, właścicieli ziemskich z Marklowic Górnych. Znajdowała się ona na południe od dawnego kościołka

markłowickiego. Kaplicę tę rozebrano w trakcie budowy obecnego, murowanego kościoła. Drugim obiektem kubaturowym była kapliczka poświęcona św. Janowi Nepomucenowi, posadowiona przy jednym ze stawów dworskich w Markłowicach Dolnych, na rozwidleniu starej drogi z Wodzisławia Śląskiego do Żor i drogi z dworu w kierunku kolonii Chałupki oraz folwarku Obszary. Kapliczka prawdopodobnie wybudowana została na przełomie XVIII/XIX w. Obsuwanie się skarpy, podmywanej przez wody stawu spowodowały spękania murów i sklepienia kapliczki, a w konsekwencji jej

Ilustracja 32: kapliczka p.w. św. Jana Nepomucena nad stawem dworskim w Markłowicach Dolnych.; Źródło: Markłowice w starej fotografii, Markłowice 1998, s. 34. rozbiórkę.

Obecnie na terenie gminy znajdują się poniżej wymienione typy małej architektury: krzyże kamienne - kapliczkowe z figurą Chrystusa i Matki Boskiej, krzyże kamienne - kapliczkowe z figurą Ukrzyżowanego Chrystusa oraz Matki Bożej i św. Jana, krzyże z Pasyjką, grotty oraz pomniki o charakterze świeckim. Dominują kamienne krzyże (głównie z piaskowca) kapliczkowe z postacią

Chrystusa na krzyżu i figurą Matki Boskiej Bolesnej poniżej (zazwyczaj w niszy). Kamienne krzyże tego typu głównie wykonano na przestrzeni ćwierćwiecza, od lat 80. XIX wieku do początku XX w. Najstarszy, to krzyż przy ul. Szymanowskiego 61 w Pradze, wykonany w 1881 r. O kilka lat młodsze są krzyże u zbiegu ulic: Świerkowej i Wyzwolenia w Wilczku (1887), ul. Goplany 2 w Markłowicach Dolnych (1889, obiekt z wtórnym krzyżem), ul. Wiosny Ludów 73 w Chałupkach (1901), czy przed kościołem w Markłowicach Dolnych (ul. Wyzwolenia 136). Cenny w aspekcie materiałowym jest o kilka lat młodszy (1908) krzyż posadowiony u zbiegu ulic Wyzwolenia i Porzeczkowej w Markłowicach Dolnych, wykonany w białym marmurze (we wnęce nie zachowała się pierwotna figura Matki Bożej Bolesnej). Z okresu międzywojennego (1937) pochodzi uproszczony krzyż w polu, w okolicy ulicy Krakusa w Pradze i lastrykowy przy ul. Wiosny Ludów 78 w Chałupkach (1936). Do najciekawszych obiektów małej architektury sakralnej zalicza się kamienny krzyż przy ul. Goplany 42 w Markłowicach Dolnych. Występuje on w typie krzyża kapliczkowego o bardziej rozbudowanym programie ikonograficznym, z postaciami Matki Bożej i św. Jana stojących pod krzyżem z wizerunkiem Ukrzyżowanego Chrystusa. Tablica inskrypcyjna (która została wtórnice zamontowana) wskazuje, że obiekt powstał w 1960 r. Cechy stylistyczne wskazują jednak, że obiekt powstał znacznie wcześniej lub, że jest kompilacją składającą się z elementów ze starszego krzyża (być może z XIX/XX w.). Drugi z krzyży tego trzyosobowego typu ikonograficznego pierwotnie występował u zbiegu ulic Wyzwolenia 43 i Krakusa w Markłowicach Górnych. Wykonany w 1905 r. obiekt jest zdekompletowany, pozbawiony figur, z wtórną pasyjką. Istnieje przypuszczenie, że figury i pasyjka występujące na krzyżu przy ul. Goplany 42 mogą pochodzić z tego obiektu. Spośród prostych krzyży z pasyjką w gminie znajdują się tylko dwa tego typu obiekty: drewniany z pasyjką blaszaną w polu przy ul. Bławatkowej w Chałupkach (datowany na II poł. XIX w., choć prawdopodobnym jest że został w późniejszym okresie

wymieniony lub co najmniej przemalowano postać Chrystusa) i współczesny krzyż betonowy, przy ul. Kwiatowej 30 w Wilczku).

Duże znaczenie kultowe ma tzw. Jankowicka Studzienka, której główne elementy wzniesiono w okresie międzywojennym (1932-1935). Obejmuje ona grotę maryjną, grotę św. Barbary, grotę bezrobotnych, kaplicę św. Walentego i Matki Bożej Zaśniętej oraz stację Drogi Krzyżowej. Związana z Parafią w Jankowicach Rybnickich jest ona miejscem pielgrzymek okolicznych mieszkańców. Oprócz grot w Studziencie na terenie gminy znajdują się dwie współczesne grotty maryjne, również nie posiadające wartości zabytkowej.

Spośród istniejących dwóch obiektów świeckich jeden posiada wartość historyczną. Chodzi mianowicie o współczesny pomnik upamiętniający zamordowanych więźniów oświęcimskich w tragicznym „Marszu Śmierci”, usytuowany przy ul. Cmentarnej. Drugi z obiektów, to Pomnik Powstańców Śląskich, znajdujący się na cmentarzu parafialnym w Markłowicach Dolnych. Ufundowany ze składek mieszkańców Markłowic, pomnik zamówiono w zakładzie kamieniarskim Freya w Pszczynie, w 1924 r. W odróżnieniu od innych Pomników Powstańców Śląskich monument markłowicki nie został zniszczony przez Niemców w okresie II wojny światowej. Pomnik ocalał dzięki przezorności ówczesnego proboszcza markłowickiego, który zakopał figury oraz zatynkował napisy. Po zakończeniu wojny figury ustawiono na pierwotnym miejscu (za wyjątkiem orła polskiego i postaci leżącego powstańca, która uległa uszkodzeniu. Pomnik ten, nieliczny wśród tego typu monumentów ocalałych w pożodze wojennej, oprócz znaczenia historycznego charakteryzuje się wartościami artystycznymi, kwalifikującymi obiekt do wpisu do rejestru zabytków.

Na starym cmentarzu położonym na południe od kościoła parafialnego w Markłowicach Dolnych do niedawna znajdowały się zabytkowe nagrobki (klasycystyczny hrabiny Emilii Gessler z domu Freyin von der Tann z 1813 r., nauczyciela i organisty Józefa Tobiasa i jego czworo dzieci, Gustawa Rasima

i in.). Cmentarz ten funkcjonował do końca okresu międzywojennego. Ostatnie zabytkowe nagrobki zlikwidowano w 1997 r.

VI. ZIELEŃ ZABYTEKOWA NA TERENIE GMINY MARKOWICE

Na obszarze gminy Marklowice zlokalizowanych jest niewiele historycznych, intencjonalnych kompozycji zieleni reprezentujących określone typy. Jest to związane z niewielkim stosunkowo obszarem gminy. Podobnie, jak w pozostałej części województwa, gdzie większość z nich powstała pomiędzy końcem XVIII a drugą połową XIX w. na terenie Markłowic założenia powstały pomiędzy drugą połową XIX a początkiem XX w. Nie oznacza to oczywiście, że zaistniał w tym okresie „boom” powodujący tworzenie założeń na tzw. „surowym korzeniu”. Kształtowano je w oparciu o pierwotne zadrzewienia, wielokrotnie przekształcając w miarę zmian „mód ogrodniczych”. Ma to związek z jednej strony z napływem odmiennej kulturowo magnaterii przemysłowej, pragnącej nobilitować swoje pochodzenie przez tworzenie neostylowych rezydencji a także z powszechnym przyjęciem filozofii romantyzmu, zaś z drugiej - z żywą tradycją miejscową. W sytuacjach, kiedy tradycja miejsca była słabsza lub też nie istniała, poszczególne kompozycje odzwierciedlają przede wszystkim terytorialne związki emocjonalne fundatorów oraz ich powiązania gospodarcze. Związki te w znacznym stopniu odpowiadają zasięgom terytorialnym poszczególnych zaborów i są szczególnie widoczne w obrębie zaboru pruskiego i austriackiego. Prusko- niemieckie pochodzenie niemal wszystkich właścicieli zachodnich terenów województwa śląskiego spowodowało zakładanie przez nich parków w stylu szkoły berlińskiej. Nie wszystkie kompozycje parkowe można wiązać bezpośrednio z konkretnymi szkołami sztuki ogrodowej. Wśród kompozycji parkowych gminy możemy wyróżnić:

- **rezydencjonalne** - powstające przy siedzibach.

- **dworskie** - formowane w sąsiedztwie dworów w wieku XVIII i XIX. Z reguły są to niewielkich rozmiarów założenia o kompozycji krajobrazowej z mało rozbudowanym programem i słabo urozmaiconym zestawem gatunków drzew i krzewów, jak np. park przy dworze (ob. ulica Wyzwolenia). Park powstał w trzeciej ćwierci XIX wieku, obok dworu w stylu neorenesansowym. Park ma charakter krajobrazowy o cechach naturalistycznych. Założony został na południowym stoku wzniesienia, którego kulminację zajmuje dwór. Utworzony na bazie siedliskowej, z wyraźnie zachowanym osiowym układem kompozycji. Drzewostan siedliskowy wzbogacono pojedynczymi nasadzeniami egzemplarzy drzew egzotycznych (jak klon pospolity odmiany purpurowej). Przed budynkiem od strony ogrodu powstał gabinet ogrodowy z nieco później nasadzoną grupą jałowców. Prawdopodobnie nasadzenie to powstało już po przebudowie dworu ok. 1909 roku. Centralnym elementem południowej części parku jest duża polana widokowa obsadzona dębami szypułkowymi, czerwonymi klonami i lipami drobnolistnymi. Drzewostan siedliskowy uzupełniono nasadzeniami kasztanowców białych, robini akacjowych oraz żywotników zachodnich. We wschodniej części założenia z parkiem graniczył sad i prawdopodobnie warzywnik. Do dworu prowadziła aleja (zachowana fragmentarycznie przy ul. Wyzwolenia), obsadzona klonami zwyczajnymi.

Podobne, jak w kompozycji parków tendencje rządziły w XIX i na początku XX wieku układami zieleni cmentarnej w gminie Marklowice. Zasadniczo cmentarze komponowano ze szpalerami obwodowymi, granicznymi, złożonymi głównie z lip drobnolistnych *Tilia cordata* oraz dębów szypułkowych *Quercus robur*. W niektórych przypadkach kompozycję wzbogacano gatunkami egzotycznymi drzew i krzewów. Przykładem takiej kompozycji jest cmentarz przy kościele p.w. św. Stanisława w Markłowicach Dolnych. W późniejszych latach tj. w drugiej połowie XX oraz na początku XXI wieku kompozycje ubożają, cmentarze – parki przekształcają się w nekropolie obsadzone jedynie obwodowo krzewami zimozielonymi, głównie żywotnikami zachodnimi *Thuja occidentalis*.

Z kolei wielowiekową tradycję miejsca w pełni odzwierciedlają historyczne kompozycje zieleni towarzyszące małej architekturze sakralnej. W przypadku gminy Marklowice jedynym obiektem, któremu towarzyszy historyczna zieleń wysoka jest pomnik Więźniów Oświęcimskich. W tym przypadku wykorzystano grupę robinii akacjowych, pomiędzy którymi usytuowano pomnik. Podobnie, jak w przypadku cmentarzy, przy obiektach małej architektury sakralnej w drugiej połowie XX wieku starsze nasadzenia drzew zostały zastąpione żywotnikami zachodnimi (np. przy krzyżach

Ilustracja 33: Pomnik więźniów oświęcimskich.

kamiennych - ul. Wiosny Ludów, Goplany i Świerkowa).

VI.1. Kościół p.w. św. Stanisława. Marklowice Dolne, ul. Wyzwolenia 134.

Teren kościoła i cmentarza przykościelnego na początku XX w. obsadzono szpalerami różnogatunkowymi drzew. Były to klony pospolite, dęby szypułkowe i lipy drobnolistne. Dziś są to okazałe drzewa o średnicach ok. 60-70 cm. Od strony wschodniej i północnej szpaler zlokalizowany jest na

kulminacji wzgórza i otacza bezpośrednio kościół. Od strony południowej i zachodniej szpaler nasadzono na niższym tarasie. Drzewa są obecnie w średnim stanie zdrowotnym. Zaleca się wykonywanie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych oraz wykonanie cięć kształtujących korony. Należy utrzymać typ obsadzenia w przypadku obumarcia obecnego. Teren należy objąć ochroną ewidencyjną.

Ilustracja 34: Kościół pw. św. Stanisława.

VI.II. Dwór z parkiem. 2 połowa XIX w. Marklowice, ul. Wyzwolenia 13.

W 1861 roku powstają plany budowy dworu w stylu willi włoskiej, ukończonej prawdopodobnie ok. pięciu lat później. W trzeciej ćwierci XIX wieku obok dworu w stylu neorenesansowym powstaje park krajobrazowy o charakterze naturalistycznym. Park założony został na południowym stoku wzniesienia, którego kulminację zajmuje dwór. Park utworzony na bazie siedliskowej, z wyraźnie zachowanym osiowym układem kompozycji. Drzewostan siedliskowy wzbogacono pojedynczymi nasadzeniami egzemplarzy drzew egzotycznych (jak buk purpurowy). Przed budynkiem od strony ogrodu

powstał gabinet ogrodowy z nieco później nasadzoną grupą jałowców. Prawdopodobnie nasadzenie to powstało już po przebudowie dworu ok. 1909 roku. Centralnym elementem południowej części parku jest duża polana widokowa obsadzona dębami szypułkowymi, czerwonymi, klonami i lipami drobnolistnymi. Drzewostan siedliskowy uzupełniono nasadzeniami kasztanowców białych, robinii akacjowych oraz żywotników zachodnich. We wschodniej części założenia z parkiem graniczył sad i prawdopodobnie warzywnik. Do dworu prowadziła aleja (zachowana fragmentarycznie przy ul. Wyzwolenia), obsadzona klonami zwyczajnymi. Układ kompozycyjny i drożny jest czytelny. Zarówno drzewa jak i krzewy utrzymały się w dobrym stanie zdrowotnym. Zespół zieleni komponowanej posiada dużą wartość zabytkową. Wskazane jest wykonywanie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych przy drzewostanie. Należy wykonać inwentaryzację dendrologiczną oraz projekt rewaloryzacji parku oraz ująć go wraz z dworem w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ilustracja 35: Dwór wraz z parkiem przy ul. Wyzwolenia.

VII. TYPOLOGIA ZABUDOWY NA TERENIE GMINY MARKLOWICE

W granicach administracyjnych gminy Marklowice wytypowano następujące rodzaje zabudowy:

1. DWORY.

- Dwór, ul. Wyzwolenia 13 (Marklowice Górne), koniec XIX w., GEZ, sugerowany wpis do rejestru zabytków,
- Dwór, ob. budynek mieszkalny ul. Osiedle Kolorowe 13 (Marklowice Dolne), ok. poł. XIX w., przebudowa ok. 1910 r., GEZ.

2. KOŚCIOŁY.

- Kościół parafialny p.w. św. Stanisława, ul. Wyzwolenia 134 (Marklowice Dolne), 1914-1916, GEZ, sugerowany wpis do rejestru zabytków.
- Kaplica mszalna p.w. Narodzenia NMP, ul. Bławatkowa 31 (Chałupki), 1985-1986, obiekt nie ujęty w GEZ.

Ilustracja 36: Kaplica mszalna pw. Narodzenia NMP.

3. BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ (GŁ. SZKOŁY).

- Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej, ul. Krakusa 1 (Marklowice Górne), 1958-1961, GEZ.
- Szkoła, ul. Wiosny Ludów 78 (Chałupki), 1903-1905, GEZ.
- Szkoła, ul. Wyzwolenia 54 (Marklowice Górne), pom. 1900-1915, GEZ.
- Dawna piekarnia, ul. Wyzwolenia 126 (Marklowice Dolne), obiekt nie ujęty w GEZ.
- Szkoła, późniejsza siedziba Urzędu Gminy, następnie przedszkole (Marklowice Dolne), ul. Wyzwolenia 136, 1842-1844, rozbudowa 1927, GEZ.
- Budynek mieszkalno-usługowy, ul. Wyzwolenia 156 (Marklowice Dolne), I poł. XX w., rozbudowa 2004, obiekt nie ujęty w GEZ.
- Szkoła, ul. Wyzwolenia 160 (Marklowice Dolne), 1903-1905, rozbudowa 1929-1930 i 1970, GEZ.

Ilustracja 37: Budynek szkolny przy ul. Wiosny Ludów.

4. SIEDLISKA obejmujące budynki wiejskie mieszkalne i gospodarcze.

- siedlisko, ul. Goplany 56 (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., GEZ.
- siedlisko, ul. Okrężna 25 (Marklowice Dolne), XIX/ XX w., GEZ.
- siedlisko, ul. Szymanowskiego 70-72 (Praga), I poł. XX w., GEZ.
- siedlisko, ul. Wiśniowa 22 (Marklowice Górne), I poł. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.

Ilustracja 38: Siedlisko przy ul. Goplany w Markłowicach Dolnych.

5. BUDYNKI MIESZKALNE, JEDNORODZINNE O CHARAKTERZE WIEJSKIM.

A/ Ceglane, tynkowane, na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjne z poddaszem, nakryte dachami dwuspadowymi, detal architektoniczny niezwykle skromny, w formie prostych gzymsów (zazwyczaj wydzielających część strychową od mieszkalnej) lub z prostych opasek okiennych, czasami w szczycie niewielka wnęka.

- Budynek mieszkalny, ul. Długa 2 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Goplany 5 (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Jabłoniowa 25-26 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Jabłoniowa 36 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Kormoranów 7 (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., GEZ.

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

- Budynek mieszkalny, ul. Kormoranów 13 (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Kormoranów 15 (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Krakusa 5 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Mokra 4 (Chałupki), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Porzeczkowa 10 (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Porzeczkowa 28 (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Rzemieślnicza 3 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Rzemieślnicza 4 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Szymanowskiego 39 (Praga), XIX/ XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 19 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 21 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 43 (Marklowice Górne), pomiędzy 1900-1920, GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 80 / Rzemieślnicza (Marklowice Górne),
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 128 (Marklowice Dolne), pomiędzy 1900-1920, GEZ.

B/ Ceglane, nietynkowane, na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjne z poddaszem, nakryte dachami dwuspadowymi, detal architektoniczny niezwykle

skromny, zazwyczaj w formie gzymsów z ukośnie ułożonych cegieł (najczęściej wydzielających część strychową od mieszkalnej).

- Budynek mieszkalny, ul. Bławatków 58 (Chałupki), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Jarzębinowa 41 (Chałupki), I poł. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Krakusa 7 (Marklowice Górne), I tercja XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Strażacka 4 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Szymanowskiego 64 (Praga), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.

C/ Ceglane, tynkowane, na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjne z poddaszem, nakryte dachami dwuspadowymi, z facjatą w partii strychu; detal architektoniczny niezwykle skromny, w formie prostych opasek (zazwyczaj wydzielających część strychową od mieszkalnej) lub czasami również opasek drzwiowych.

- Budynek mieszkalny, ul. Mokra 8 / Zielona (Chałupki), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Strażacka 6 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Szymanowskiego 43 (Praga), I ćw. XX w., GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 174B (Marklowice Dolne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.

D/ Ceglane, nietynkowane, na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjne z poddaszem, nakryte dachami dwuspadowymi, z facjatą w partii strychu; detal architektoniczny niezwykle skromny, w formie gzymsów z ukośnie ułożonych cegieł (wydzielających część strychową od mieszkalnej).

- Budynek mieszkalny, ul. Świerkowa 1 (Wilczek), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.

E/ Ceglane, tynkowane, na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjne z poddaszem, nakryte dachami naczółkowymi, detal architektoniczny niezwykle skromny, w formie gzymsów podokapowych i w partii szczytu, czasami również prostych opasek okiennych.

- Budynek mieszkalny, ul. Długa 1 (Marklowice Górne), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Kanarkowa 2 (Marklowice Dolne), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Porzeczkowa 37 (Marklowice Dolne), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Szymanowskiego 62 (Praga), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wiśniowa 20 (Marklowice Górne), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 55 (Marklowice Górne), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.

F/ Ceglane, nietynkowane, na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjne z poddaszem, nakryte dachami naczółkowymi, detal architektoniczny niezwykle skromny, w formie gzymsów podokapowych lub w formie gzymsów z ukośnie ułożonych cegieł (wydzielających część strychową od mieszalnej), czasami również prostych opasek okiennych.

- Budynek mieszkalny, ul. Jarzębinowa 22 (Chałupki), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Kręta 8 (Wilczek), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Świerkowa 6 (Marklowice Górne), I ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 15 (Marklowice Górne), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.

- Budynek mieszkalny, ul. Wyzwolenia 39 / Fiołkowa (Marklowice Górne),

*Ilustracja 39: Budynek mieszkalny przy ul. Krętej 8 w dzielnicy Wilczek.
II ćw. XX w.*

6. DOMY JEDNORODZINNE O CHARAKTERZE MAŁOMIASTECZKOWYM.

Obiekty o bardziej urozmaiconych bryłach, składające się z dwóch części: niższej parterowej i wyższej piętrowej

- Budynek mieszkalny, ul. Orła 12 (Chałupki), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Orła 13 (Chałupki), lata 30-60 XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wiosny Ludów 53, (Chałupki), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Budynek mieszkalny, ul. Wiosny Ludów 107 (Chałupki), II-III ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.

7. BUDYNKI WIEJSKIE MIESZKALNO-GOSPODARCZE.

Budynki o analogicznych formach jak w typie powyżej (ceglane, tynkowane, na rzucie wydłużonego prostokąta, jednokondygnacyjne, nakryte dachami dwuspadowymi, ze skromnym detalem architektonicznym). Obiekty o dwóch funkcjach: mieszkalnej i gospodarczej.

8. CMENTARZE.

W gminie występuje cmentarz parafialny, założony na początku II wojny światowej, z nielicznymi zabytkowymi nagrobkami.

9. MAŁA ARCHITEKTURA.

Odrębną grupą w krajobrazie kulturowym gminy Marklowice stanowią obiekty tzw. małej architektury. Są to głównie krzyże przydrożne. Na omawianym terenie występują następujące typy małej architektury:

A/ Krzyże kamienne - kapliczkowe z figurą Chrystusa i Matki Boskiej (zazwyczaj w niszy).

- Kamienny krzyż, ul. Goplany 2 (Marklowice Dolne), 1889.
- Kamienny krzyż, ul. Krakusa – w polu (Praga) 1937, GEZ.
- Kamienny krzyż, ul. Szymanowskiego 61 (Praga) 1881, GEZ, sugerowany wpis do rejestru zabytków.
- Kamienny krzyż, ul. Świerkowa / Wyzwolenia (Wilczek) 1887, GEZ, sugerowany wpis do rejestru zabytków.
- Kamienny krzyż, ul. Wiosny Ludów 73 (Chałupki) 1901, GEZ.
- Krzyż z lastrico, ul. Wiosny Ludów 78 (Chałupki), 1936 r.
- Kamienny krzyż, ul. Wyzwolenia 133 / Porzeczkowa (Marklowice Dolne), 1908, GEZ.
- Kamienny krzyż, ul. Wyzwolenia 136 (Marklowice Dolne), XIX/XX, GEZ, sugerowany wpis do rejestru zabytków.

Ilustracja 40: Krzyż kamienny przy ul. Wyzwolenia 133.

B/ Krzyże kamienne - kapliczkowe z figurą Ukrzyżowanego Chrystusa oraz Matki Bożej i św. Jana.

- Kamienny krzyż, ul. Goplany 42 (Marklowice Dolne), 1960, figury wcześniejsze, GEZ.
- Kamienny krzyż, ul. Wyzwolenia 43 / Krakusa (Marklowice Górne), 1905r., (obiekt zdekompletowany, pozbawiony figur, pasyjka wtórna),
- Inne krzyże z Pasyjką.
- Krzyż drewniany z malowanymi na blasze postaciami Chrystusa i Matki Bożej, ul. Bławatkowa - w polu (Chałupki), II poł. XIX w., GEZ.
- Krzyż betonowy, ul. Kwiatowa 30 (Wilczek), 1986 r., obiekt nie ujęty w GEZ.

Ilustracja

ja 41: Krzyż drewniany z postaciami malowanymi na blasze.

C/ Groty.

- Grota maryjna, ul. Bławatkowa 31 (Chałupki) II poł. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Grota maryjna oraz pomnik ofiar faszyzmu, ul. Wiśniowa 40 (Markłowice Górne), IV ćw. XX w., obiekt nie ujęty w GEZ.
- Jankowicka Studzienka obejmująca: grotę maryjną, grotę św. Barbary, grotę bezrobotnych, kaplice św. Walentego i Matki Bożej Zaśniętej, stacje Drogi Krzyżowej, w lesie pomiędzy Janowicami i Markłowicami przy ul. Jankowickiej, część obiektów powstała w latach 1932-1935, część współczesna, GEZ.

Ilustracja 42: Grotta Matki Boskiej przy ul. Wiśniowej 40.

D/ Pomniki.

- Pomnik Więźniów Oświęcimskich, ul. Cmentarna (naprzeciw nr 1), (Marklowice Dolne), 1978, obiekt nie ujęty w GEZ.
- Pomnik Powstańców Śląskich na cmentarzu przy ul. Wyzwolenia (Marklowice Dolne), 1924, GEZ, sugerowany wpis do rejestru zabytków.

VIII. GŁÓWNE CELE POLITYKI GMINNEJ ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTKÓW.

Zasadnicze cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków wytycza się w trzech głównych kierunkach:

- udokumentowanie zabytków i ich inwentaryzacja, utworzenie bazy danych o obiektach zabytkowych z terenu gminy
- upowszechnianie i promocja dziedzictwa kulturowego, połączone z edukacją regionalną młodzieży szkolnej
- prace konserwatorskie i odtworzeniowe

Ad 1. Dokumentowanie zabytków gminy, inwentaryzacja obiektów zabytkowych, utworzenie bazy danych o obiektach zabytkowych z terenu gminy.

Obiekty zabytkowe (zarówno nieruchome, jak i tzw. „ruchome”) na terenie gminy Marklowice są słabo udokumentowane. Brak dokumentacji konserwatorskiej (zarówno w formie studialnej jak i ewidencyjnej, szeroko rozpowszechnionej w środowisku konserwatorskim w formie tzw. *kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa* - zwanych powszechnie „białymi kartami”). Opracowywana wraz z niniejszą dokumentacją Gminna Ewidencja Zabytków ma m. in. na celu rozpoznanie zasobu zabytkowego gminy. Jej podstawą są tzw. *karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków*. Jednakże karty te zawierają jedynie podstawowe informacje o obiekcie: adres/lokalizację, zdjęcie i określenie czasu powstania. Brak innych ważnych informacji o zabytkach dziedzictwa kulturowego: materiału, z którego wykonany jest obiekt, funkcji, własności, stanu zachowania, opisu, danych bibliograficznych i archiwalnych, czy jego historii, określenia stylu w którym jest wykonany i autora projektu. Dla lepszego rozpoznania zasobu zabytkowego gminy, zasadnym jest wykonanie bardziej szczegółowej dokumentacji, np. w

formie zagadnień typologicznych (traktowanych tematycznie) lub w formie *kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa* tzw. kart białych indywidualnych obiektów. Wskazana pierwsza forma opracowania winna obejmować obiekty jednego typu, w ich historycznym rozwoju. W pierwszej kolejności należy opracować dokumentacje dla obiektów których istnienie jest zagrożone:

1. obiekty dworskie (ul. Wyzwolenia 13 i ul. Osiedle Kolorowe 13),
2. obiekty architektury wiejskiej, podlegające modernizacjom, zatracające cechy stylowe,
3. krzyże kapliczkowe kamienne – poddawane lokalnym „remontom”.

Ostatnią grupę stanowią obiekty których istnienie nie jest zagrożone i nie podlegają one modernizacjom, takie jak: kościół, zabytkowe nagrobki i inne obiekty małej architektury. Kościół posiada elementy (nieliczne) zabytkowego wyposażenia, tzw. obiekty ruchome – które również winny być dokumentalizowane i zewidencjonowane.

Przy ewidencjonowaniu i dokumentalizowaniu przedmiotowych obiektów, pierwszy etap prac obejmować winien szeroko zakrojoną dokumentację fotograficzną. Prowadzić ją można dwutorowo: przez profesjonalnych fotografików oraz aktywizując mieszkańców a szczególnie młodzież, ogłaszając różnego rodzaju konkursy fotograficzne oraz poszukując materiałów archiwalnych – zdjęć, pocztówek, map. Elementem uzyskania dodatkowych informacji faktograficznych i historycznych może być ogłoszenie konkursów wiedzy historycznej wśród młodzieży i pozostałych mieszkańców gminy Marklowice. Pomocne w realizacji zadania mogą być wywiady środowiskowe przeprowadzone przez młodzież (w ramach konkursów czy zajęć szkolnych). Tematyka wywiadów dotyczyć może m. in. małej architektury i zabudowy prywatnej (jednorodzinnej, rodzinnej, itd.). Zebrany materiał ikonograficzny i dokumentacyjny oraz relacje mieszkańców będą podstawą opracowania bazy danych o zasobach kulturowych, jego dziedzictwie i zwyczajach w gminie.

Ad. 2. Upowszechnianie i promocja dziedzictwa kulturowego, połączone z edukacją regionalną młodzieży szkolnej.

Utworzenie w/w dokumentacji o charakterze ewidencyjnym i fotograficznym stanowić może bazę danych dla obiektów zabytkowych na terenie gminy. Może mieć ona różne formy: tradycyjnego wydawnictwa lub założonej strony internetowej obiektów zabytkowych (aktualizowaną i poszerzaną oraz wzbogacaną dokumentacją zdjęciową).

Niezwykle ważnym elementem dla zachowania dziedzictwa kulturowego jest jego upowszechnianie wśród lokalnej społeczności. Poznanie wartości obiektów zabytkowych i docenienie przez ich właścicieli, użytkowników i innych mieszkańców, pozwoli na dalsze trwanie i funkcjonowanie zabytków. Cele te osiągnąć można m. in. wydając publikacje o charakterze popularnonaukowym oraz bezpłatne foldery¹ (w ramach promocji gminy).

Istotne jest zainicjowanie działań edukacyjnych i popularyzatorskich prowadzone przez szkoły i gminne instytucje kultury (wykłady dotyczące historii regionu i jego dziedzictwa kulturowego, lekcje muzealne), organizowanie konkursów fotograficznych i innych form (np. dotyczących opowieści o historii zabytkowych budynków w gminie - domu rodzinnego, domu „sąsiada”, czy krzyża lub innych obiektów).

Ad. 3. Działania konserwatorskie i odtworzeniowe.

A/ Konserwacja Pomnika Powstańców Śląskich wraz z rekonstrukcją brakującej figury leżącego powstańca i orła.

B/ Podjęcie działań mających na celu znalezienie funkcji dla nieużytkowanego dworu przy ul. Wyzwolenia 13 w Markłowicach Górnych.

¹ Takie działanie prowadzi m.in. miasto Cieszyn wydając publikacje w formie broszur o charakterze popularnonaukowym, a dotyczące przykładowo kościołów cieszyńskich, szlaku książąt cieszyńskich – Piastów, czy Habsburgów, cmentarzy, zieleni itd., czy Starostwo Powiatowe we Wodzisławiu. Publikacje te stanowią podstawę opracowania niewielkich folderów rozdawanych bezpłatnie w informacji turystycznej.

C/ Wykonanie kwerendy ikonograficznej dawnego dworu przy ul. Osiedle Kolorowe 13 w Markłowicach Dolnych (obrazującej pierwotny lub dawny wygląd obiektu i jego detali architektonicznych oraz stolarki). Sugeruje się również wykonanie badań dendrochronologicznych belek stropowych (które pozwolą na precyzyjniejsze określenie czasu powstania dworu).

Ad. 4. Rekomendowanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków obiektów najcenniejszych w krajobrazie gminy do objęcia ochroną prawną w formie wpisu do rejestru zabytków.

Zgodnie z art. 9.1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) obiekty nieruchome mogą być wpisane do rejestru zabytków na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek.

W niniejszym opracowaniu wskazano obiekty pretendujące do przedmiotowego wpisu. Wpis do rejestru zabytków daje m.in. możliwość uzyskania dotacji na prace konserwatorsko-remontowe przy obiekcie.

DOTACJE.

Podstawowym warunkiem udzielania dofinansowania jest wpis do rejestru zabytków obiektu, na który czynione są starania o dotacje (do rejestru „A” – zabytki nieruchome, do rejestru „B” – tzw. zabytki ruchome, do rejestru „C” – zabytki archeologiczne).

O dotację może się ubiegać właściciel lub posiadacz zabytku lub jednostka posiadająca zabytek w trwałym zarządzie.

O dofinansowanie można ubiegać się m.in. u:

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie (termin składania wniosków: do 30 listopada i 31 marca),
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach (termin składania wniosków: do 28 lutego – o dotację na prace planowane w danym roku, do 30 czerwca – o refundację).

Zarówno u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach, jak i u Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie można się starać zarówno o dotacje na planowane prace (w cyklu jednorocznym), jak i o refundację kosztów poniesionych na prace przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (na całość prac ujętych pozwoleniem konserwatorskim, zakończonych i odebranych przez urząd konserwatorski).

- w Urzędzie Marszałkowskim w Katowicach (termin ogłaszany indywidualnie – na stronie internetowej urzędu - www.silesia-region.pl, zakładka konkursy)
- w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych - Funduszu Kościelnym.

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na planowane remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym, na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże), ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrza (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Ponadto prywatni właściciele, związki wyznaniowe (np. Parafie) itp. mogą się starać o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku w jednostkach samorządu na szczeblu gminy i powiatu. Każda z instytucji dofinansowujących prace przy zabytkach ma indywidualne zasady przyznawania dofinansowania (oddzielne formularze, różne załączniki). W części gmin województwa śląskiego na stałe funkcjonuje w ich budżecie fundusz dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, a radni corocznie

podejmują uchwałę, co do jego wysokości a w późniejszej fazie określają jego beneficjentów. Występują też gminy w województwie, które każdorazowo indywidualnie określają beneficjenta i kwotę dotacji (uchwałą rady).

W poszczególnych jednostkach samorządu (zarówno na szczeblu Województwa – w Urzędzie Marszałkowskim, jak i na szczeblu powiatu i gminy) oraz w Funduszu Kościelnym można się starać o dotacje na prace planowane (zazwyczaj w cyklu jednorocznym).

W Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie, u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach oraz w Urzędzie Marszałkowskim w Katowicach dofinansowanie może zostać udzielone na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

W w/w instytucjach można starać się o dofinansowanie do 50 % kosztów wykonania prac ujętych w pkt. 1-17. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy jego stan zachowania wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, można starać się o dofinansowanie do 100% kosztów potrzebnych na przeprowadzenia tych prac.

Ad.5. Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wszystkich obszarów gminy, w tym wskazanie w planach zasad ochrony obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

IX. ARCHEOLOGIA

W załączniku – odrębne opracowanie w formacie A3.

X. SPISY**X.I. Spis obiektów.****WYKAZ OBIEKTÓW KUBATUROWYCH**

1.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KORMORANÓW 7
2.	DWÓR, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY	UL. OSIEDLE KOLOROWE 13
3.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 128
4.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. STANISŁAWA BISKUPA I MĘCZENNICA	UL. WYZWOLENIA 134
5.	SZKOŁA, PÓŹNIEJSZA SIEDZIBA URZĘDU GMINY, NASTĘPNIE PRZEDSZKOLE	UL. WYZWOLENIA 136
6.	SZKOŁA, OBECNIE SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1	UL. WYZWOLENIA 160
7.	BUDYNEK MIESZKALNY	SKRZYŻOWANIE ULIC: MOKRA 8 / ZIELONA
8.	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2	UL. WIOSNY LUDÓW 78
9.	SIEDLISKO	UL. GOPLANY 56
10.	SIEDLISKO: BUDYNEK MIESZKALNY Z LAUBĄ I BUDYNKIEM GOSPODARCZYM	UL. OKRĘŻNA 25
11.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. PORZECZKOWA 28
12.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. JABŁONIOWA 25-26
13.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. JABŁONIOWA 36
14.	BUDYNEK OCHOTNICZEJ STRAŻY POŻARNEJ	UL. KRAKUSA 1
15.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KRAKUSA 5
16.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RZEMIEŚLNICZA 3
17.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. STRAŻACKA 6
18.	DWÓR	UL. WYZWOLENIA 13
19.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 19
20.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 21
21.	BUDYNEK MIESZKALNY	SKRZYŻOWANIE ULIC: WYZWOLENIA 89 / FIOŁKOWA
22.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 43

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

23.	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 3	UL. WYZWOLENIA 54
24.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. SZYMANOWSKIEGO 39
25.	SIEDLIŚKO	UL. SZYMANOWSKIEGO 70-72

WYKAZ OBIEKTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY

1.	CMENTARZ PARAFIALNY	UL. CMENTARNA
2.	POMNIK POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH	UL. WYZWOLENIA 132
3.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: WYZWOLENIA 133 / PORZECZKOWA
4.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WYZWOLENIA 136
5.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WIOSNY LUDÓW 73
6.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WIOSNY LUDÓW 78
7.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. GOPLANY 2
8.	KRZYŻ KAMIENNY - PASJA	UL. GOPLANY 42
9.	KRZYŻ DREWNIANY Z MAŁOWANYM NA BŁASZE UKRZYŻOWANYM CHRYSYUSEM I MATKĄ BOSKĄ	UL. BŁAWATKOWA (W POLU)
10.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. KRAKUSA (W POLU)
11.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. SZYMANOWSKIEGO 62
12.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: ŚWIERKOWA / WYZWOLENIA

KARTY ADRESOWE – KUBATURA

1.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KORMORANÓW 13
2.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KORMORANÓW 15
3.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 55
4.	PIEKARNIA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 126
5.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 174B
6.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. BŁAWATKOWA 58
7.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. JARZĘBINOWA 22
8.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. JARZĘBINOWA 41
9.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 5
10.	BUDYNEK MIESZKALNY	SKRZYŻOWANIE ULIC: MOKRA 4 / ZIELONA
11.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. ORLA 12
12.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. ORLA13
13.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIOSNY LUDÓW 53

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Markłowice

14.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIOSNY LUDÓW 107
15.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. GOPLANY 5
16.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KANARKOWA 2
17.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. PORZECZKOWA 10
18.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. PORZECZKOWA 37
19.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DŁUGA 1
20.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DŁUGA 2
21.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KRAKUSA 7
22.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RZEMIEŚLNICZA 4
23.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. STRAŻACKA 4
24.	SIEDLIŚKO	UL. WIŚNIOWA 22
25.	BUDYNEK MIESZKALNY	SKRZYŻOWANIE ULIC WYZWOLENIA 80 / RZEMIEŚLNICZA
26.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. SZYMANOWSKIEGO 43
27.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. SZYMANOWSKIEGO 62
28.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. SZYMANOWSKIEGO 64
29.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KRĘTA 8
30.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. ŚWIERKOWA 1
31.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. ŚWIERKOWA 6

KARTY ADRESOWE – MAŁA ARCHITEKTURA

1.	POMNIK WIĘŹNIÓW OŚWIĘCIMSKICH	UL. CMENTARNA (NAPRZECIWKO NR 1)
2.	GROTA Z FIGURĄ MATKI BOSKIEJ	UL. BŁAWATKOWA 31
3.	GROTA MARYJNA ORAZ POMNIK OFIAR FASZYZMU	UL. WIŚNIOWA 40
4.	KRZYŻ KAMIENNY	SKRZYŻOWANIE ULIC WYZWOLENIA 43 / KRAKUSA
5.	KRZYŻ MUROWANY	UL. KWIATOWA 30
6.	SANKTUARIUM	UL. JANKOWICKA

KARTY ZIELENI

1.	ZIELEŃ PRZY KOŚCIELE P.W. ŚW. STANISŁAWA	UL. WYZWOLENIA
2.	ZIELEŃ PRZY ZESPOLE DWORSKO- PARKOWYM	UL. WYZWOLENIA 13

X.II. Spis ilustracji.

Ilustracja 1: Centralna część Gminy.	5
Ilustracja 2: ul. Wyzwolenia - widok od strony wschodniej.....	6
Ilustracja 3: Krzyż kamienny z 1887 roku przy ulicy ul. Świerkowej/Wyzwolenia.....	9
Ilustracja 4: Panorama centrum od strony wschodniej.	11
Ilustracja 5: Widok kościoła od strony ul. Okrężnej.....	12
Ilustracja 6: Widok na Marklowice Górne.....	13
Ilustracja 7: Widok na centrum od strony dzielnicy Kępa.....	15
Ilustracja 8: Odrestaurowany budynek przy ul. Wyzwolenia 156.....	17
Ilustracja 9: Panorama kopalni Marcel.	20
Ilustracja 10: Kościół pw. św. Stanisława biskupa i męczennika wraz z zielenią.....	27
Ilustracja 11: Fragment mapy J.W. Wielanda z 1736 r.; Źródło: Z. Karwot Marklowice 700 lat, Marklowice 2000, okładka.....	29
Ilustracja 12: Fragment mapy z 1884 r.; Źródło: Z. Karwot. Marklowice 700 lat, Marklowice 2000, s. 54.	31
Ilustracja 13: Mapa z pocz. XX w.; Źródło: Marklowice. Historia i czasy najnowsze, Marklowice 2010, s. 143.	31
Ilustracja 14: Marklowice Dolne - ostatnia drewniana chata kryta słomianą strzechą, pochodząca z połowy XIX wieku (rozebrana ok. 1970 r.); Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 45....	32
Ilustracja 15: Marklowice Dolne – drewniany kościół p.w. św. Stanisława i Walentego, spłonął w 1910 r.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 6.....	33
Ilustracja 16: Marklowice Dolne w latach 20. XX w. – widok na obecną ulicę Porzeczkową.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 31.....	34
Ilustracja 17: Marklowice Dolne na początku lat 30. XX w. – widok zabudowań przy szosie Wodzisław Śląski-Żory.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 27.....	34
Ilustracja 18: Praga ul. Szymanowskiego 39 - dom mieszkalny.	35
Ilustracja 19: Projekt typowego domu z pocz. XX wieku.; Źródło: Marklowice. Historia i czasy najnowsze, Marklowice 2010, s. 111.	36
Ilustracja 20: Marklowice Dolne – gospoda Eliasza Perla.; Źródło: Marklowice. Historia i czasy najnowsze, Marklowice 2010, s. 77.	36
Ilustracja 21: Praga, ul. Szymanowskiego 43 – dom mieszkalny.....	37
Ilustracja 22: Chałupki, ul. Wiosny Ludów 107 – dom mieszkalny.....	38
Ilustracja 23: Marklowice Dolne – kościół św. Stanisława Biskupa i	

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

Męczennika.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 12 i s. 15.....	39
Ilustracja 24: Marklowice Dolne – kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 12 i s. 15.....	40
Ilustracja 25: Marklowice Dolne – dwór.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 32.....	41
Ilustracja 26: Marklowice Górne – dwór.....	42
Ilustracja 27: Marklowice Dolne – najstarsza szkoła, wybudowana w latach 1843-1844 (stan przed rozbudową w 1928 r.); Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 17.	43
Ilustracja 28: Marklowice Dolne – druga szkoła, wybudowana w latach 1903-1905.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 17.	43
Ilustracja 29: Marklowice Dolne – druga szkoła, po rozbudowie w latach 1929-1930.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 24.	44
Ilustracja 30: Marklowice Dolne – druga szkoła, rozbudowana w 1970r., stan obecny.....	44
Ilustracja 31: Szkoła w Chałupkach, wybudowana w latach 1903-1905.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 23.	45
Ilustracja 32: kapliczka p.w. św. Jana Nepomucena nad stawem dworskim w Markłowicach Dolnych.; Źródło: Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998, s. 34.	46
Ilustracja 33: Pomnik więźniów oświęcimskich.....	51
Ilustracja 34: Kościół pw. św. Stanisława.....	52
Ilustracja 35: Dwór wraz z parkiem przy ul. Wyzwolenia.	53
Ilustracja 36: Kaplica mszalna pw. Narodzenia NMP.....	54
Ilustracja 37: Budynek szkolny przy ul. Wiosny Ludów.....	55
Ilustracja 38: Siedlisko przy ul. Goplany w Markłowicach Dolnych.....	56
Ilustracja 39: Budynek mieszkalny przy ul. Krętej 8 w dzielnicy Wilczek.....	60
Ilustracja 40: Krzyż kamienny przy ul. Wyzwolenia 133.....	62
Ilustracja 41: Krzyż drewniany z postaciami malowanymi na Blasze.	63
Ilustracja 42: Grota Matki Boskiej przy ul. Wiśniowej 40.	64

XI. LITERATURA

Archiwum w Cieszynie

1. Zespoły archiwalne Das königliche Amstgericht Loslau (1601-1861), Sąd Obwodowy w Wodzisławiu Śląskim,
2. Ground-Acten des königlichen Kres-Gerichts Rybnik Allodial Rittersgut Nider Marklowitz,
3. Ground-Acten des königlichen Kresi -Gerichts zu Rybnik. Allodial Rittersgut Nider Marklowitz,
4. Ground-Acten des königlichen Kres-Gerichts Rybnik Allodial Rittersgut Ober Marklowitz,
5. Ground-Acten des königlichen Kresi -Gerichts zu Rybnik. Allodial Rittersgut Ober Marklowitz,
6. Ground-Acten des königliche betreffen das im Rybniker Kreise gelegene Allodial Rittersgut,
7. Księga protokołów Gminnej Rady Narodowej w Markowicach,
8. Akta Urzędu gminy Marklowice,
9. Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Markowicach,
10. Urząd Miasta w Wodzisławiu Śląskim,
11. Miejska Rada Narodowa w Wodzisławiu Śląskim.

Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu.

12. Acta –die Pfarrei Loslau betrefend 18Jahrh.

Archiwum w Opawie.

13. Knizastvi Opavske

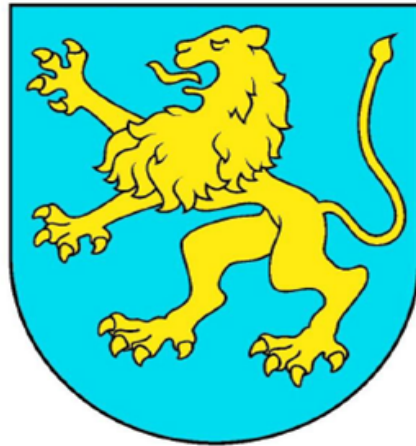
Opracowania.

14. Codex Diplomaticus Silesiae. W.Wattenbach t. 14, Breslau 1889,
15. Bogucki M., Samsonowicz H. Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej, Wrocław-Warszawa-Kraków 1986,

16. Bernhard Walter, Das Waldhufendorf iv Schlesien, Breslau 1931,
17. Gumowski M., Herby I pieczęcie województwa śląskiego, Katowice 1939,
18. Historia Jankowickiej Studzienki według źródeł historycznych i podań ludowych - wydano staraniem Sylwestra Banko oraz Towarzystwa Miłośników Marklowic. Marklowice 2001,
19. Familia Sileae,
20. Furmanek M., Kulpa S., Zamek Wodzisławski i jego właściciele. Wodzisław Śląski 2003,
21. Furmanek M., Kulpa S., Witosz W., Wodzisław Śląski – Karwina. Karty z przeszłości. Wodzisław Śląski 2005,
22. Henke F., Kronika, czyli opis topograficzno-historyczno-statystyczny miasta i Wolnego Państwa Stanowego Wodzisław na Górnym Śląsku, Wodzisław 1864,
23. Jedynak Z., Kiereś Z. Wielkie rody, wielka własność. Katowice 2006,
24. Karwot Z., Marklowice 700 lat, Marklowice 2010,
25. Karwot Z. Marklowice, historia i czasy najnowsze. Marklowice 2010,
26. Karwot Z., Pszów, Kult Matki Boskiej Pszowskiej. Marklowice 2001,
27. Karzel O. Die Reformation In Obersclesien. Wurzburg 1979,
28. Knie J.G. Alfabetische – statistische – topogradische Uebersicht der Dorfer, Flostn . Breslau 1845,
29. Krauze W. Zur mittelalterlichen Geschihte der stadt Loslau im Oberschlesien [u] Deute Monotshefte in Polen R.1937,
30. Małecki M., Konstancja księżna wodzisławska i jej księstwo, Kraków 1999,
31. Margraf H. Et Schulte Liber foundationis episkopatu wratislaviensis [w] Codex Diplomaticus Silesiae t.XIV,
32. Pilnacek J. Die alteste genealogie der Grafen Wilczek. Vien 1936,
33. Pilnacek J. Rody stareho Szlezka. Opawa 1994,
34. Porwoł. P., Cimała B., Wieczorek W. Wypisy z dziejów Rybnika i Wodzisławia Śląskiego,

Program Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Marklowice

35. Prasel V. Historycka topografie zeme opawske. Opava 1889,
36. Rohlik M. Zemske desky Knihy Zadni 1537-1610. Opawa 1991,
37. Schematyzm diecezji ślaskiej. Katowice 1927,
38. Triest F., Handbuch von Oberschlesien im Umfradge der Königlichen Regierung Und nach amtlichen Quellen. Breslau 1865,
39. Furmanek M., Kulpa S., Witosz K., *Wodzisław Śląski – Karvina Karty z przeszłości*, Wodzisław Śląski 2005,
40. *Ludność Stan i Struktura w przekroju Terytorialnym. Stan w dniu 30.VI.2008*, GUS, Warszawa 2008,
41. Musioł L., *Wodzisław 1257 – 1957 Krótki zarys dziejów miasta opracowany źródłowo z okazji 700 – lecia istnienia miasta*, Katowice, 1957,
42. Marklowice w starej fotografii, Marklowice 1998.
43. Marklowice – moje miejsce na ziemi. Album wydany z okazji 10-lecia reaktywowania Gminy Marklowice, 1995 – 2005.
44. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Marklowice, Uchwała nr XXXVII/209/2009 Rady Gminy Marklowice z dnia 9 listopada 2009 r. część 2, załącznik nr 11.

**GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW
NA TERENIE GMINY MARKLOWICE**

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 1
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-wschodniej 		4. Adres ul. Kormoranów 7	5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodziński gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 3
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania Lata 1900 - 1920	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-zachodniej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 128	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW		nr 4
1. Nazwa KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. STANISŁAWA BISKUPA I MĘCZENNIKA	2. Czas powstania Lata 1914 - 1916	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północnej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 134 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony Ochrona konserwatorska 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 5
1. Nazwa SZKOŁA, PÓŹNIEJSZA SIEDZIBA URZĘDU GMINY, NASTĘPNI PRZEDSZKOLE	2. Czas powstania Lata 1843 – 1844, 1928 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony zachodniej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 136	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony Ochrona konserwatorska	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 6
1. Nazwa SZKOŁA, OBECNIE SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1	2. Czas powstania Lata 1903 – 1905 rozbudowa 1929 – 1930 i 1970 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Markłowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-zachodniej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 160 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 7
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Chalupki	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej		4. Adres Skrzyżowanie ulic: Mokra 8 / Zielona	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 8
1. Nazwa SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2	2. Czas powstania Lata 1903 - 1905	3. Miejscowość MARKLOWICE Chalupki	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-zachodniej 		4. Adres ul. Wiosny Ludów 78	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW		nr 9
1. Nazwa SIEDLISSKO	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej 		4. Adres ul. Goplany 56 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 10
1. Nazwa SIEDLISSKO: BUDYNEK MIESZKALNY Z LAUBĄ I BUDYNKIEM GOSPODARCZYM	2. Czas powstania Przełom XIX / XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-zachodniej 		4. Adres ul. Okrężna 25	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 11
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowej 		4. Adres ul. Porzeczkowa 28 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 12
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-wschodniej 		4. Adres ul. Jabłoniowa 25-26	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 13
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX .	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-zachodniej 		4. Adres ul. Jabłoniowa 36	5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 14
1. Nazwa BUDYNEK OCHOTNICZEJ STRAŻY POŻARNEJ	2. Czas powstania Lata 1958 - 1961	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północnej 		4. Adres ul. Krakusa 1	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 15
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX .	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej 		4. Adres ul. Krakusa 5 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 16
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej 		4. Adres ul. Rzemieślnicza 3	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 17
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-wschodniej 		4. Adres ul. Strażacka 6	5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
6. Formy ochrony		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 18
1. Nazwa DWÓR	2. Czas powstania Koniec XIX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północnej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 13 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony Ochrona konserwatorska 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 19
1. Nazwa <p style="text-align: center;">BUDYNEK MIESZKALNY</p>	2. Czas powstania <p style="text-align: center;">I ćwierć XX w.</p>	3. Miejscowość <p style="text-align: center;">MARKLOWICE Marklowice Górne</p>	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno - wschodniej 		4. Adres <p style="text-align: center;">ul. Wyzwolenia 19</p> 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony 	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 20
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania I ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 21	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 21
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania II ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej 		4. Adres Skrzyżowanie ulic: Wyzwolenia 89 / Fiołkowa	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 22
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania Lata 1900 - 1920	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-wschodniej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 43	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 23
1. Nazwa SZKOŁA PODSTAWOWA NR 3		2. Czas powstania Lata 1885 – 1887, później rozbudowany	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowej			4. Adres ul. Wyzwolenia 54
			5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
			6. Formy ochrony
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 24
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania Przełom XIX / XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Praga	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-zachodniej		4. Adres ul. Szymanowskiego 39	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 25
1. Nazwa SIEDLISKO	2. Czas powstania I połowa XX w.	3. Miejscowość MARKŁOWICE Praga	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-wschodniej 		4. Adres ul. Szymanowskiego 70-72	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

obiekty

Budynek mieszkalny
Dwór, obecnie Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Kościół parafialny pw. Św. Stanisława Biskupa i męczennika
Szkoła, Późniejsza siedziba Urzędu Gminy, następnie przedszkole
Szkoła, obecnie szkoła podstawowa nr 1
Budynek mieszkalny
Szkoła podstawowa nr 2
Siedlisko
Siedlisko: budynek mieszkalny z laubą i budynkiem gospodarczym
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek ochotniczej straży pożarnej
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Dwór
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Szkoła podstawowa nr 3
Budynek mieszkalny
Siedlisko

adres

ul. Kormoranów 7
ul. Osiedle Kolorowe 13
ul. Wyzwolenia 128
ul. Wyzwolenia 134
ul. Wyzwolenia 136
ul. Wyzwolenia 160
Skrzyżowanie ulic: Mokra 8 / Zielona

ul. Wiosny Ludów 78
ul. Goplany 56
ul. Okrężna 25
ul. Porzeczkowa 28
ul. Jabłoniowa 25-26
ul. Jabłoniowa 36
ul. Krakusa 1
ul. Krakusa 5
ul. Rzemieślnicza 3
ul. Strażacka 6
ul. Wyzwolenia 13
ul. Wyzwolenia 19
ul. Wyzwolenia 21
Skrzyżowanie ulic: Wyzwolenia 89 / Fiolkowa
ul. Wyzwolenia 43
ul. Wyzwolenia 54
ul. Szymanowskiego 39
ul. Szymanowskiego 70-72

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 1
1. Nazwa CMENTARZ PARAFIALNY	2. Czas powstania Początek II Wojny Światowej; poszerzony m.in. w latach 60-tych XX wieku	3. Miejscowość MARKLOWICE	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowej 		4. Adres ul. Cmentarna	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzislawski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony Ochrona konserwatorska	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 2
1. Nazwa POMNIK POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH	2. Czas powstania 1924 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony zachodniej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 132 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 3
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	2. Czas powstania 1908 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej 		4. Adres Skrzyżowanie ulic: Wyzwolenia 133 / Porzeczkowa	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 4
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	2. Czas powstania Przełom XIX / XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony zachodniej 		4. Adres ul. Wyzwolenia 136	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chotzów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 5
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	2. Czas powstania 1901 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Chalupki	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowej 		4. Adres ul. Wiosny Ludów 73 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW		nr 6
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	2. Czas powstania 1936 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Chalupki	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowej 		4. Adres ul. Wiosny Ludów 78 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 7
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	2. Czas powstania 1889 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-wschodniej 		4. Adres ul. Goplany 2 5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice 6. Formy ochrony 7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW		nr 8
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY - PASJA	2. Czas powstania 1960 r. (figury wcześniejsze)	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowej 		4. Adres ul. Goplany 42	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Choszów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 9
<p>1. Nazwa</p> <p>KRZYŻ DREWNIANY Z MALOWANYM NA BLASZE UKRZYŻOWANYM CHRYSYTEM I MATKĄ BOSKĄ</p>	<p>2. Czas powstania</p> <p>Początek XX w.</p>	<p>3. Miejscowość</p> <p>MARKLOWICE Chalupki</p>	
<p>8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym</p> <p>Widok od strony południowej</p> 			<p>4. Adres</p> <p>ul. Bławatkowa (w polu)</p>
			<p>5. Przynależność administracyjna</p> <p>województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice</p>
			<p>6. Formy ochrony</p>
			<p>7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)</p> <p>Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012</p>

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 10
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	2. Czas powstania 1937 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Praga	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony zachodniej 		4. Adres ul. Krakusa (w polu)	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW		nr 12
1. Nazwa KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	2. Czas powstania 1887 rok	3. Miejscowość MARKLOWICE Wilczek	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowej 		4. Adres Skrzyżowanie ulic: Świerkowa / Wyzwolenia	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chotzów, kwiecień 2012	

obiekty

CMENTARZ parafialny
Pomnik Powstańców Śląskich
Krzyż kamienny kapliczkowy
Krzyż kamienny kapliczkowy
Krzyż kamienny kapliczkowy
Krzyż kamienny kapliczkowy
Krzyż kamienny kapliczkowy
Krzyż kamienny - pasja
Krzyż drewniany z malowanym na blasze ukrzyżowanym Chrystusem i Matką Boską
Krzyż kamienny kapliczkowy
Krzyż kamienny kapliczkowy
Krzyż kamienny kapliczkowy

adres

ul. Cmentarna
ul. Wyzwolenia 132
Skrzyżowanie ulic: Wyzwolenia 133 / Porzeczkowa
ul. Wyzwolenia 136
ul. Wiosny Ludów 73
ul. Wiosny Ludów 78
ul. Goplany 2
ul. Goplany 42
ul. Bławatkowa (w polu)
ul. Krakusa (w polu)
ul. Szymanowskiego 62
Skrzyżowanie ulic: Świerkowa / Wyzwolenia

KARTA ADRESOWA		nr 1
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-wschodniej		ul. Kormoranów 13
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 2
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Kormoranów 15
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 3
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania II – III ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-zachodniej		4. Adres ul. Wyzwolenia 55
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 4
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
PIEKARNIA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY	Połowa XIX w, później rozbudowany	MARKLOWICE Markłowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowej		ul. Wyzwolenia 126
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 5
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Wyzwolenia 174b
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 6
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północnej		ul. Bławatkowa 58
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska, Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 7
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północno-zachodniej		ul. Jarzębinowa 22
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 8
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I połowa XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Jarzębinowa 41
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 9
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Leśna 5
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 10
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północno-wschodniej		Skrzyżowanie ulic: Mokra 4 / Zielona
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 11
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania II – III ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północnej		4. Adres ul. Orła 12
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 12
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania Lata 30-te – 60-te XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-zachodniej 		4. Adres ul. Orła 13
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodziszławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 13
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony wschodniej		ul. Wiosny Ludów 53
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 14
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północno-wschodniej		ul. Wiosny Ludów 107
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów; kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 15
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Goplany 5
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 16
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNY	2. Czas powstania II – III ćwierć XX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE Marklowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony południowo-wschodniej		4. Adres ul. Kanarkowa 2
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 17
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Markłowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północno-zachodniej		ul. Porzeczkowa 10
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 18
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Markłowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północno-zachodniej		ul. Porzeczkowa 37
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska, Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 19
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-wschodniej		ul. Długa 1
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 20
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północno-zachodniej		ul. Długa 2
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 21
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	Lata 1900 - 1920	MARKLOWICE Markłowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północnej		ul. Krakusa 7
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Markłowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 22
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony zachodniej		ul. Rzemieślnicza 4
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 23
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-wschodniej		ul. Strażacka 4
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska, Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 24
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
SIEDLISSKO	I połowa XX w.	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowej		ul. Wiśniowa 22
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 25
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowej		Skrzyżowanie ulic Wyzwolenia 80 / Rzemieślnicza
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska, Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 26
1. Nazwa <p style="text-align: center;">BUDYNEK MIESZKALNY</p>	2. Czas powstania <p style="text-align: center;">I ćwierć XX w.</p>	3. Miejscowość <p style="text-align: center;">MARKLOWICE Praga</p>
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony północno-zachodniej 		4. Adres <p style="text-align: center;">ul. Szymanowskiego 43</p>
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 27
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Praga
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Szymanowskiego 62
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów; kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 28
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Praga
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Szymanowskiego 64
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska, Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 29
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	II – III ćwierć XX w.	MARKLOWICE Wilczek
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północnej		ul. Kręta 8
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 30
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Wilczek
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Świerkowa 1
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 31
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
BUDYNEK MIESZKALNY	I ćwierć XX w.	MARKLOWICE Wilczek
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowo-zachodniej		ul. Świerkowa 6
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.

obiekty

Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Piekarnia, obecnie Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Siedlisko
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny
Budynek mieszkalny

adres

ul. Kormoranów 13

ul. Kormoranów 15
ul. Wyzwolenia 55
ul. Wyzwolenia 126
ul. Wyzwolenia 174b
ul. Bławatkowa 58
ul. Jarzębinowa 22
ul. Jarzębinowa 41
ul. Leśna 5
Skrzyżowanie ulic: Mokra 4 / Zielona
ul. Orła 12
ul. Orła 13
ul. Wiosny Ludów 53
ul. Wiosny Ludów 107
ul. Goplany 5
ul. Kanarkowa 2
ul. Porzeczkowa 10
ul. Porzeczkowa 37
ul. Długa 1
ul. Długa 2
ul. Krakusa 7
ul. Rzemieślnicza 4
ul. Strażacka 4
ul. Wiśniowa 22
Skrzyżowanie ulic Wyzwolenia 80 / Rzemieślnicza
ul. Szymanowskiego 43
ul. Szymanowskiego 62
ul. Szymanowskiego 64
ul. Kręta 8
ul. Świerkowa 1
ul. Świerkowa 6

KARTA ADRESOWA		nr 1
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
POMNIK WIĘŹNIÓW OŚWIĘCIMSKICH	1978 r.	MARKLOWICE Marklowice Dolne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowej		ul. Cmentarna (naprzeciwko nr 1)
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów; kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 2
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
GROTA Z FIGURĄ MATKI BOSKIEJ	II połowa XX w.	MARKLOWICE Chalupki
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północnej		ul. Bławatkowa 31
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 3
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
GROTA MARYJNA ORAZ POMNIK OFIAR FASZYZMU	IV ćwierć XX w.	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony południowej		ul. Wiśniowa 40
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska, Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 4
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
KRZYŻ KAMIENNY	Lata 60-te XX w. 1905 r. (postument)	MARKLOWICE Marklowice Górne
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
Widok od strony północnej		Skrzyżowanie ulic Wyzwolenia 43 / Krakusa
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów; kwiecień 2012.

KARTA ADRESOWA		nr 5
1. Nazwa KRZYŻ MUROWANY	2. Czas powstania 1986 r.	3. Miejscowość MARKLOWICE Wilczek
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Widok od strony zachodniej 		4. Adres ul. Kwiatowa 30
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Chorzów, kwiecień 2012

KARTA ADRESOWA		nr 6
1. Nazwa	2. Czas powstania	3. Miejscowość
SANKTUARIUM	Lata 1932 – 1935 lata 70-te XX w.	MARKLOWICE Studzienka
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym		4. Adres
		ul. Jankowicka
		5. Przynależność administracyjna
		województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice
		6. Formy ochrony
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
		Pracownia Projektowo – Urbanistyczno – Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012

obiekty

Pomnik więźniów oświęcimskich
Grota z figurą Matki Boskiej
Grota maryjna oraz pomnik ofiar faszyzmu
Krzyż kamienny
Krzyż murowany
SANKTUARIUM

adres

ul. Cmentarna (naprzeciwko nr 1)
ul. Bławatkowa 31
ul. Wiśniowa 40
Skrzyżowanie ulic Wyzwolenia 43 / Krakusa
ul. Kwiatowa 30
ul. Jankowicka

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW		nr 1
1. Nazwa ZIELEŃ PRZY KOŚCIELE P.W. ŚW. STANISŁAWA	2. Czas powstania	3. Miejscowość MARKLOWICE	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym Teren kościoła i cmentarza przykościelnego na początku XX w. obsadzono szpalerami różnogatunkowymi drzew. Były to klony pospolite, dęby szypułkowe i lipy drobnolistne. Dziś są to okazałe drzewa o średnicach ok. 60-70 cm. Od strony wschodniej i północnej szpaler zlokalizowany jest na kulminacji wzgórza i otacza bezpośrednio kościół. Od strony południowej i zachodniej szpaler nasadzono na niższym tarasie.		4. Adres ul. Wyzwolenia	
		5. Przynależność administracyjna województwo: śląskie powiat: wodzisławski gmina: Marklowice	
		6. Formy ochrony Drzewa w średnim stanie zdrowotnym. Wykonywanie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych. Wykonanie cięć kształtujących korony Utrzymywanie typu obsadzenia w przypadku obumarcia obecnego obsadzenia Objęcie ochroną ewidencyjną.	
		7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Piłarska; Choszów, kwiecień 2012.	

GEZ	KARTA ADRESOWA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW		nr 2
1. Nazwa ZIELEŃ PRZY ZESPOLE DWORSKO-PARKOWYM	2. Czas powstania 2 poł. XIX w.	3. Miejscowość MARKLOWICE	
<p>8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym</p> <p>W 1861 roku powstają plany budowy dworu w stylu willi włoskiej, ukończonej prawdopodobnie ok. pięciu lat później. W trzeciej ćwierci XIX wieku obok dworu w stylu klasycystycznym powstaje park krajobrazowy o charakterze naturalistycznym. Park założony został na południowym stoku wzniesienia, którego kulminację zajmuje dwór. Park utworzony na bazie siedliskowej, z wyraźnie zachowanym osiowym układem kompozycji. Drzewostan siedliskowy wzbogacono pojedynczymi nasadzeniami egzemplarzy drzew egzotycznych (jak buk purpurowy). Przed budynkiem od strony ogrodu powstał gabinet ogrodowy z nieco później nasadzoną grupą jałowców. Prawdopodobnie nasadzenie to powstało już po przebudowie dworu ok. 1909 roku. Centralnym elementem południowej części parku jest duża polana widokowa obsadzona dębami szypułkowymi, czerwonymi, klonami i lipami drobnolistnymi. Drzewostan siedliskowy uzupełniono nasadzeniami kasztanowców białych, robinii akacjowych oraz żywotników zachodnich. We wschodniej części założenia z parkiem graniczył sad i prawdopodobnie warzywnik. Do dworu prowadziła aleja (zachowana fragmentarycznie przy ul. Wyzwolenia), obsadzona klonami zwyczajnymi.</p>		4. Adres ul. Wyzwolenia 13	
		<p>5. Przynależność administracyjna</p> <p>województwo: śląskie</p> <p>powiat: wodzisławski</p> <p>gmina: Marklowice</p>	
		<p>6. Formy ochrony</p> <p>Układ kompozycyjny i drożny czytelny. Zarówno drzewa jak i krzewy w dobrym stanie zdrowotnym. Zespół zieleni komponowanej o dużej wartości zabytkowej. Wykonywanie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych przy drzewostanie. Wykonanie inwentaryzacji dendrologicznej oraz projektu rewaloryzacji rewaloryzacja parku ujęcie wraz z dworem w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków</p>	
		<p>7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)</p> <p>Pracownia Projektowo - Urbanistyczno - Konserwatorska „ABAKUS” - Ewa Pilarska; Chorzów, kwiecień 2012</p>	

obiekty

ZIELEŃ PRZY KościELE p.w. św. Stanisława
ZIELEŃ PRZY ZESPOLE DWORSKO-PARKOWYM

adres

ul. Wyzwolenia
ul. Wyzwolenia 13

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA
TERENIE GMINY MARKLOWICE
ARCHEOLOGIA**

I. Położenie gminy Markłowice. Podstawowe informacje geograficzno-środowiskowe

Gmina Markłowice jest położona w południowej części województwa śląskiego. Wchodzi ona w skład powiatu wodzisławskiego, stanowiąc 4,8% jego powierzchni. Lokalizację centrum wyznaczają współrzędne geograficzne: długość - 50°01'02" N, szerokość - 18°31'05". Sąsiaduje ona od północy z gminą miejską Rybnik, od północnego-wschodu z gminą wiejską Świerklany, od południa i południowo-wschodu gminą Mszana a od zachodu Wodzisławiem Śląskim. Powierzchnia gminy wynosi 13,76 km². Znaczną część terytorium gminy zajmują użytki rolne (78,4%). Wśród nich dominują grunty rolne (66,50%), przy mniejszym udziale łąk (5,60%) i pastwisk (5,38%) oraz sadów (0,94%). Pozostałą część stanowią zabudowania i nieużytki (14,90%) oraz lasy i grunty leśne (6,69%).

Pod względem regionalizacji fizycznogeograficznej (Kondracki 2002) obszar Markłowice znajduje się w obrębie Płaskowyżu Rybnickiego (341.15). Jest on częścią Wyżyny Śląskiej (341.1), która wchodzi w skład podprovincji Wyżyna Śląsko-Krakowska (341), a ta z kolei jest elementem prowincji Wyżyny Śląskie (34).

Podłoże geologiczne tworzą utwory karbońskie. W dolnej części są to piaskowce szarogłazowe, łupki piaskowcowe, łupki ilaste lub mułowce kwarcowo-sercycytowe. W ich obrębie występują złoża węgla poprzedzielane ilowcami czarnymi i szarymi, łupkami palnymi, mułowcami laminowanymi piaskowcami. Na utworach karbońskich zalegają w północnej części miasta dolnotriasowe warstwy piasków oraz ilów czerwonych i pstrych pochodzące z sedimentacji rzecznej. W ciągu triasu obszar Markłowice zajmowało płytkie morze. Z końcem triasu teren uległ podniesieniu, a morze ustąpiło. Ponownie pojawiło się w końcu trzeciorzędu przyczyniając się do powstania osadów w postaci piasków, ilów, mulków i zlepieńców.

Nawarstwienia czwartorzędowe przykrywają starsze utwory na całym obszarze Markłowice. Ich największa miąższość wynosi 59 m, jednak na większości obszaru to głównie 20 m. Najniższe poziomy stanowią gliny zwałowe zlodowacenia Odry, lokalnie pokryte piaskami i żwirami fluwioglacjalnymi. W czasie zlodowacenia północnopolskiego obszar ten znajdował się w strefie peryglacialnej. Nastąpiła wówczas akumulacja lessów oraz uruchomiły się procesy erozyjne, w których efekcie powstały serie glin stokowych. W holocenie nastąpiła przede wszystkim akumulacja osadów w obrębie den dolin rzecznych.

Obszar Markłowice charakteryzuje się zróżnicowanym ukształtowaniem terenu. Znajduje się on na wysokości ok. 265 m n.p.m. W ukształtowaniu terenu można zauważyć liczne pagórkowate

wyniesienia, z których najwyższe sięgają 290 m n.p.m. Charakterystycznym elementem rzeźby są dwa równoleżnikowe obniżenia związane z dolinami rzecznyimi Markłówwki i cieką wodnego stanowiącego dopływ Kucharówwki.

Gleby występujące na terenie Markłowice powstały na podłożu utworów czwartorzędowych. Dominują gleby biellicowe i rdzawe oraz brunatne właściwe. Niewielką powierzchnię w dolinach rzek zajmują gleby mulowo-torfowe, mady i gleby oglejone. Biorąc pod uwagę przydatność rolniczą gleb można stwierdzić, że istniały tu stosunkowo dobre warunki do rozwoju rolnictwa.

W klasyfikacji klimatycznej obszar Markłowice znajduje się w dzielnicy częstochowsko-kieleckiej (Gumiński 1948). Ścierają się tu masy wilgotnego powietrza z nad Atlantyku i suchego powietrza kontynentalnego ze wschodu, co powoduje, że panujący tu klimat charakteryzują się dużą zmiennością. Więcej tu głównie wiatry południowo-zachodnie i zachodnie. Okres wegetacyjny trwa 210-230 dni. Średnia temperatura roczna wynosi 7-8,5°C. Opady atmosferyczne są zróżnicowane i wynoszą do 700-800 mm/rok.

Obecna szata roślinna jest znacznie przekształcona antropogenicznie i stanowi obecnie mozaikę zbiorowisk naturalnych, półnaturalnych i antropogenicznych. Biorąc pod uwagę roślinność potencjalną to jej dominującą formacją była żyzna buczyna niżowa (*Melico-Fagetum*). Stanowi ją las bukowy wykształcony na glebach świeżych, brunatnych wylugowanych i płowych, charakteryzujący stosunkowo bujnym i bogatym runem z dominacją buka zwyczajnego i domieszką dębu bezszypułkowego i graba zwyczajnego. W partiach dennych dolin rzecznych występowały niżowe łągi olszowe i jesionowo-olszowe siedlisk wodogruntowych, okresowo lekko zabagnionych (*Circaeo-Abietum*).

2. Dane historyczne i toponomastyczne

2.1. Informacje historyczne

Dzisiejsze Markłowice powstał z połączenia dwóch wsi: Markłowice Górnych i Dolnych. Markłowice są wsią powstałą na prawie niemieckim.

Nazwa Markłowice wywodzić się może od imienia zasadźcy o imieniu Merkel, które stanowiło formę popularnego w średniowieczu imienia Marek. Teorię tę może potwierdzać najstarszy zapis dotyczące Markłowice jaki znajduje się w księdze fundacyjnej Biskupów Wrocławskich (Liber Fundationis), którą sporządzono ok. 1300 r. Wówczas zapisano: *"Item in Marclini villa debent esse XXXIIIJ mansi"*, co należy tłumaczyć: *Także w wiosce Merkla winno być (placone) 34 łanów*. Zapis ten wskazuje, że w tym czasie Markłowice były wsią Merkla-wójta dziedzicznego, który zapewne był zasadźcą.

Markłowice należy uznać za średniowieczną wieś, która powstała na surowym korzeniu na prawie niemieckim. Z zachowanych przekazów źródłowych wiemy, że wieś ta miała świadczyć m.in. czynsz w pieniądzu. Mieszkańcy Markłowice zostali zobowiązani tym samym do regulacji dziesięciny wynoszącej 4 szkójce od jednego łanu pola (łan wynosił wówczas 16,8 ha). Markłowice miały wówczas powierzchnię 34 łanów, czyli około 57 ha. Jednym z pierwszych wójtów Markłowice był Fuczko, którego źródła wymieniają w 1324 r. Być może był on potomkiem wspomnianego wyżej Merkla.

Markłowice były w średniowieczu częścią księstwa raciborskiego, a po 1502 r. wchodziły w skład wodzisławskiego państwa stanowego.

W II połowie XV wieku doszło na ziemi wodzisławskiej do poważnych przemian politycznych i ustrojowych. Miały one swoją genezę w dokonywanych podziałach księstwa raciborskiego. Na obszarze Górnego Śląska dochodzi do centralizacji władzy dokonanej przez króla węgierskiego Macieja Korwina (1443-1490). Konsekwencją tych zmian było nadanie w 1502 roku przez króla Władysława Jagiellończyka (1456-1516) ziemi wodzisławskiej Janowi Schellenbergowi. Moment ten zapoczątkowuje etap zmiany statusu prawnego miasta z książęcego na prywatne. Wówczas Wodzisław pełnił rolę stolicy rozległych dóbr, prawnie funkcjonujących jako państwo stanowe. Porządek taki przetrwał prawie bez zmian ponad 300 lat, a jego konsekwencje widoczne były nawet w początkach XX wieku.

Pierwszymi właścicielami wodzisławskiego państwa stanowego był ród Schellenbergów. Jego najstarsi przodkowie występują w źródłach pisanych stosunkowo późno, bo dopiero w I. poł. XV wieku. Mieli oni rozległe majątki w Czechach, na Morawach oraz Śląsku. Jednak do najwyższych godności doszedł Jan Schellenberg, który był kanclerzem króla Władysława Jagiellończyka. Jemu też za wieną służbę nadane zostały dobra w Książu, Kamiowie i Wodzisławiu. Jan zapisał w 1506 roku majątki swojemu synowi Jerzemu, który był mężem Heleny, córki księżnej Barbary, prawowitej spadkobierczyni dóbr wodzisławskich. Ona też w ich imieniu zarządzała Wodzisławiem, o czym świadczą dokumenty wystawione przez tutejszą kancelarię. Helena wraz z mężem Jerzym Schellenbergiem przebywała na zamku Kost oraz na Cvilinie pod Karniowem. Obie rezydencje zostały przez nich rozbudowane na początku XVI wieku, a twierdza Cvilin do dzisiaj nazywana jest Szelenburgiem. Ta swoista unia rodzinna w podziale dóbr kończy się w 1511 roku. W tym to bowiem roku umiera księżna Barbara, a Wodzisław nabywa jeden z najznamienitszych rodów śląskich - Wilczkowie.

Protoplaści rodziny Wilczek pojawiają się na Śląsku już w I. poł. XIII wieku. Ich rodowym majątkiem stała się w końcu XIV wieku Dobra Zemica, a później także Hluczyn. Dobra wodzisławskie zakupione zostały w 1515 roku przez trzech przedstawicieli rodu Baltazara Wilczka oraz dwóch jego bratanków – Melchiora i Mikołaja. Baltazar i jego brat związani byli z Górnym Śląskiem. Przyszli na świat pomiędzy 1440 a 1450 rokiem najpewniej w Głubczycach, gdzie ojciec Mikołaj piastował wysoki urząd starosty. Tam też się wychowali. Przedwczesna śmierć ojca sprawiła, że ich wychowaniem zajęła się matka. Później, jako młodzi ludzie, dalsze wykształcenie zdobyli na dworze księcia cieszyńskiego.

Po korzystnej sprzedaży Ujazdu, nabyli w 1498 roku Hluczyn. Wielką tragedią była śmierć starszego brata Melchiora zmarłego około 1500 roku. Wówczas brat Baltazar przejął kuratelę nad bratanek Mikołajem i Melchiorem (junior). Niestety związki z dwoma kobietami Barbarą z Rzuchowa oraz Katarzyną Pobóg nie przyniosły Baltazarowi potomków. Dlatego też całą ojcowską opieką obdarzył bratanków, którzy otrzymali staranne wykształcenie, a później także majątek.

W 1506 roku Baltazar Wilczek otrzymał godność wolnego pana stanowego na swoich hluczyńskich dobrach. W późniejszym okresie, od 1514 roku, piastował urząd starosty opawskiego. Jego liczne nadania dla Hluczyna, w tym otwarcie rodzinnej fundacji oraz mauzoleum, wskazują, że Baltazar chciał związać się na trwałe z tym miastem. Jednak polityka prowadzona przez księcia cieszyńskiego Kazimierza, działającego w interesie rodu Zwole sprawiła, że Wilczkowie zmuszeni zostali do odsprzedaży i opuszczenia ziemi hluczyńskiej. W 1515 roku nabyli dobra wodzisławskie.

W Wodzisławiu pobyt Wilczków słabo się zaznaczył w źródłach pisanych. Jako właściciele państwa stanowego unormowali prawnie wiele zaginionych przywilejów gospodarczych i ustanowili nowe czynsze dla mieszczan. Podeszły wiek Baltazara i podział majątku rodzinnego oraz zakup nowych dóbr sprawiła, że już w 1524 roku dobra wodzisławskie były zadłużone. W 1525 roku Wodzisław nabył ród Planknarów, którzy na około 80 lat obejmują rządy w mieście.

Przodkowie rodziny Planknar mieli pochodzić z Miśni skąd już w XIV wieku przenieśli się do Czech, a później na Morawy. Pierwszym przedstawicielem rodziny, który pojawił się na Śląsku był Jan I Planknar przybyły z Uherskiego Brodu. W 1525 roku przejął dobra wodzisławskie, a następnie zakupił drugi nie mniej ważny majątek Vikštejn położony niedaleko Opawy. Całość dóbr Planknarów została włączona do księstwa opawskiego. Jan I Planknar prowadził ożywioną działalność gospodarczą. Jako sędzia zawodowo związany był z Opawszczyzną, gdzie rozbudowywał potężny zamek na Vikštejnie. Jednak pierwszorzędne znaczenie miał majątek wodzisławski, w którego kościele parafialnym znajdowało się ich rodzinne mauzoleum. Jan I Planknar zmarł w Opawie w 1556 roku. Spadkobiercami zostali jego trzej synowie – Jan, Jerzy i Frydrych. Jednak epidemia dżumy, która w latach 1555-1558 wyłudniła znaczną część Europy, doprowadziła zapewne do śmierci synów Frydrycha i Jerzego Planknarów w 1556 roku.

Po tych tragicznych wydarzeniach spadkobiercą został jedyny żyjący syn Jan oraz jego szwagierka Katarzyna z Nawoi wraz z córką Magdaleną. Konflikty o podział dóbr zaostrzają się szczególnie, kiedy dorosła Magdalena. Liczne procesy sądowe doprowadzają wówczas do podziału rodzinnego majątku. Magdalena Planknar zamieszkiwała zamek wodzisławski i w młodym wieku poślubiła jedną z barwniejszych postaci – najemnego żołnierza wywodzącego się z pruskiej szlachty, rodem pochodzącego z okolic Królewca - Jakuba Sporweina. Służył on w szeregach wojsk cudzoziemskiego autoramentu u boku króla polskiego Stefana Batorego. Dzięki tym kontaktom arsenal wodzisławskiego zamku wzbogacił liczne wojenne trofea, reprezentujące nowoczesną broń turecką oraz zachodnioeuropejską. W głównej sali wodzisławskiego zamku wisiał zaś portret polskiego władcy. Jakub Sporwein zmarł w Krakowie w 1583 roku.

Magdalena Planknar rok później wyszła ponownie za mąż, za syna podkomorzego księstwa opawskiego - Adama Oderskiego, który od młodych lat wychowywany był na dworze cesarskim Habsburgów. Rozwiązało życie Magdaleny i jej liczne procesy doprowadzają do pozbawienia jej praw publicznych. Jan II Planknar umiera w 1601 roku jako ostatni męski przedstawiciel rodu.

W końcu XVI w., za rządów Planknarów Markłowice podzieliły się na Górne i Dolne. Być może było to związane z podziałami politycznymi majątków Jana II Planknara i Adama Oderskiego. W 1596 r.

Markłowice Dolne zakupił Jerzy Foglar z Godowa, a przedstawiciel tej rodziny – Zygmunt Foglar, urzędnik na zamku wodzisławskim – dzierżawił w 1631 r. Markłowice Górne. Kolejnym znany właściciel Markłowic Górnych był przedstawiciel rodziny Wilczków – Gotfried (1658 r.).

W 1602 roku dobra wodzisławskie zakupił Jerzy Horvath Plawecki (wł. Georg Horvath Palocsa) pochodzący ze Spiszu, który położony był wówczas na terytorium ówczesnego państwa węgierskiego. Protopleści rodu Horvathów mieli pochodzić z terenów Chorwacji. W XV wieku pojawili się w rejonie Zips, a w 1505 roku kupili od księżnej cieszyńskiej Jadwigi zamek Palocsa. Stał się on ich dobrem rodzimym i od tego też czasu przejęli człon nazwiska Palocsy. Nowy właściciel dóbr wodzisławskich Georg Horvath był synem znanego prepozyta spiskiego Jana, który jako dostojnik kościelny przeszedł na luteranizm i dopuścił się wielu nadużyć. W późniejszym czasie poślubił córkę mieszczanina lewockiego Annę Zipserówną i z tego też związku urodził się syn Georg, którego niemalże całe dorosłe życie związane było ze Śląskiem. W 1589 roku przejął on jedną z ważniejszych siedzib magnackich – zamek w Niedzicy i w późniejszym okresie dokonał jego gruntownej przebudowy. Do dziś brama wjazdowa zamku niedzickiego opatrzona jest herbem i inskrypcją fundatora: „*Georg Horvath, pan i właściciel na Palocsy, Dunajcu i Lendaku, zamek ten sumptem swoim uzbudil i ozdobil i powiększył Roku Pańskiego 1601*”. Ponadto przebudował on inne swoje kasztele spiskie. Rok później jego losy sploty się ze Śląskiem. Po ukończeniu rozbudowy swoich włości nabywa on dobra wodzisławskie. Dwa lata później w 1604 roku Jerzy Horvath Plawecki, nie mając męskiego spadkobiercy, poślubił w Wodzisławiu córkę nieżyjącego już Albrechta Bruntalskiego – Katarzynę Bruntalską z Vrba. Niedługo później rodzina Horvathów opuściła Wodzisław i zamieszkała na Spiszu. Tam też przyszło na świat ich liczne potomstwo. Wizyty w Wodzisławiu ze względu na wiek Georga były rzadkie. Niemniej jako luteranin odznaczył się dużą wyrozumiałością i tolerancją dla żyjących wodzisławskich katolików. Georg Horvath zmarł najprawdopodobniej w Wodzisławiu około 1617 roku. Spadkobiercą dóbr została zgodnie z postanowieniami testamentu żona Katarzyna. Przejęcie majątku nastąpiło w czasie dramatycznych dla Śląska i całej Europy wydarzeń wojny trzydziestoletniej (1618-1648). Księstwo opawskie zdominowali zwolennicy reformacji. Katarzyna jako właścicielka dóbr próbowała siłą wprowadzić reformację w mieście. Około 1622 roku Katarzyna została otruta na Spiszu lub też w zmarła w Opawie, a dominium wodzisławskim zaczęli zarządzać kuratorzy. Małoletnie dzieci wychowywane były w węgierskich majątkach, stąd też w zachowanych inwentarzach znalazło się w późniejszym okresie wiele ubiorów i rzeczy wykonywanych na tych terenach. Gabriel po osiągnięciu pełnoletniości w 1627 roku przybył z dóbr spiskich, by odzyskać majątek wodzisławski. Wówczas dochodzi do anarchii wywołanej przez miejscową szlachtę. W 1631 roku bracia odzyskali prawnie dobra, a rok później zamieszkał tu młodszy z braci – Andrzej Horvath Plawecki. Jego rządy przypadają

na okres trwania wojny trzydziestoletniej i jej tragicznych skutków. Wodzisław zostaje ekonomicznie zrujnowany. Dodatkowo w mieście dochodzi do epidemii głodu. W latach 40. wojska szwedzkie dokonują wielu spustoszeń i dewastacji. Spalona zostaje część miasta. Pomimo próby ratowania sytuacji, korzystnymi dla mieszczan przywilejami nadanymi w 1650 roku, nie się nie zmieniło. Andrzej żrąony klęską ekonomiczną wyjechał na Spisz i tam umarł w 1655 roku. Po jego śmierci dobra przejęli jego bracia Gabriel, a następnie Stefan, którzy pomimo wydania kolejnych przywilejów nie zdołali podźwignąć miasta z upadku. Wielkie długi sprawiły, że zostali w 1668 roku zmuszeni do sprzedaży Wodzisławia a także dóbr spiskich.

Nowym nabywcą majątku wodzisławskiego był rodak braci Palocsy (Plaweckich) prymas Węgier Jerzy Szelepcsényi (1595-1685), który wywodził się z mało znanej szlachty węgierskiej, tytubującej się Szelepcsényi-Pohroncz, pochodzącej z Bamsu. Jerzy Szelepcsényi urodził się w Tmawie i tam też rozpoczął karierę duchowną. Studiował następnie teologię w Rzymie. W 1644 roku został biskupem Wespremu, a cztery lata później Nitry. Tam też zarządzał habsburską kancelarią. W 1657 roku był arcybiskupem Kalassy, a od 1666 roku Ostrzyhomia. W tym samym czasie piastował też urząd prymasa Węgier.

Mając już niezależną pozycję, bronił wolności węgierskich, przeciwstawiając się często absolutyzmowi habsburskiemu. Prowadził także ożywioną politykę antyturecką, gdzie powierzano mu wielokrotnie misje poselskie. Był także uzdolnionym grafikiem i intelektualistą. Był autorem siedmiu wydrukowanych po łacinie i węgiersku prac. Prymas Jerzy Szelepcsényi znany był także jako hojny donator. W latach 60. XVII wieku przeznaczył pół miliona guldenów na budowę nowego kościoła w Ostrzyhomiu. Złożył także jezuitskie Seminarium Mariańskie w Tmawie. Z jego też inicjatywy w okresie późniejszym w Wodzisławiu została wzniesiona nowa barokowa wieża kościoła parafialnego. Odbudowano również drewniany kościół p.w. św. Krzyża stojący na raciborskim przedmieściu. Pomoc ekonomiczną uzyskali także franciszkanie wodzisławscy.

Pod koniec życia wskutek niebezpieczeństwa najazdem tureckim prymas kupił majątki na Morawach, w Liscicach i pobliskich Letovicach, z których uczynił swoją stałą rezydencję. Tam też zmarł w pałacu, dożywszy sędziwego wieku 90 lat. Jego doczesne szczątki przewiezione zostały do Ostrzyhomia, gdzie spoczywają do dziś.

Według zapisów testamentowych majątek zmarłego mieli odziedziczyć jego krewni. Jednak tak się nie stało, gdyż woli zmarłego nie uszanował cesarz Leopold I Habsburg (1640-1705). Z jego rozkazu do Wodzisławia wkroczyły wojska i zajęły dobra należące do Szelepcsényich. Wskutek różnych

perswazji dominium wodzisławskie zostało przewłaszczone przez cesarza, potrzebującego wówczas pieniędzy po wyczerpującej wojnie tureckiej.

W 1666 r. Markłowice Dolne były własnością Adama Wilhelma Stole von Gomstomb. W końcu XVII w. w 1696 r. wymieniony jest tu Jan Jerzy Larysz (Johann Georg von Larisch). W latach 20. XVIII w. Markłowice znajdowały się w rękach Adalberta Johanna von Seunne, który jednocześnie był starostą wodzisławskiego państwa stanowego.

Jednym z wierzycieli cesarza Leopolda I Habsburga był jego przyjaciel książę Ferdynand Joseph Dietrichstein, który to w 1685 roku pożyczył mu 75 tysięcy guldenów, a zabezpieczeniem miało być przejęte państwo wodzisławskie. Długów tych nie zdołał cesarz spłacić i po dopłacie w 1696 roku kolejnych 75 tysięcy guldenów znamienity ród Dietrichsteinów stał się właścicielem Wodzisławia na blisko 80 lat. Dietrichsteinowie byli starym rodem rycerskim wywodzącym się z Karyntii. Za protoplastę rodu uważa się Ruperta I zmarłego w 1004 roku. Czytelniejsze dzieje rodu rozpoczynają się w XV wieku, kiedy Pankracy Dietrichstein za udział w bitwie pod Villach uzyskał godność podczaszego karynekiego, a później łowczego w Styrii. W późniejszym okresie ród Dietrichstein podzielił się na różne gałęzie, z czego w I poł. XVI wieku największym poważaniem cieszył się Adam, który za czasów Maksymiliana II został mianowany ochmistrem. Za swoje zasługi w 1575 roku otrzymał zamek Mikulov (Nikolasburg - Olomuniec), który stał się ich rodową siedzibą w Czechach i na Morawach. Adam był także ojcem Franciszka (1570-1636), późniejszego kardynała, który to m.in. jako jezuita prowadził akcję rekateolizacyjną w księstwie opawskim. Po jego śmierci sukcesję i majątek przejął bratanek Maksymilian Dietrichstein (1597-1655), który był ojcem Ferdynanda Josepha Dietrichsteina późniejszego właściciela Wodzisławia. Ferdynand Dietrichstein urodził się w Wiedniu w 1636 roku Jego matką była Anna Maria von Lichtenstein (1597-1640). Po przedwczesnej śmierci starszego brata oraz rodziców jemu przypadł tytuł książęcy w 1655 roku. Swoją młodość Ferdynand Dietrichstein spędził na dworze habsburskim, jako ochmistrz cesarskiej pary. Od 1655 roku przez 9 lat piastował urząd najwyższego komornika na Morawach, będąc jednocześnie w najbliższym otoczeniu cesarza Leopolda I. Kupując majątek wodzisławski Ferdynand Joseph był już w podeszłym wieku. Zmarł niespełna dwa lata po zakupie dóbr wodzisławskich 1 grudnia 1698 roku. Jego szczątki spoczyły w podziemiach katedry św. Szczepana w Wiedniu. Ferdynand Dietrichstein miał liczne potomstwo. Jednak większość jego dzieci pomarła. Sukcesję po nim objął najstarszy z żyjących synów Leopold Ignac Dietrichstein, który już w 1708 roku umarł na suchoty. Brak męskiego potomka sprawił, że księciem został brat Walter Franz (1664-1738) dziedziczący majątki morawskie, w tym główną siedzibę zamek Mikulov. Dobra austriackie Thalberg, Hollenburg i Finkestein wraz z Wodzisławiem przypadły młodszemu bratu Jacobowi Antonowi, który młode lata spędził na studiach w Utrechcie w Holandii. W 1709 roku poślubił Marię

Karolinę von Wolfstal. Zmarła ona przedwcześnie w 1711 roku przy porodzie syna Leopolda Filipa (1711-1773). Cztery lata później Jacob Anton von Dietrichstein poślubił Marię Franciszkę von Starhemberg. Ze związku tego urodziła się jeszcze piątka dzieci z czego przeżyło tylko dwoje- Guidobald Joseph i Maria Karolina. Jacob Anton zmarł przedwcześnie w 1721 roku w wieku 43 lat. Spadkobiercą większości dóbr austriackich został Leopold Filip. Młodszy z synów Guidobald Joseph, urodzony w 1717 roku otrzymał Wodzisław i niewielkie dobra w Austrii. Po osiągnięciu pełnoletniości majątek wodzisławski Dietrichsteinów był dzierżawiony, a z wypracowanych zysków płacona była renta dla Marii Franciszki von Starhemberg i jej dzieci mieszkających wówczas w Austrii. W 1739 roku doszło do uroczystego przekazania państwa stanowego w ręce Guidobalda Josepha, który postanowił w Wodzisławiu zamieszkać. W 1741 roku został wpisany w poczet szambelanów dworu cesarskiego Habsburgów. W trzy lata później w 1743 roku Guidobald Joseph na zamku wodzisławskim wziął ślub z Marią Gabriellą Henckel von Donnersmark. Jego wybranka wywodziła się ze znamienitego rodu węgierskiego, który był dobrze zakorzeniony na Śląsku. Maria Gabriela Henckel Donnersmark pochodziła ze związku starosty księstwa opolsko-raciborskiego Karola Josepha Erdmanna i jego żony Marii Józefiny Brunetti. Urodziła się w 1719 roku w ich rezydencji, jaką był pałac w Klisinie koło Głubczyc.

Rok po ślubie Guidobald Joseph von Dietrichstein i Maria Gabriela Henckel von Donnersmark zamieszkali na stałe w Wodzisławiu i tu postanowili wybudować nową rezydencję. Byli oni również właścicielami Markłowic. W 1747 roku zmarła przedwcześnie żona Guidobalda Dietrichsteina. Dwa lata później owdowiały Guidobald wyjechał na Morawy i tam poślubił Marię Annę Rottal, z którą na krótko zamieszkał w wodzisławskim pałacu. Tu przyszła na świat dwójka ich dzieci. W 1756 roku Guidobald wraz z żoną opuścili miasto i przenieśli się na stałe na Morawy, w rodzinne strony żony. Tam też zamieszkali na stałe, a w Napajedli ufundowali nowy pałac. Guidobald Dietrichstein zmarł w 1772 roku, a dwa lata później Wodzisław został sprzedany przez trzecią żonę Guidobalda Dietrichsteina Zofii Karolinie von Dyhrn. Pod koniec XVIII w. właścicielami Dolnych Markłowic był Josef von Kalkreuth, Von Pirch, Laryszowie, a następnie spokrewnieni z nimi Strachwitzowie.

Od 1815 r. do 1842 r. Markłowice Dolne stały się własnością Lazzar von Lippa, a następnie baron Ernest von Seidlitz. W latach 1870-1897 Markłowice Dolne posiadał Eugen Milisch zu Kleinburg-Berlau, a w końcu XIX w. gómośląski przemysłowiec Fritz-Friedlaender von Fuld.

Z kolei Markłowice Górne pod koniec XVII w. były własnością (1698) - Karla von Bludowski, a następnie Adama. W 1737 r. dobra te posiadał Kasper von Rochowski, a w 1743 r. Jan Jerzy von Larysz. Od połowy XVIII w. przejmuje Markłowice Górne rodzina Bludowskich. Po włączeniu tych

ziem do państwa pruskiego Markłowice bardzo często zmieniały swoich właścicieli i tak właścicielami w 1785 była Anna Maria von Zemstal, 1791 - Joseph Klatreht, 1810 Ernst Wilhelm von Birkham, 1818 baron von Gillem, 1838 Johann Kukutsch, 1843-Ferdynand Stokel, 1857 Fryderyk Salomon Cohn, 1860 Ernest Simon, 1862 Emanuel Langer, 1890 - Henryk Grütter, a w latach 90-XIX w. Oswald Birke.

2.2. Informacje toponomastyczne

Analizując problematykę osadnictwa pradziejowego, średniowiecznego i nowożytnego konieczne jest uwzględnienie stosowanego dawniej, ale również dzisiaj nazewnictwa (toponastyka) w obrębie terytorium współczesnej gminy Markłowice. Wchodzące w jego skład obecne dzielnice, a w przeszłości wsie (Markłowice Dolne i Markłowice Górne) mają zapewne złożoną, ale niezwykle słabo zbadaną genezę i historię. Obecnie dostępne źródła historyczne informują o przynajmniej średniowiecznym użytkowaniu tego terenu (przynajmniej od XIII wieku). Jednak oprócz wzmianek historycznych również nazwy lokalne, ich pochodzenie, etymologia mogą dostarczyć wielu informacji na okoliczności związane z zasiedleniem, zagospodarowaniem, przemianami środowiska a także przekształceniami tego obszaru przez człowieka, jak również nieraz wskazać na czas kiedy te procesy zachodziły.

Na terenie dzisiejszej gminy Markłowice, woj. śląskie wyróżnić można około 14 nazw miejscowych. Wśród nich można wyróżnić:

- a) nazwy patronimiczne (inaczej: odojcowskie; od imienia i przezwiska ojca) – 1,
- b) nazwy dzierżawcze (od imienia, przezwiska, nazwiska właściciela) – 3,
- c) nazwy kulturowe związana z życiem materialnym człowieka – 4,
- d) nazwy topograficzne związane z ukształtowaniem i wyglądem naturalnym terenu – 3,
- e) nazwy topograficzne związane z określeniem położenia osady względem innego obiektu terenowego – 1,
- f) nazwy dokładniej nie określone pod względem pochodzenia – 2.

A. Nazwy patronimiczne (inaczej: odojcowskie; od imienia i przezwiska ojca)

Markłowice (Dolne i Górne)

Wsie. Nazwa patronimiczna. Pierwsza wzmianka *Merelini villa* ok. 1300, *von Marclowitz* 1305; *Nieder Marcklowitz* 1743, *Ober Marcklowitz* 1743. Nazwa od przyswojonego im. *Mark(e)l* ← niem. *Merkel* : *Markwart*

Lit.: Borek 1988, s. 176-177.

B. Nazwy dzierżawcze (od imienia, przezwiska, nazwiska właściciela)

Markłówka

Potok. Nazwa dzierżawcza, prawdopodobnie od nazwy miejscowości Markłowice.

Kucharzówka

Potok. Nazwa dzierżawcza. Prawdopodobnie od nazwa od nazwiska *Kucharz*.

Lit.: Borek 1988, s. 150.

Wilczek

Część Markłowic. Nazwa dzierżawcza, bezprzyrostkowa. Pierwsza wzmianka *ex villa Wilczek* 1679. Nazwa od nazwiska Wilczek.

Lit.: Borek 1988, s. 158.

C. Nazwy kulturowe związane z życiem materialnym człowieka

Cegielnisko

Część Markłowic (nazwa obecnie nieużywana). Związana z nią Ląka na Cegielnisku. Nazwa kulturowa związana z życiem materialnym człowieka. Nazwa prawdopodobnie od wyrazu *cegieleńia*, „wytwórnia cegieł”.

Karwot i in. 2010, s. 75.

Chałupki

Część Markłowic. Nazwa kulturowa związana z życiem materialnym człowieka. Nazwa od wyrazu *chałupka*, tj. mały, lichy chłopski dom.

Lit.: Borek 1988, s. 94.

Grodzisko

Część Markłowic. Nazwa kulturowa związana z życiem materialnym człowieka. Pierwsza wzmianka *Grodzisko* 1845. Pierwotnie *Grodziszczce* → *grodzisko* przez zmianę przyrostka *-szcze* na *-isko*, tj. „stary gród”, miejsce po dawnym grodzie.

Lit.: Borek 1988, s. 96.

Młynówka

Potok. Nazwa kulturowa związana z życiem materialnym człowieka, utworzona prawdopodobnie od stojącego (-ych) przy niej młyna (-ów).

Pole Zamkowe

Pole, zwane też „Burgland”. Nazwa kulturowa związana z życiem materialnym człowieka używana w XIX w. Być może miejsce po pierwszym założeniu „zamkowym” w Markłowicach Dolnych.

Lit.: Karwot i in. 2010, s. 36.

*D. Nazwy związane z ukształtowaniem i wyglądem naturalnym terenu*Barzoły

Toponim terenowy. Nazwa związana z ukształtowaniem i wyglądem naturalnym terenu. Utworzona od gwar. *Barzyna* - bagno, moczar.

Lit.: Borek 1988, s. 41.

Katy

Część Markłowic. Nazwa związana z ukształtowaniem i wyglądem naturalnym terenu. Nazwa od wyrazu *kąt*, tj. miejsce oddalone, odległa strona, pole w rogu na granicy wsi; przenośnie „schronienie”.

Lit.: Borek 1988, s. 47.

Kępy

Część Markłowic. Nazwa związana z ukształtowaniem i wyglądem naturalnym terenu. Utworzona od wyrazu *kępa*, tj. mała wyniosłość w terenie, zwłaszcza bagnistym, mokrym; gwar. pagórek, zarośla.

Lit.: Borek 1988, s. 47-48.

*E. Nazwy topograficzne związane z określeniem położenia osady względem innego obiektu terenowego*Dolanek

Część Markłowic. Nazwa topograficzne związane z określeniem położenia osady względem innego obiektu terenowego. Pierwotnie do *Lanek*: *lan* → *Dolanek*?

Lit.: Borek 1988, s. 80.

*F. Nazwy dokładniej nie określone pod względem pochodzenia*Praga Duża

Część Markłowic. Nazwy dokładniej nie określone pod względem pochodzenia

Praga Mała

Część Markłowic. Nazwy dokładniej nie określone pod względem pochodzenia

W kręgu badaczy zajmujących się nazewnictwem przyjmuje się, że do najstarszych nazw zalicza się patronimiczne (ponadto np. służebne i zawodowe). Podkreślając, że zachowanie się w źródłach pisanych wzmianki o danej osadzie (miejscu osadniczym) zawsze jest nie tylko kwestią pewnego przypadku (np. kompletności, stanu zachowania źródeł pisanych), ale późniejsze w stosunku do zaistnienia faktu osadniczego. Jedyną nazwą patronimiczną są:

- Markłowice, wzmiankowane po raz pierwszy około 1300 r.

W tym rejonie lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie można domniemywać obecności nieruchomości, archeologicznej substancji zabytkowej (stanowisk archeologicznych). Potencjalnie tu **należy liczyć się z istnieniem średniowiecznej substancji zabytkowej (np. cmentarzysk, wsi i gospodarczych stref eksploatacji terenu).**

Spśród pozostałych nazw mimo stosunkowo późnej pierwszej wzmianki na uwagę zasługuje *Grodzisko* (1845). Słotowórczo tego typu nazwy zaliczane są do warstwy średniowiecznej. Pozostałe nazwy mają najprawdopodobniej zdecydowanie późniejszą, nowożytną metrykę. Może to wskazywać na niezbyt intensywne procesy osadnicze w średniowieczu, natomiast nasilające się w okresie nowożytnym. Z działalnością osadniczą i gospodarczą w XVII-XIX w. wiąże się nazwa dzierżawca (*Witczek*), nazwa kulturowa *Chafupki* oraz nazwy dokładniej nie określone pod względem pochodzenia (*Praga*).

Toponimy związane jest z uwarunkowaniami geograficznymi odnoszą się przede wszystkim do naturalnie tu występującego środowiska. Można na ich podstawie stwierdzić, że w skład jego geokomponentów wchodziły podmokłe, bagniste tereny.

3. Historia i stan badań archeologicznych

Kwerendę archiwalną dotyczącą stanu rozpoznania archeologicznego terytorium dzisiejszej gminy Markłowice prowadzono w:

- archiwum Działu Archeologii Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu (niżej w skrócie archiwum MGB), stanowiącego zbiorczą składnicę dokumentacji archeologicznej ze wschodniej części Górnego Śląska,
- archiwum Muzeum Śląskiego w Katowicach,
- archiwum Muzeum w Wodzisławiu Śląskim (niżej w skrócie archiwum MWS),
- archiwum Śląskiej Służby Ochrony Zabytków w Katowicach,

oraz literaturze przedmiotu.

Historia badań archeologicznych w obrębie Markłowice jest wyjątkowo skromna. O odkryciu fragmentów ceramiki o nieokreślonej chronologii podczas wycinania drzewa na przelomie na początku XIX/XX w. informował Foeld Kelz z Brzegu (Archiwum MG Bytom). Mimo sporządzonego odręcznie planu nie można dzisiaj zlokalizować tego miejsca, nie zachowała się także sama ceramika.

Niestety także kolejne odkrycia miały charakter przypadkowy, których przebieg znany z relacji/notatek sporządzonych w Dziale Archeologii Muzeum w Wodzisławiu Śląskim. Na przelomie lat 60-70. XX w. podczas regulacji rzeczki Markłówek w pobliżu wpadającego do niej potoku natknięto się na fragmenty naczyń z XVI-XVII w. (tabl. 1:3; ryc. 2:C; mapa 3). Na początku lat 70. ubiegłego wieku podczas budowy domu na ul. Porzeczkowej 18 (tabl. 1:2; ryc. 2:B; mapa 3) natrafiono na grosz praski Wacława IV (1361-1419). Zarówno ceramika jak i moneta znajdują się w rękach prywatnych.

W kwietniu 1971 r. podczas wycinki drzew naprzeciw Szkoły Podstawowej nr 3 przy ul. Wyzwolenia 54 (tabl. 1:1; ryc. 2:A; mapa 4) odkryto kamienny toporek kultury ceramiki sznurowej (KCSz). Zabytek znajduje się w zbiorach Muzeum w Wodzisławiu Śląskim.

W 1987 roku A. Dwilewicz wykonywał badania powierzchniowe w ramach akcji Archeologicznego Zdjęcia Polski na obszarze 103-42. Obszar ten obejmuje zachodnią część gminy Markłowice miejscami na długość około 350 m w kierunku wschodnim. Badania powierzchniowe nie przyniosły wówczas pozytywnych rezultatów.

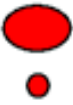

W 2011 r. podczas prac ziemnych w pobliżu domu na ul. Wyzwolenia 100A (budowa szamba?) natrafiono na drewnianą konstrukcję zrębową (tabl. 1:4; mapa 2). W jej zasypisku znajdowały się fragmenty ceramiki, szkła (XVIII-XIX w.) oraz kości zwierzęcych (ryc. 2:E). Najprawdopodobniej była to studnia zasypana w XIX w. Odkryty obiekt został pozostawiony, a miejsce budowy infrastruktury kanalizacyjnej przesunięte.

4. Katalog stanowisk archeologicznych

Katalog stanowisk archeologicznych zarejestrowanych dotąd na terenie gminy Marklowice zawiera tabela nr 1. Uwzględniono w niej informacje na temat 2 stanowisk archeologicznych.

Rozlokowanie wspomnianych stanowisk, ich zasięgi, przedstawiono na dołączonych mapach w skali 1:10 000 (mapy nr 1-4). Numeracja w tabeli 1 odpowiada przy tym numeracji na mapach. Na mapach szczegółowych zastosowano kilka odmian sygnatur lokalizacji stanowisk archeologicznych, które są zgodne z wytycznymi metodycznymi przedsięwzięcia związanego z inwentaryzacją stanowisk archeologicznych w ramach tzw. Archeologicznego Zdjęcia Polski:

Legenda:

	kropka z czerwonym wypełnieniem przezroczystym (średnicy 2-3 mm): stanowiska archeologiczne o znanej lokalizacji, w typie śladów lub punktów osadniczych o szacowanej wielkości do około 1 ara
	kropka z wypełnieniem przezroczystym (średnicy 5 mm) lub owal, okrąg, zarys nieforemny z czerwonym wypełnieniem przezroczystym: stanowiska o znanej lokalizacji, posiadające większą – wg szacunków – powierzchnię, rzędu >1 ar, a nawet kilka ha
	zarys nieforemny z wypełnieniem jasnoczerwoną szrafurą: zasięg historycznych (średniowiecznych i nowożytnych) części wsi
	kropka z wypełnieniem fioletowym (średnicy 5 mm) lub owal, okrąg, zarys nieforemny z fioletowym wypełnieniem przezroczystym: obiekty historyczne dwory i folwarki

W przypadku oznaczenia lokalizacji stanowiska za pomocą kropek (małą lub dużą) lub trójkąta z wypełnieniem jako centralny punkt danego obiektu należy traktować ich środek. Z kolei oznaczenie stanowiska za pomocą owalu jako zasięg przestrzeni reliktovej (kulturowej) należy uznawać całość zaznaczonej strefy (bywa ona ustalana na podstawie ilości i rozrzutu przestrzennego materiałów

zabytkowych znajdujących na powierzchni, ew.uwzględniając wyniki badań inwazyjnych - wykopaliskowych).

Należy jednak zdawać sobie sprawę, że wyznaczeniu granic stanowisk archeologicznych wyłącznie na podstawie badań powierzchniowych jest obciążone szeregiem ograniczeń (wynikających m.in. z rodzaju badań, sposobu ich wykonania, terminu przeprowadzenia badań, stanu zachowania stanowiska, rodzaju i natężenia procesów destrukcyjnych, erozyjnych, typu stanowiska jego chronologii i wielu innych). Stąd należy się liczyć z tym, że rzeczywiste granice stanowisk archeologicznych mogą być inne (większe lub mniejsze).

Oprócz stanowisk archeologicznych stwierdzonych w toku prowadzonych badań archeologicznych (powierzchniowych, nadzorów, sondażowych, wykopaliskowych) ochroną konserwatorską powinny być również objęte miejsca, w których mogą znajdować relikty różnych form osadnictwa i działalności ludzkiej, a których lokalizacja oparta została na danych historycznych (źródłach pisanych, kartograficznych). Obiekty te w większości nie istnieją lub zostały znacznie przekształcone, natomiast prace ziemne prowadzone w tych strefach mogą naruszyć nawarstwienia kulturowe wraz z znajdującymi się w ich obrębie zabytkami ruchomymi oraz pozostałościami obiektów nieruchomych (wykaz ich znajduje się w tabeli 2).

Tabela 1. Gmina miejska Marklowice, woj. śląskie. Zestawienie znanych stanowisk archeologicznych.

Nr na mapie	Nr mapy 1:10000	Nazwa	Nr stan. w miejsce wości	Nr arkusza AZP	Nr na arkuszu AZP	Typ stanowiska	Chronologia	Obszar stanowiska	Zabytki	Uwagi
1	4	Marklowice	1 ^f	103-43	1 ^f	ślad osadnictwa	kultura ceramiki szmurowej	do 0,5 ha	toporek kamienny	znaleziony na gruncie Franciszki Kufiety 05-10.04.1971 r.; w zbiorach Muzeum w Wodzisławiu Śląskim pod nr MWS-A/16
2	3	Marklowice	2 ^f	102-43	65 ^f	ślad osadnictwa	XIV w.	do 1 ar	grosz praski Wacława IV	zbiory prywatne; notatka w Archiwum Działu Archeologii MWS
3	3	Marklowice	3 ^f	102-43	66 ^f	punkt osadniczy	okres nowożytny XVI-XVII w.	do 0,5 ha	ceramika	zbiory prywatne (8 fragm.); notatka w Archiwum Działu Archeologii MWS
4	2	Marklowice	4 ^f	103-43	2 ^f	punkt osadniczy	okres nowożytny XVIII-XIX w.	do 1 ar	studnia drewniana, ceramika, szkło, kości zwierzęce	materiał zabytkowy w Muzeum w Wodzisławiu Śląskim (ceramika – 51 fragm.; szkło – 4 fragm.; kości zw. – 2); notatka w Archiwum Działu Archeologii MWS
5	-	Marklowice	5 ^f	103-43	3 ^f	punkt osadniczy	niekreślona	nieokreślona	fragmenty ceramiki	notatka w archiwum MGB

Skróty:

f – numeracja tymczasowa

Tabela 2. Gmina miejska Marklowice, woj. śląskie. Zestawienie znanych obiektów historycznych.

Nr na mapie	Nr mapy 1:10000	Nazwa	Nr stan. w miejscowości	Nr arkusza AZP	Nr na arkuszu AZP	Typ stanowiska	Chronologia	Obszar stanowiska	Zabytki	Uwagi
A	1, 3	Marklowice Dolne	-	103-43	-	wieś	średniowiecze – okres nowożytny			
B	1, 2, 3, 4	Marklowice Górne	-	103-43	-	wieś	średniowiecze – okres nowożytny			
C	3	Marklowice	-	103-43	-	kościół i cmentarz	średniowiecze – okres nowożytny			
D	4	Marklowice	-	103-43	-	dwór				
E	4	Marklowice	-	103-43	-	folwark				
F	1	Marklowice	-	103-43	-	dwór?, zamek? i folwark				
G	3	Marklowice	-	102-43	-	młyn	XVIII w. – lata 60. XX w.			wg mapy Wielanda z 1736 r., Messtischblätter XIX/XX w.
H	3	Marklowice	-	103-43	-	młyn	XVIII-XIX w.			wg mapy Wielanda z 1736 r., Messtischblätter XIX/XX w.
I	4	Marklowice	-	103-43	-	młyn	XVIII-XIX w.			wg mapy Wielanda z 1736 r., Messtischblätter XIX/XX w.
J	3	Marklowice	-	102-43	-	gospodarstwo soltysa ?	średniowiecze – okres nowożytny ?			notatka w Archiwum MWS
K	4	Marklowice	-	103-43	-	huty szkła	XIX w.			notatka w Archiwum MWS

5. Charakterystyka stanowisk archeologicznych

Z terenu Markłowice znanych jest obecnie tylko pięć stanowisk archeologicznych. Ta niewielka ich ilość związana jest z brakiem systematycznych badań archeologicznych, w tym również brakiem prac związanych z Archeologicznym Zdjęciem Polski. Tylko niewielki fragment zachodniej części gminy znalazł się w obrębie badanego powierzchniowo obszaru AZP 103-42. Jak dotąd minimalny zakres miały również prace archeologiczne związane z prowadzonymi tu pracami ziemnymi.

Wszystkie dotąd dokonane na terenie gminy odkrycia są efektem przypadkowych odkryć, nie związanych pracami systematycznymi. Odkryte zabytki w większości są pozbawione kontekstu archeologicznego, stąd niezwykle trudno określić ich właściwą funkcję i charakter. Wyjątkiem są odkryte podczas interwencji archeologicznej relikty nowożytnej studni, wskazujące na istnienie zabudowy gospodarczej i mieszkalnej (Markłowice, stan. 4). Najstarszym śladem osadnictwa jest toporek kamienny, który można wiązać z pasterskimi społecznościami końca neolitu zaliczanymi do kultury ceramiki sznurowej (Markłowice, stan. 1). Pozostałe stanowiska związane są już z funkcjonowaniem średniowiecznych i nowożytnych wsi (stan. 2-4). Niekreślona chronologia i funkcję mają znaleziska fragm. naczyń (Markłowice, stan. 5), nie można w tym przypadku wykluczać ich ewentualnej pradziejowej chronologii.

Tę liczną, na etapie aktualnego stanu badań, grupę stanowisk należy poszerzyć o obiekty historyczne, w dużej mierze znacznie przekształcone, które można wyróżnić na podstawie danych historycznych (tabela 2; ryc. 8, 12, 16; mapy 1-4). Należą do nich historyczne centra wsi Markłowice Dolne i Górną, w obrębie których należy liczyć się z możliwością odkrycia relikwów osadnictwa związanego z ich funkcjonowaniem w okresie średniowiecza i czasów nowożytnych (np. relikwów zabudowy mieszkalnej i gospodarczej, ruchomych materiałów zabytkowych). Jako specjalnie wyróżniony wśród nich obiekt, ze względu na jego rangę, funkcję i specyfikę należy uznać kościół i cmentarz. Kolejną grupę stanowią, w znacznej mierze już nie istniejące obecnie relikty dworów w Markłowicach Dolnych i Górnych oraz folwarków. Do kolejnej wyróżnionej na tej podstawie grupy zaliczyć należy 3, nieistniejące młyny, których lokalizacja oparta jest na przekazach kartograficznym z XVIII i XIX w. Nie można wykluczać, że niektóre z nich mogą mieć nawet metrykę średniowieczną. Dodatkowo na wyróżnienie zasługuje również dawne gospodarstwo soltysa oraz miejsce, w którym funkcjonowały nowożytne huty szkła.

Mając na uwadze niedostateczne rozpoznanie terenu gminy, można opierając się na analizie warunków środowiska przyrodniczego oraz ogólnej wiedzy dotyczącej sposobów funkcjonowania społeczności pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych można wyznaczyć potencjalne strefy wystąpienia dawnych śladów osadnictwa. W obrębie gminy można wyróżnić trzy główne strefy krajobrazowo-środowiskowe:

strefa I - wysoczyzny, przede wszystkim o charakterze lokalnych wododziałów, zajmujące największą powierzchnię w obrębie terytorium Markłowice,

strefa II - dolin małych cieków, mają one tu głównie przebieg południkowy i rozcinają one obszar w/w strefy,

strefa III - doliny Markłowski i dolnych odcinków jej dopływów, przebiegającej równoleżnikowo przez środek gminy.

Wśród tych stref najbardziej atrakcyjną jest strefa III. W tym rejonie można się spodziewać różnoczasowego, zróżnicowanego funkcjonalnie osadnictwa, datowanego na czasy od pojawienia się w tym rejonie pierwszych grup paleolitycznych łowców i zbieraczy po czasy najnowsze. Obszar ten powinien szczególnie być poddany obserwacjom archeologicznym, ze względu na duże prawdopodobieństwo odkrycia tu stanowisk archeologicznych. W tej strefie zlokalizowane są również historyczne części Markłowice Dolnych i Górnych

Strefa II pod wieloma względami jest mniej atrakcyjna, ale również tutaj można się spodziewać bardziej trwałych form osadnictwa pradziejowego zarówno koczowniczych społeczności łowiecko-zbierackich czy pasterskich, jak również społeczności rolniczych. Większa intensywność eksploatacji tego terenu może być związana jest z późnym średniowieczem i okresem nowożytnym.

Strefa III to obszar doraźnie wykorzystywany przez społeczności pradziejowy i średniowieczne. W większym stopniu obszar ten jest trwale wykorzystywany dopiero w czasach nowożytnych. Strefa ta to obszar przede wszystkim zaplecza surowcowego dla społeczności żyjących w dolinach. Mogły tu ewentualnie funkcjonować koczowiska czy pola uprawne. Nie można wykluczać w tej strefie obecności trudnych do odkrycia stanowisk sepulkralnych (związanych z obecnością grobów i cmentarzy).

6. Ogólna charakterystyka osadniczo-kulturowa

Próba prezentacji przemian kulturowych w granicach gminy Markłowice jest niemożliwa ze względu na prawie zupełny brak stanowisk archeologicznych. Nie mniej można przypuszczać, że w jakiejś mierze obszar ten podlegał takim samym przemianom jak obszary bezpośrednio z nim sąsiadujące.

6. 1. Starsza epoka kamienia - paleolit (od początków osadnictwa do ok. 9000/8000 lat p.n.e.)

Starsza epoka kamienia to najbardziej odległy okres w dziejach ludzkości. Żyjący wówczas ludzie prowadzili gospodarkę przyswajalną, korzystającą z dostępnych zasobów środowiska (myślistwo, zbieractwo i rybołówstwo). Był to czas epoki lodowcowej (plejstocenu), kiedy wielokrotnie następowały silne zmiany klimatyczne. Okresy ochłodzenia, związane z nasuwaniem się mas lodu, który w swym maksymalnym zasięgu sięgnął Bramy Morawskiej, przeplatały się z okresami cieplejszymi, kiedy w miejscu wycofującego się lodowca powstawały zróżnicowane zbiorowiska roślin i zwierząt. W ślad za nimi przybyli tu także ludzie, jednakże nie można w sposób pewny określić momentu pojawienia się ich po raz pierwszy. Najstarsze ślady obecności człowieka, odkryte w rejonie Rybnika, zlokalizowane kilka kilometrów od granic Knuruwa, pozwalają datować je na ok. 500-300 tys. lat temu (np. Foltyn, Foltyn 2002). Świadczą one o obecności ludzi z gatunku *Homo erectus*. Związane są z nimi początki łowiectwa i rozwiniętych technik produkcji narzędzi z kamienia oraz surowców organicznych, zastosowania ognia i barwników oraz kultury symbolicznej. W późniejszych okresach należy się liczyć z pojawieniem się najpierw grup neandertalczyków (*Homo neandertalensis*), a później człowieka współczesnego (*Homo sapiens*). Stanowiska związane z obecnością tego ostatniego, zwłaszcza datowane na paleolit górny i schyłkowy, znane są z terenu pobliskiego Wodzisławia.

6. 2. Środkowa epoka kamienia - mezolit (ok. 9000/8000 lat p. n. e. - 5500/2000 lat p. n. e.)

Kiedy około 11000 tys. lat temu nastąpiło ocieplenie klimatu, z którym związane jest ostateczne wycofanie się lodowca z Europy Środkowej nastąpiły zmiany środowiska związane z pojawieniem się lasów, głównie mieszanych, charakteryzujących się bogactwem żyjącej w nich fauny. W lasach tych pojawiły się nowe grupy ludności, umiejętnie wykorzystującej ich zasoby, prowadząc gospodarkę

łowiecko-zbieracką, w której dużą rolę odgrywało rybołówstwo. Ludność ta prowadziła nomadyczny (traperski) tryb życia wykorzystując zasoby lasów oraz rzek i potoków. Niezwykle charakterystyczne dla nich są drobne wyroby krzemienne, tzw. mikrołity, służące jako wkładki do różnego rodzaju narzędzi złożonych i groty strzał. Zanik tych społeczności jest trudny do określenia, ale nie wykluczone, że przetrwały one na niektórych obszarach w głąb kolejnej epoki - neolitu. Stanowiska z tego czasu znane są ze stref doliny Odry i jej dopływów, ale także z doliny pobliskiej Leśnicy (np. rejon Grodziska i Galgenberga w Wodzisławiu Śląskim).

6. 3. Młodsza epoka kamienia - neolit (ok. 5500 - 2200 lat p. n. e.)

Kolejny epoka stanowi niezwykle ważny przełom w dziejach ludzkości związany z pojawieniem się pierwszych rolników i hodowców, którzy przeciwstawiając do łowców i zbieraczy stosowali gospodarkę wytwórczą, opartą na uprawie roślin i hodowli zwierząt, prowadzili osiadły lub w pewnych okresach pasterski tryb życia. Potrafili wykonywać pierwsze naczynia gliniane i posługiwali się narzędziami kamiennymi obrabianymi techniką gładzenia. Pierwsi rolnicy pojawili się na naszych terenach ok. połowy VI tys. p. n. e. osiedlali się oni tylko w pewnych regionach, tworząc enklawy, które związane były z występowaniem najbardziej urodzajnych gleb. Z czasem społeczności rolniczo-hodowlane pojawiają się również na innych obszarach, co związane jest ze stopniowym przystosowywaniem się do warunków środowiska oraz zmianami w sposobach gospodarowania. Pod koniec neolitu osiadłe społeczności rolnicze zastąpione zostają przez ugrupowania wędrownych lub półosiadłych pasterzy.

Świadectwem tego czasu w najbliższym sąsiedztwie Markłowic są znaleziska narzędzi krzemiennych i kamiennych. Ich obecność nie należy jednak wiązać z funkcjonowaniem w tym miejscu neolitycznych społeczności wczesnorolniczych. Obszar ten należał wtedy do nekumenu osadnictwa wczesnorolniczego. W tym czasie żyły tu jeszcze społeczności łowiecko-zbierackie, a znaleziska narzędzi kamiennych poświadczają zachodzące wówczas procesy wymiany pomiędzy tymi dwoma różnymi ugrupowaniami. Od tego momentu żyjące tu ugrupowania epigonów łowców i zbieraczy zaczęły ulegać procesom akulturacyjnym, których intensyfikacja następuje w późnym neolicie. Z późnoneolitycznymi społecznościami kultury ceramiki sznurowej związane jest znalezisko toporka z Markłowic (stan. 1). Wskazuje ono na obecność w tej okolicy ugrupowań pasterskich tego czasu. Narzędzia tego typu były zwykle elementami wyposażenia grobów tej ludności. Nie można wykluczać, że również toporek z Markłowic pochodzi ze zniszczonego pochówku.

6. 4. Epoka brązu i wczesna epoka żelaza (ok. 2200 - 400 lat p.n.e.)

Epoka brązu i wczesna epoka żelaza to czas kiedy następuje stopniowe upowszechnienie się metali jakimi były przede wszystkim brąz i żelazo. Oprócz tych wyznaczników epok zachodzą poważne zmiany sferze społecznej, symbolicznej i gospodarczej funkcjonującej w tym czasie ludności. Znaleźiska pochodzące z początków epoki brązu w najbliższej okolicy znane są chociażby z Lubomi-Kotówki czy Rud raciborskich. Społeczności z późnej epoki brązu i epoki żelaza zaliczane są do tzw. kultury łużyckiej. Pojedyncze znaleźiska tych społeczności oraz osady odkryto w Lubomi, Gozycach oraz Świerklanach.

6. 5. Okres przedrzymski oraz okres wpływów rzymskich (ok. 400 p.n.e - V w. n.e.)

Rozwój cywilizacyjny na terenach śródziemnomorskich, prowadzący w ostatnich wiekach przed Chrystusem do ukształtowania się Imperium Rzymskiego, wpłynął również znacząco na rozwój społeczności barbarzyńskich żyjących w północnej Europie. Te dwa światy nawiązały z sobą intensywne kontakty. Docierały wówczas na nasze ziemie przedmioty produkowane na terytorium Imperium, np. monety, naczynia szklane, broń, ozdoby itp. Imperium zainteresowane było natomiast nadbałtyckim bursztynem, pozyskiwaniem niewolników oraz produktami miejscowych lasów (skóra, miód) i być może żelazem produkowanym w licznych centrach metalurgicznych funkcjonujących pomiędzy Odrą i Wisłą. Szczególną rolę w tych kontaktach odgrywała Brama Morawska, naturalne przejście, łączące północ z południem oraz przełęcz Jabłonkowską. Stanowiska z tego czasu występują na terenie Wodzisławia Śląskiego, Rybnika, Świerklan Dolnych, Połomi. Nie można wykluczyć, że niektóre z nich związane są z eksploatacją występujących w tym rejonie rud żelaza i ich przetwórstwem.

6. 6. Wczesne średniowiecze (VI - poł. XIII w. n.e.)

Wraz z pojawieniem się Słowian w VI w. n. e. , kształtują się zapewne nowe struktury lokalne (choć zakres wymiany ludności w okresie wędrówek ludów w międzyrzeczu Odry i Wisły wymaga jeszcze dalszych badań). Przyjęły one z czasem formę charakterystycznej organizacji plemienną. Żyjąca tu ludność tworzy z czasem zorganizowane struktury osadnicze, które przyjmowały formę charakterystycznej organizacji plemienną. Informacje na temat zamieszkujących w IX wieku południową Polskę plemion przekazał tzw. Geograf Bawarski. Wśród podanych społeczności znaleźli się również Gołczyce, których siedziby znajdowały się również w okolicach Markłowic. W końcu X wieku

Śląsk stał się częścią państwa Piastów i podlegał przemianom administracyjnym, gospodarczym i politycznym zachodzącym w jego obrębie.

Osadnictwo wczesnośredniowieczne zostało stwierdzone w Wodzisławiu Śląskim, Połomi, Mszanie i Świerklanach.

6. 7. Późne średniowiecze (poł. XIII - XV w.) i okres nowożytny

To czas powstania i funkcjonowania wsi Markłowice Dolne i Markłowice Górne. Okres ten znany jest głównie ze źródeł historycznych. Z początkowym okresem ich funkcjonowania należy wiązać znaleźisko srebrnego grosza praskiego, datowanego na XIV w. (Markłowice, stan. 2). Archeologicznymi świadectwami funkcjonowania wsi w czasach nowożytnych są znaleźiska fragm. naczyń (Markłowice, stan. 3) oraz relikty drewnianej studni, datowanej na podstawie odkrytego materiału zabytkowego ogólnie na czasy nowożytne (Markłowice, stan. 4).

Podsumowując należy stwierdzić, że stan rozpoznania obiektów archeologicznych położonych w obrębie Markłowic jest zły. **Mając to na uwadze postuluje się pod adresem władz miasta o jak najszybsze wystąpienie do Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach z wnioskiem o pilne wszczęcie rozpoznania terenu metoda Archeologicznego Zdjęcia Polski.**

7. Program ochrony i opieki nad zabytkami archeologicznymi

Do niedawna zgodnie z przepisami ustawy o *ochronie dóbr kultury* z dnia 15.02.1962 r. (tekst jednolity po nowelizacjach Dz.U. nr 98 z 1999 r.), właściwymi rozporządzeniami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz wytycznymi Generalnego Konserwatora Zabytków przy określaniu obszarów i rygorów ochrony konserwatorskiej operowano pojęciem strefy ochrony konserwatorskiej (w odmianach A, B, E, K, W).

Nowa ustawa o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wycofuje się ze stosowania podanych określeń stref ochronnych wskazując, że każdy z zabytków nieruchomych (posiadając swą specyfikę) winien być rozpatrywany w sposób indywidualny wraz z otoczeniem (kontekstem, zarówno bliższym, jak i dalszym). Wspomniany akt prawny w artykule 7 ustala, że formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków (por. wyżej);
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Żadne ze stanowisk archeologicznych w Markłowicach nie jest chronione w sposób szczególny, zgodnie z zapisami ww. ustawy o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku* (Dz. U. z 2003 r., Nr 152 poz. 1568 z późn. zmianami), to znaczy:

- żadne nie jest wpisane do rejestru zabytków
- żadne nie jest uznane za pomnik historii
- żadne nie stanowi części parku kulturowego.

Poza istnieniem danych na ich temat w zasobach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Katowicach (Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) podstawą ochrony stanowisk archeologicznych wymienionych w niniejszym opracowaniu (tabela 1) jest więc ustalenie zasad zabezpieczenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Na zmieniający się sposób widzenia również nieruchomości zabytków archeologicznych w krajobrazie rzutują także inne akty prawne, wśród nich m.in.:

- *Archeologiczna konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzona w La Valetta 16 stycznia 1992 r.* (Dz. U. nr 120 z 16.10.1996 r., poz. 564);

- *ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* z 27.03.2003 r. (Dz. U. 2003 nr 90 poz. 717 z późn. zm.);
- wytyczne Działu Archeologii Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie (dawnego Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego): „Archeologia w planach zagospodarowania przestrzennego”; <http://www.nid.pl>).

Stan rozpoznania archeologicznego obszaru Markłowic jest bardzo słaby. Zwraca uwagę wyjątkowo mała ilość stanowisk archeologicznych, będących głównie znaleziskami przypadkowymi. Przyczyną tego jest prawie zupełny brak badań. Brak archeologicznych badań powierzchniowych, ponadto uzupełniająco-weryfikacyjnych powoduje, iż prowadzona działalność w typie inwestorskim już spowodowała i nadal może powodować naruszenie lub zniszczenie nieznaną nam jeszcze, podziemnej, archeologicznej substancji zabytkowej (co dotyczy zwłaszcza dzielnic o średniowiecznej metryce). Miało to m.in. miejsce w przypadku inwestycji prowadzonych w obrębie nowożytnych folwarków.

Taki stan rzeczy powoduje, iż informacje dotyczące chronologii i zasięgu poszczególnych obiektów wydają się być wycinkowe i niepełne, co więcej, brak archeologicznych badań uzupełniająco-weryfikacyjnych powoduje, iż prowadzona obecnie działalność w typie inwestorskim może spowodować naruszenie lub zniszczenie nieznaną nam jeszcze, podziemnej, archeologicznej substancji zabytkowej.

W celu wzbogacenia, uściślenia i uwiarygodnienia zaprezentowanych danych dotyczących istniejących niewątpliwie w granicach gminy stanowisk archeologicznych zaleca się:

1) **przeprowadzenie badań powierzchniowych w systemie AZP** (z uwzględnieniem weryfikacji znanych stanowisk archeologicznych; w porozumieniu i uzgodnieniu ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; biorąc pod uwagę charakter terenu – w kilku ponawianych etapach/sezonach; realizacja przedsięwzięcia będzie służyć pełnej inwentaryzacji już znanych stanowisk, a także sporządzenie jednolitej, porównywalnej pod względem ilości i jakości danych dokumentacji wg aktualnych standardów;

2) **uwzględnienie konieczności prowadzenia nadzorów inwestycyjnych:**

- zwłaszcza podczas dużych przedsięwzięć, np. liniowych (wymiana infrastruktury, budowa dróg), mniejszych przedsięwzięć **w obrębie wsi o metryce średniowiecznej i nowożytnej**; przy okazji prac ziemnych istnieje szansa na identyfikację archeologicznej przestrzeni reliktovej i uchronienia jej przed zniszczeniem;

- podczas jakiegokolwiek prac remontowych lub budowlanych, związanych z odsłanianiem fragmentów przy fundamentowych lub podpodłogowych (piwnicznych) **wszystkich obiektów architektury uznanych za zabytkowe**¹ usytuowanych na terenie miasta, wyszczególnionych i omówionych w innych częściach opracowania;

3) kontynuowanie poszukiwania źródeł historycznych (pisanych), w celu identyfikowania danych na temat czasów wycinki lasów, stosunków własnościowych, działalności gospodarczej człowieka (np. hutnictwo szkła i żelaza, obecności młynów, budowy stawów, grobli, kuźni, szlaków komunikacyjnych, elementów hydrotechniki);

4) wykonanie rozpoznania terenu z użyciem metod nieinwazyjnych (nieniszczących podłoża-nawarstwień kulturowych) z użyciem specjalnego sprzętu lub techniki, umożliwiających identyfikację nowych stanowisk archeologicznych lub weryfikację znanych (np. badania fosforowe, badania metodami geofizycznymi – np. elektrooporową, elektromagnetyczną – zwłaszcza w obrębie kościołów i dworów²);

5) uwzględniając Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie m.in. gminnej ewidencji zabytków (Dz. U. nr 124, poz. 1305), **zaleca się uwzględnienie wszystkich wyszczególnionych w tabeli I stanowisk archeologicznych (mapy 1-4): odkrycie nowych obiektów (ew. pozyskanie dodatkowych danych na temat znanych) winno skutkować uzupełnieniami gminnej ewidencji zabytków**. W związku z brakiem ustalonego normatywu karty stanowiska archeologicznego gminnej ewidencji zabytków zaleca się umieszczenie kserokopii kart AZP lub tabeli nr 1, map nr 1-4, ewentualnie innych materiałów z opracowania.

Niezależnie przy tym od zasięgu dotychczasowych (lub planowanych) rozpoznań, zróżnicowania metod stosowanych przez specjalistów, należy pamiętać o tym, że dostępny zasób wiadomości na temat początków osadnictwa człowieka w każdym rejonie, a także jego historii (również i na terenie gminy Marklowice), nigdy nie będzie pełny.

¹ Zgodnie z aktualnymi standardami archeologia interesuje się również obiektami nowożytnymi i współczesnymi.

² Może to przynieść efekt w postaci stwierdzenia istnienia starszych faz budowlanych (przedhistorycznych). Ewentualne ich wyeksponowanie (por. przyp. powyżej) może być korzystne dla gminy i jej mieszkańców.

8. ZALECENIA KONSERWATORSKO-OCHRONNE

(obszary i zasady ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowe)

Ochrona konserwatorską należy objąć wszystkie, wyszczególnione w tabeli 1 stanowiska archeologiczne oraz strefy wyznaczone na podstawie informacji historycznych, wyszczególnione w tabeli 2. W szczególności ochrona ta winna polegać na:

- 1) zakazie jakichkolwiek prac ziemnych w podanym zasięgu występowania zidentyfikowanych na powierzchni stanowisk materiałów zabytkowych, w tym np. przekładki i budowy ciągów infrastruktury technicznej itd., bez podjęcia niezbędnych wyprzedzających badań archeologicznych (por. pkt. 2);
- 2) wszelkie roboty ziemne (inwestycyjne) realizowane w najbliższych zapleczu (otulinie) wszystkich wyróżnionych stanowisk archeologicznych (pkt. 1), tzn. w promieniu do około 100 m od ich centrum (w wypadku śladów osadnictwa – 50 m), winny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym. Nie da bowiem się wykluczyć większego – niż zakłada się na obecnym etapie rozpoznania terenu – zasięgu poszczególnych obiektów archeologicznych (ich pozostałości podziemnych). Uzgodnień szczegółowych zakresu nadzoru należy dokonywać ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- 3) w wypadku konieczności jakichkolwiek działań (np. inwestorskich) związanych z naruszeniem gruntu w obrębie wyróżnianych stanowisk archeologicznych (pkt 1) lub strefy ochronnej (pkt. 2) winny być one poprzedzone uzupełniającymi archeologicznymi badaniami weryfikacyjnymi (w tym z użyciem technik nieniszczących, ale również rozpoznawczo-sondażowymi), ewentualnie – w zależności od uzyskanych wyników – ratowniczymi (lub jedynie nadzorem podczas prac budowlanych), zaplanowanymi i przeprowadzonymi w uzgodnieniu ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Katowicach. Wspomniane prace ochraniające substancję zabytkową mogą w wypadku stanowisk tzw. płaskich „uwolnić” dany teren dla celów inwestycyjnych;
- 4) mając na uwadze opisany, niedostateczny stan rozpoznania archeologicznego terenu potencjalną możliwość istnienia nierozpoznanych dotąd stanowisk, zaleca się wprowadzenie zasady stałego prowadzenia nadzorów archeologicznych podczas większych robót ziemnych na terenie gminy (np. inwestycje liniowe, rozbudowa, przebudowa lub budowa zakładów przemysłowych, likwidacja lub poszerzenie zasięgu hałd, budowa sklepów w typie marketów, z reguły obejmujących powierzchnię kilku hektarów gruntu, budowa nowych dróg i ulic; regulacje/pogłębienie cieków wodnych). Wspomniane nadzory winny obejmować zwłaszcza wszelkiego typu inwestycje, związane z ingerencją podziemną (wykonywaniem wykopów) w poszczególnych dzielnicach miast lub wsiach sołeckich gminy. Należy liczyć się z tym, że pod fundamentami istniejącej zabudowy lub pod innymi elementami zagospodarowania terenu (np. hałdami), potencjalnie może znajdować się archeologiczna substancja zabytkowa;
- 5) prowadzenie jakichkolwiek prac ziemnych w obrębie budynków i obiektów uznanych za zabytkowe ze względów architektonicznych, historycznych (zwłaszcza sakralnych) lub innych, uwzględnione i wyszczególnione na innych stronach całościowego opracowania, poświęconego dobru kultury w Markłowicach, (również wyszczególnionym w niniejszym opracowaniu – wpisanych do rejestru zabytków) winny być prowadzone pod stałym nadzorem archeologicznym, w uzgodnieniu ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Nie można wykluczyć, że ich części w ziemi kryją niezamierzone elementy lub szczegóły konstrukcyjne, ewentualnie pozostałości starszych założeń (nawet o podobnej do dzisiejszej funkcji).
- 6) jakiegokolwiek prace ziemne prowadzone w obrębie obiektów sepulkralnych (grobów i cmentarzy) powinny mieć podczas badań archeologicznych zapewnioną obecność antropologa.
- 7) ewentualne prace ekshumacyjne związane z grobami ofiar wojen powinny być charakter archeologicznych badań ratowniczych prowadzonych przez archeologa przy obecności antropologa.

dr Mirosław Furmanek

mgr Sławomir Kułpa

mgr Adrian Podgóski

9. SŁOWNIK STOSOWANYCH TERMINÓW

W tekście posługiwano się różnymi pojęciami/terminami, standardowo używanymi przez archeologów zwłaszcza w trakcie realizacji poszukiwań terenowych i opracowywania materiałów zabytkowych. Ich wyjaśnienie załączono poniżej.

Archeologia – odrębna dyscyplina naukowa powstała pod koniec XIX w., zaliczana do nauk pomocniczych historii. Przedmiotem zainteresowania a. są materialne i niematerialne pozostałości życia ludzi minionych czasów (generalnie prze- lub wczesnohistorycznych) wraz z kontekstem środowiskowym, w celu poznania i zrozumienia ich kultury.

Archeologiczne badania - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego; w zależności od potrzeb, zakresu, okoliczności, zastosowanych metod wyróżnia się: →a. badania nieinwazyjne (nieniszczące), →a. badania powierzchniowe, →a. badania ratownicze, →a. badania ratunkowe, →a. badania sondażowe (rozpoznawcze), →a. badania uzupełniające (weryfikacyjne), →a. badania wyprzedzające, →a. nadzór i in.

Archeologiczne badania nieinwazyjne (nieniszczące) – prace realizowane w celu odkrycie, rozpoznanie i udokumentowanie nowych stanowisk archeologicznych w danym terenie (ewentualnie dodatkowego rozpoznania zidentyfikowanych wcześniej), realizowane metodami nie naruszającymi nawarstwień stratygraficznych w danym terenie (metodami „poza wykopaliskowymi”). Wśród stosowanych metod stosuje się np. fotointerpretację zdjęć lotniczych (badania gabinetowe), geofizyczne-aparaturą specjalistyczną (np. georadarową, elektrooporową, elektromagnetyczną; badania terenowe) i in.

Archeologiczne badania powierzchniowe – prace terenowe o charakterze weryfikacyjno-poszukiwawczym, prowadzone z reguły wczesną wiosną lub jesienią; penetracja świeżo zoraných pól pozwala na odkrywanie wyoranych spod humusu zabytków, wskazujących na obecność, charakter i domniemany zasięg stanowiska archeologicznego.

Archeologiczne badania ratownicze – prace o charakterze inwazyjnym (wykopaliskowe), których celem jest uratowanie zabytkowej substancji reliktovej, tkwiącej pod powierzchnią ziemi, potencjalnie

zagrożonej zniszczeniem wskutek planowanych robót ziemnych, związanych np. z realizacją konkretnej inwestycji.

Archeologiczne badania ratunkowe - prace o charakterze inwazyjnym (wykopaliskowe), których celem jest uratowanie zabytkowej substancji reliktovej, tkwiącej pod powierzchnią ziemi, bezpośrednio zagrożonej zniszczeniem wskutek realizowanych robót ziemnych, związanych np. z konkretną inwestycją.

Archeologiczne badania sondażowe (rozpoznawcze) - z reguły krótkotrwałe prace o charakterze inwazyjnym (wykopaliskowym), których celem jest wstępne rozpoznanie i określenie dokładniejszego charakteru oraz zasięgu stanowiska archeologicznego.

Archeologiczne badania wyprzedzające – prace terenowe z reguły o charakterze wykopaliskowym, których celem jest przebadanie nawarstwień kulturowych, zagrożonych zniszczeniem z powodu działań inwestycyjnych. Badania te winny poprzedzać rozpoczęcie prac budowlanych; ich zasięg wyznaczają granice inwestycji.

Archeologiczne badania uzupełniające (weryfikacyjne) – prace terenowe (o charakterze powierzchniowym, sondażowym, metodami nieinwazyjnymi), których celem jest sprecyzowanie danych na temat znanych w danym terenie stanowisk archeologicznych (funkcja, chronologia, zasięg), połączone z poszukiwaniem stanowisk nowych, wcześniej nie odkrytych. Z reguły realizowane w celu zobjektywizowania i uzupełnienia danych dot. pra- i wczesnodziejowej obecności człowieka w danym terenie, często w etapie poprzedzającym większe działania inwestycyjne (np. budowę autostrad), co wpływa na decyzje dotyczące podjęcia → a. badań wyprzedzających.

Archeologiczne dziedzictwo kulturowe – „elementem archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje się wszystkie pozostałości i obiekty oraz wszelkie inne ślady ludzkości z minionych epok: których zachowanie i badanie przyczynia się do odtworzenia historii ludzkości i jej powiązań ze środowiskiem naturalnym; w wypadku których wykopaliska, odkrycia oraz inne metody badań nad dziejami ludzkości i nad jej środowiskiem stanowią główne źródło informacji” (art. 1 „Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzona w La Valetta 16.01. 1992 r.; Dz. U. nr 120 z 16.10. 1996 r., poz. 564).

Archeologiczne stanowisko (~ obiekt) - miejsce będące śladem pobytu człowieka w przeszłości, zawierające w sobie liczne informacje – w postaci tkwiących w warstwach ziemi (lub i na jej powierzchni), czasami w wodzie, nawarstwień kulturowych (np. konstrukcji-zabytków nieruchomych)

jak i zabytków ruchomych, z uwzględnieniem ich wzajemnych związków, informujących o tym, co w tym miejscu działo się w odległych czasach.

Archeologiczne Zdjęcie Polski (w skrócie AZP) – nazwa ogólnopolskiej akcji, prowadzonej od połowy lat 70., której celem jest weryfikacja danych archiwalnych oraz → badania powierzchniowe (poszukiwawcze) na danym terenie (tzw. obszarze), co w efekcie prowadzi do zebrania ogółu dostępnych informacji na temat jego zasiedlenia przez człowieka. Prace w terenie prowadzi się w obrębie tzw. obszarów (powierzchni około 35 km²)- map w skali 1:25 000 - wydzielanych w ramach ponumerowanych, poziomych pasów i pionowych słupów. Zidentyfikowane lub odkryte → stanowiska archeologiczne otrzymują kolejny nr w obrębie miejscowości, a także na obszarze. Dokumentacja obszaru obejmuje m.in.: sprawozdanie tekstowe, mapę obszaru z zaznaczonymi stanowiskami a. (numeracja na obszarze), → karty AZP stanowisk a.

Archeologiczny nadzór – bieżące dokumentowanie układów stratygraficznych w trakcie robót budowlanych (inwestycyjnych), prowadzonych w miejscach potencjalnego lub stwierdzonego występowania zabytków lub stanowiska archeologicznego. Pozytywny wynik nadzoru może być powodem wszczęcia → a. badań ratowniczych lub ratunkowych.

Archeologiczny zabytek – wszelka tkwiąca w ziemi, na jej powierzchni lub w wodzie pozostałość dawnego życia i działalności człowieka (zabytek nieruchomy, złożony z warstw kulturowych – konstrukcji; zabytki ruchome-wytwory człowieka, np. wyroby gliniane, metalowe i szklane, kości zwierzęce itd.). Wszystkie zabytki archeologiczne stanowią pozostałość polskiego (ogólnoeuropejskiego) dziedzictwa kulturowego i należą do Skarbu Państwa.

Karta AZP – in. KESA (Karta Ewidencji Stanowiska Archeologicznego); część obowiązkowej dokumentacji powykonawczej danego obszaru → AZP; druk w formie ankiety służący do rejestracji, opisu i ewidencji → stanowiska archeologicznego, zawierający także mapę w skali 1:10 000 z jego lokalizacją (domniemanym zasięgiem ustalonym na podstawie rozrzutu znalezionych na powierzchni zabytków, zidentyfikowanych drogą a. badań powierzchniowych AZP).

Krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze; pojęcie „archeologiczny krajobraz kulturowy” obejmuje generalnie czasy pradziejów oraz wczesnohistoryczne, stanowiąc domenę badań → archeologii.

Osada - miejsce posadowienia stanowiska archeologicznego o funkcji dającej się bliżej określić, przypuszczalnie służąca funkcjom mieszkalnym i gospodarczym (swoistym odpowiednikiem terminu dla starszej epoki kamienia, czasów, w których populacje prowadziły wędrowny, koczowniczy tryb życia, jest obozowisko).

Punkt osadniczy – miejsce zidentyfikowania średniej liczby (kilku-kilkunastu) zabytków archeologicznych, niemożliwe do bliższego określenia pod kątem pełnionej funkcji.

Rejestr zabytków w Polsce – ogólnopolska baza danych obejmująca obiekty najbardziej wartościowe pod względem historyczno-kulturowym, ważne dla poznania historii danego regionu, kraju, podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej (przed zniszczeniem, naruszeniem substancji itd.). Rejestru zabytków w Polsce zaczęto go tworzyć jeszcze przed II wojną światową, niemniej prawne sformalizowanie zapisów nastąpiło w 1945 r.). Często wspomniane obiekty są zagrożone naturalnym lub antropogenicznym zniszczeniem; wpisów do rejestru dokonują właściwi terytorialnie wojewódzcy konserwatorzy zabytków (z urzędu, na wniosek np. właściciela gruntu, na którym obiekt jest posadowiony); wg stanu na 31 grudnia 2008 r. rejestr zabytków nieruchomych (obejmujących archeologiczne) osiągnął w Polsce stan 62 878, natomiast ruchomych (np. zabytkowe wyposażenie kościołów, kolekcje prywatne) - 201 673 (wg danych na stronie internetowej Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie).

Stanowisko wielokulturowe – miejsce będące śladem pobytu na nim człowieka w przeszłości w kilku różnych okresach chronologicznych.

Ślad osadnictwa – miejsce zidentyfikowania nielicznych zabytków archeologicznych, co często uniemożliwia bliższe określenie chronologii, funkcji i charakteru stanowiska archeologicznego.

Warstwa (nawarstwienia) kulturowa (-e) – pojedynczy lub wielokrotny układ stratygraficzny ziemi (niekiedy również w wodzie), zmieniony lub wykształcony przez człowieka, często zawierający różne zabytki (nieruchome – konstrukcje, ruchome – wyroby).

10. LITERATURA

- Błażek K. 1885-1887. *Der Abgestorbene Adel der Preussischen Provinz Schlesien*, t.1-4, Neumberg.
- Borek H. 1988. *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych*, Opole.
- Boroń I. 1995. *Handel Górnego Śląska z Krakowem w dobie wojny trzydziestoletniej (1618-1648)*, Gliwice.
- Buško C. 1998. Śląsk w XII i XIII wieku. Zderzenie kultur (w:) K. Wachowski (red.), *Kultura średniowiecznego Śląska i Czech. „Rewolucja” XIII wieku*, Wrocław.
- Dzieduszycki W. 1998. Wiek XIII. Przemiany – ich specyfika i znaczenie (w:) K. Wachowski (red.), *Kultura średniowiecznego Śląska i Czech. „Rewolucja” XIII wieku*, Wrocław.
- Furmanek M., S. Kulpa. *Kształtowanie się układu przestrzennego średniowiecznego Wodzisławia*, w druku.
- Furmanek M., S. Kulpa 2003. Wodzisław Śląski w świetle badań archeologicznych (w:) *Początki i rozwój miast Górnego Śląska w świetle badań interdyscyplinarnych*, Gliwice.
- Furmanek M., Kulpa S. 2003. Wodzisław Śląski w świetle badań archeologicznych, (w:) *Początki i rozwój miast Górnego Śląska w świetle badań interdyscyplinarnych*, Gliwice.
- Furmanek M., S. Kulpa 2000. *Wodzisław Śląski, Stare Miasto. Wyniki badań archeologicznych na terenie probostwa*, Wodzisław Śląski, mps.
- Furmanek M., S. Kulpa 2000. *Wodzisław Śląski, Stare Miasto. Wyniki badań archeologicznych przy ulicy Zamkowej w roku 1999*, Wodzisław Śląski, mps.
- Furmanek M., S. Kulpa 1998. *Wodzisław Śląski, zamek. Badania archeologiczno-architektoniczne, rok 1998*, Wodzisław Śląski, mps.
- Furmanek M., S. Kulpa 2003. *Zamek wodzisławski i jego właściciele*, Wodzisław Śląski.
- Furmanek M. 2003. Znaleździemo amfory typu „A” kultury ceramiki sznurowej z Książenic, woj. Śląskie a niektóre problemy osadnictwa neolitycznego we wschodniej części Górnego Śląska, (w:) *Sprawozdania archeologiczne*, nr 55, Kraków.
- Gilewska S. 1972. Wyżyny Śląsko-Malopolskie. (w:) *Geomorfologia Polski*, t. 1, *Polska Południowa - góry i wyżyny*, red. M. Klimaszewski (red.), PWN, Warszawa.
- Górski S. 1991. Wydarte niepamięci, *Herold Wodzisławski* nr 2, Wodzisław.
- Graczyk J., A. Jankiewicz, J. Porębska 1986. *Wodzisław Śląski. Studium historyczno-urbanistyczne*, Warszawa.
- Gumiński R. 1948: Próba wydzielenia dzielnic rolniczo-klimatycznych w Polsce, *Przegląd Meteorologiczny i Hydrologiczny*, 1, Warszawa.
- Henke F. 1860. *Chronik oder: topographisch-geschichtlich-statistische Beschreibung der Stadt und Minderstandesherrschaft Loslau in Oberschlesien*, Rybnik (w tłumaczeniu Rudolfa Milka mps).
- Henke F. 1864. *Die ehemalige minderfreie Standesherrschaft Loslau mit der darin liegenden gleichnamigen Stadt, den Badeorten Königsdorff Jastrzemb und Kokoschütz, den zugehörigen Gütern, Dörfern und Kolonien. Der topographisch-geschichtlich-statistische Beschreibung der Stadt und minderfreien Standesherrschaft Loslau in Oberschlesien, Pless* (w tłumaczeniu Rudolfa Milka mps).
- Hirsch R. 1883. Das Minoritenkloster zu Loslau, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Altertum Schlesiens*, t. 17.
- Hirsch R. 1890. Die Gründung der Stadt Loslau, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Altertum Schlesiens*, t. 24.
- Hirsch R. 1896. Rechtsgeschichtliche Nachrichten aus der ehemaligen Minderstandesherrschaft Loslau, *Zeitschrift der Verein für Geschichte Schlesiens*, t. 30.
- Janoušek E. 1995. *Paměti města Letovic*, Letovice.
- Jasiński T. 1977. *Rodowód Piastów śląskich*, t. 3, Wrocław.
- Jungnitz J. 1913. *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidakonot Oppeln*, t. 1, Breslau.

- Karwot Z., Kłosok J., Kłosok J., Chrószcz T., Galus P., Kołodziejczyk B. 2010. *Marklowice: historia i czasy najnowsze. Publikacja wydana z okazji 15-lecia reaktywowania i samorządności Marklowic*, Marklowice.
- Kondracki J. 2002. *Geografia regionalna Polski*, Warszawa.
- Kulpa S. 2001. *Dawne wodzisławskie drogi*, (w:) *Serwis wodzisławski*, nr 2, Wodzisław Śląski.
- Kulpa S. 2003. *Geneza i symbolika herbu Wodzisławia Śląskiego* (w:) *Początki i rozwój miast Górnego Śląska w świetle badań interdyscyplinarnych*, Gliwice.
- Kwak J. 1989. *Żydzi w miastach górnośląskich w XVII-XVIII w.*, (w:) *Sobótka*, nr 1.
- Majewski A. 1987. *Zamek w Niedzicy*, Kraków.
- Martinek B., Z. Kravar 2001. *Vitkov. Z historie města*, Vitkov.
- Matuszkiewicz W., Faliński J.B., Kostrowicki A.S., Matuszkiewicz J.M., Olaczek R., Wojterski T., 1995. *Potencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przeglądowa 1:300 000. Arkusze 1-12*, IGIPIZ PAN, Warszawa.
- Mika N., G. Wawoczny 2000. *Książęta opolsko-raciborscy. Wybrane postacie*, Racibórz.
- Mika N. 2000. *Przejęcie księstwa raciborskiego przez władcy opawskiego Mikołaja II*, (w:) *Opava. Sborník k dějinám města*, Opava.
- Mika N. 2003. *Przeobrażenia w ustroju miasta Raciborza na przestrzeni wieków*, (w:) *Sacrum i profanum. Klasztory i miasta w rzeczywistości Górnego Śląska w średniowieczu*, Rybnik.
- Młynarska-Kaletynowa M. 1995. *Stan badań nad miastem średniowiecznym na Śląsku* (w:) K. Wachowski (red.), *Kultura średniowiecznego Śląska i Czech. Miasto*, Wrocław.
- Mroczek K. 2002. *Dzieje wodzisławskich Żydów*, Wodzisław Śląski.
- Musiół L. 1966. *Wodzisław. Parafia i miasto w historycznym rozwoju*, Katowice.
- Nagy I. 1859. *Magyarország családai czimerekkel es nemzekrendi táblákkal*, Pest.
- Paľočaj J. 1990. (w:) *Slovenský Biografický Slovník (od roku 833 do roku 1990)*, t. 4, Bratislava 1990.
- Panic I. 1994. *Ze studiów nad wspólnotami społecznymi Górnego Śląska w średniowieczu. Okolice Rybnika i Wodzisławia Śląskiego*, (w:) J. Bukowska-Floreńska (red.), *Wspólnota i odrębność regionalna*, t. 1, *Z problematyki tradycji, wartości symbolicznych i ludycznych kultury*, Rybnik.
- Paprocki B. 1593. *Zrcadlo slavného markrabství Moravského*, Olomouc.
- Paukert J. 1981. *Státní zámek Lysice*, Brno.
- Piekalski J. 1999. *Od Koloni do Krakowa*, Wrocław.
- Pilnáček J. 1936. *Die älteste Genealogie der Grafen Wilezek*, Wien.
- Pilnáček J. 1992. *Rody starého Slezska*, t. 2, Brno.
- Pilnáček J. 1996. *Staromoravští rodové*, Brno.
- Plaček M. 2001. *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha.
- Potencjalna roślinność naturalna Polski*. 1995. Mapa przeglądowa 1 : 300 000, Ark. 11 Wyżyna Śląska, Beskidy Zachodnie, Tatry. IGIPIZ PAN, Warszawa.
- Ptak M. 1987. *Zgromadzenia i urzędy stanowe państwa wodzisławskiego*, *Acta Universitatis Wratislaviensis*, nr 927, *Pravo*, t. 64.
- Revai Nagy Lexikona*, t. 17, Budapest 1925.
- Sadowski T. 2001. *Książęta opolscy i ich państwo*, Wrocław.
- Sienkiewicz W. 1983. *Średniowieczne nazwy miejscowe ziemi Rybnickiej*, *Kroniki Rybnickie*, t. 1, 1983.
- Sinapius J. 1720. *Schlesischer curiositäten...darinnen die ansehnlichen Geschlechter des schlesischen Adels*, t. 1, Leipzig.
- Sperka J. 1995. *Władysław (Opolski)*, (w:) A. Barciak (red.), *Książęta i księżne Górnego Śląska*, Katowice.
- Stibor J. 1998. *Bravantský z Chobfán*, (w:) M. Myška, D. Dokoupil (red.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, t. 10, Ostrava.

Štibor J. 2002. Bruntálští z Vrba, (w:) M. Myška, D. Dokoupil (red.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, t. 3 (15), Ostrava.

Štibor J. 1995. Skrbení z Hřístě, Skrbení, svob. páni z Hřístě a Šenova, (w:) M. Myška, D. Dokoupil (red.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, t. 4, Ostrava.

Stöckel R. 1881. Die prähistorischen Funde in Oberschlesien im Jahre 1879, *Schlesische Vorzeit in Bild und Schrift*, t. 3.

Szydłowski J. 1983. Przeszłość pradziejowa ziemi rybnicko-wodzisławskiej. Osiągnięcia i potrzeby (w:) *Kroniki rybnickie*, t.1.

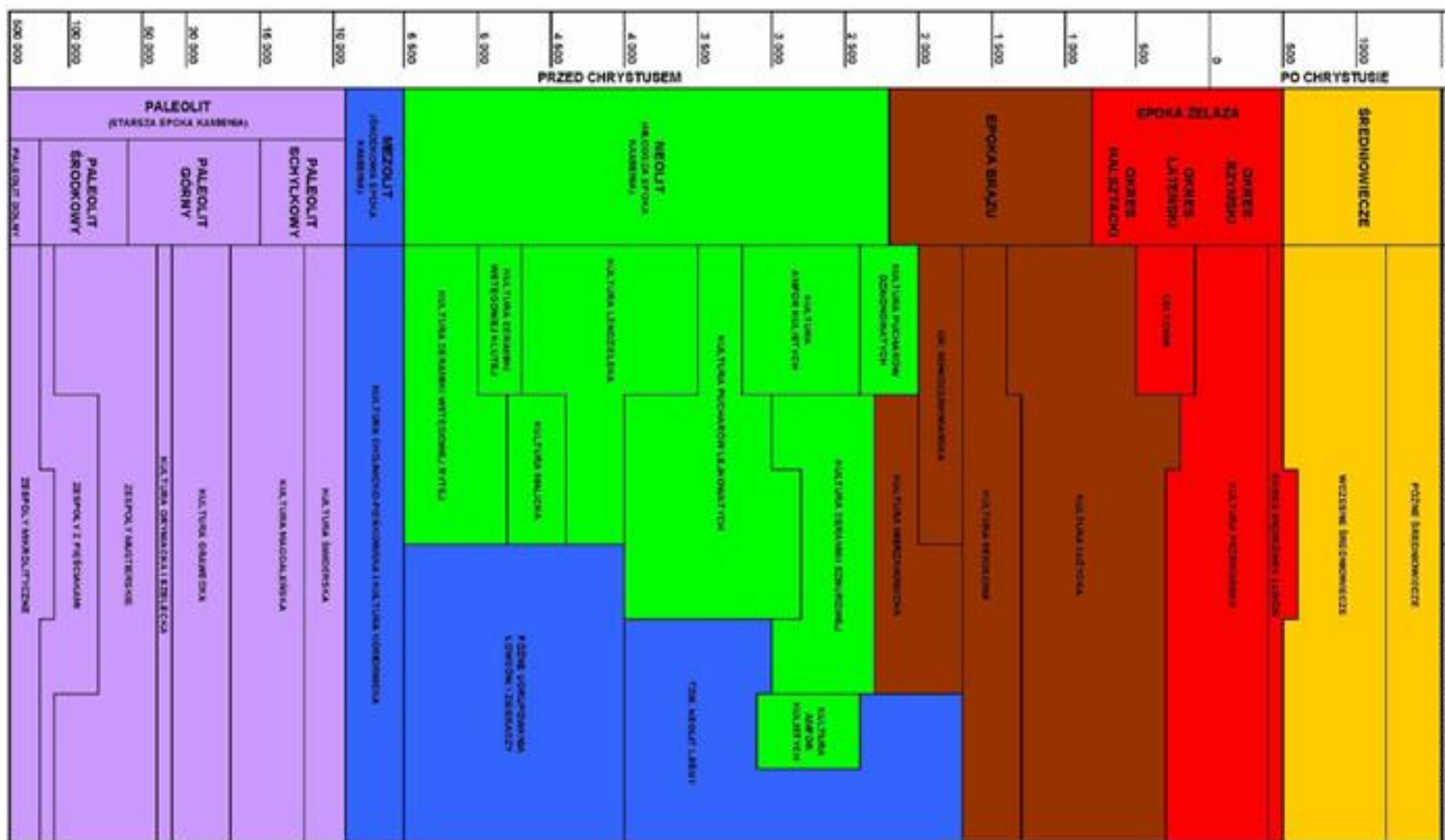
T. Durdík, 2000. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha.

Wodziński M. 1996. *Hebrajskie inskrypcje na Śląsku XIII-XVIII wieku*, Wrocław.

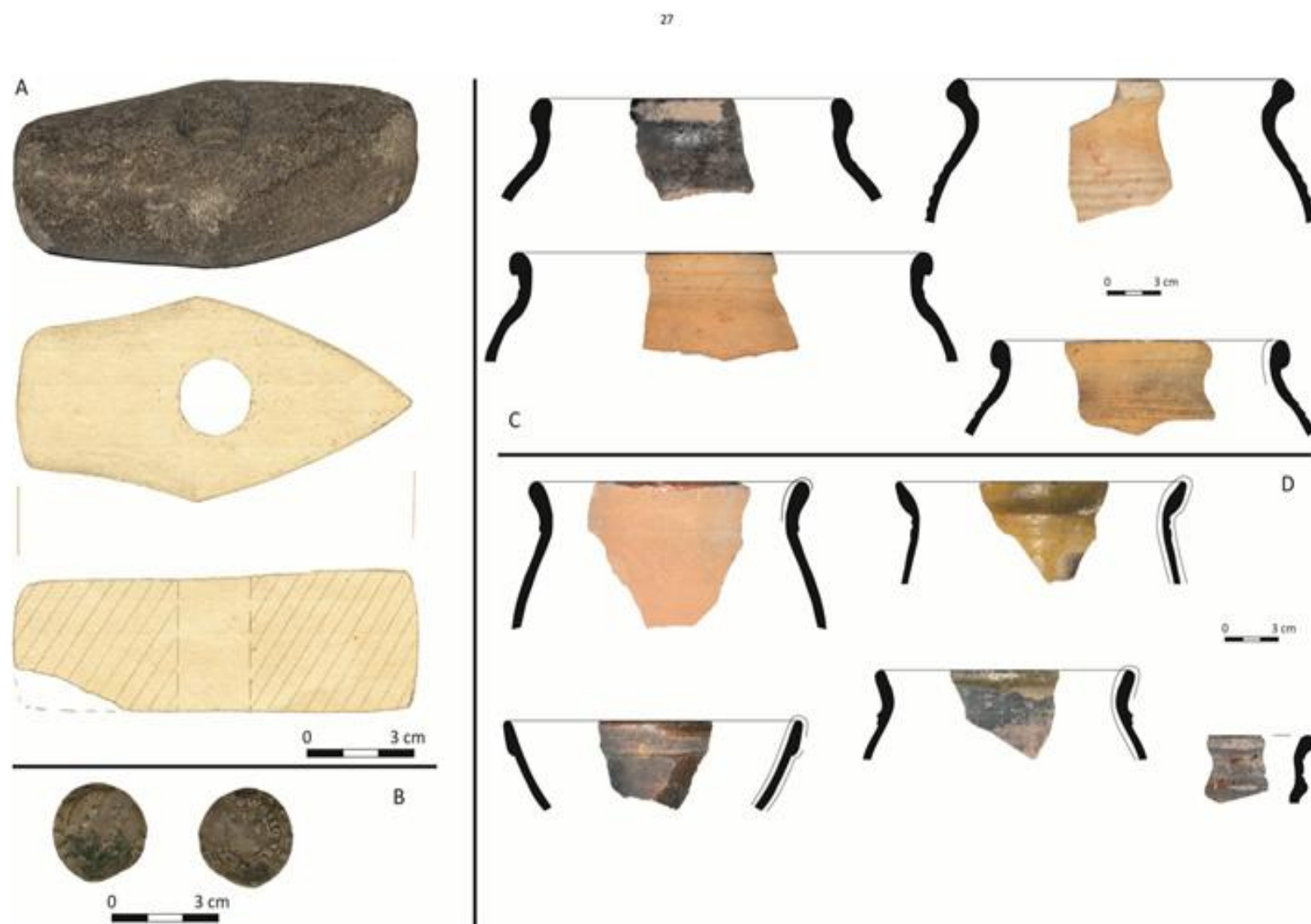
Zedlitz- Neukirch L. 1936-1942. *Neues preussisches Adels-Lexicon oder genealogische und diplomatische Nachrichten von...*, t. 1-5, Leipzig.

25

RYCINY

Ryc. 1. Schemat chronologiczny rozwoju społeczności pradziejowych na Górnym Śląsku.

Ryc. 2. Zabytki archeologiczne z terenu gminy Marklowice:

A – Marklowice st. 1 (rys. Krystyna Schraube, fot. S. Kulpa); B – Marklowice st. 2 (fot. A. Podgórski); C – Marklowice st. 3 (rys. A. Podgórski); D – Marklowice st. 4 (rys. A. Podgórski).

Ryc. 3. Mapa wodzisławskiego mniejszego państwa stanowego J. Wielanda z 1736 roku z powiększonym rejonem Markłowic.

Ryc. 4. Fragment mapy Wredego z 1746 roku z zaznaczonymi Markłowicami.

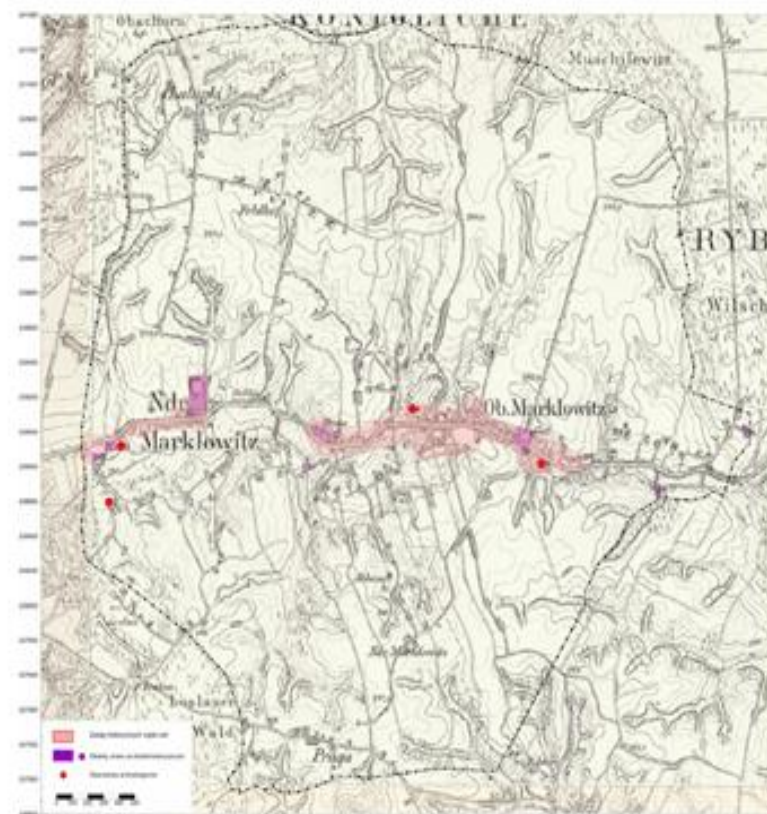
Ryc. 5. Mapa wodzisławskiego państwa stanowego F. Henkego z 1766 r. z powiększonym rejonem Markłowic.

Ryc. 6. Mapa z karty wodzisławskiego państwa stanowego F.B. Wernhera z 1766 r. z powiększonym rejonem Markłowic.

Ryc. 7. Mapa topograficzna (Messtischblätter) z końca XIX-1 połowy XX wieku z obecnymi granicami gminy miejskiej Marklowice z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi.

Ryc. 8. Mapa topograficzna (Messtischblätter) z końca XIX-1 połowy XX wieku z obecnymi granicami gminy miejskiej Marklowice z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi oraz obiektami historycznymi.

Ryc. 9. Marklowice, woj. śląskie. Mapa topograficzna z zaznaczonymi obszarami AZP (obszary nieprzebadane pozostały niezacieniowane).

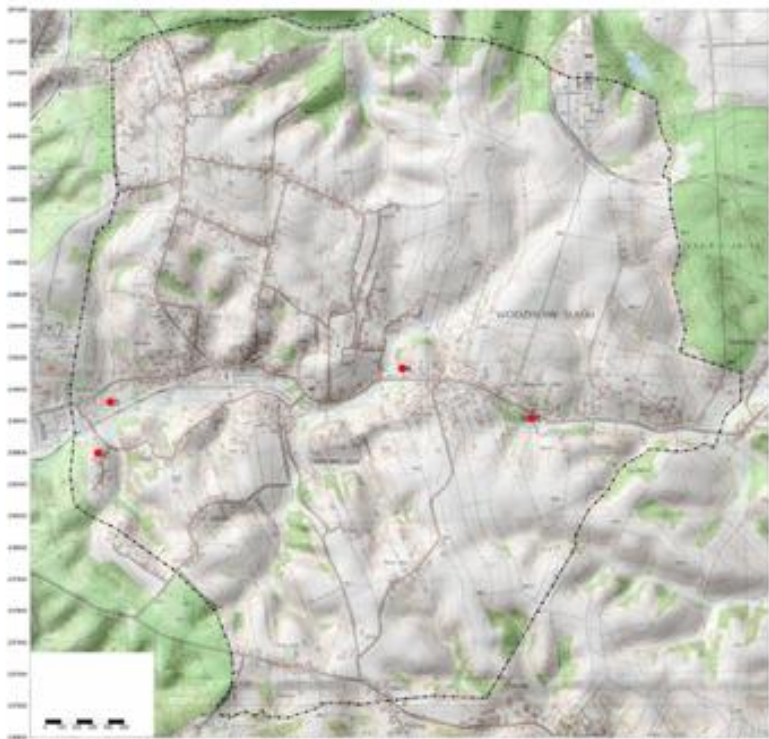
Ryc. 10. Marklowice, woj. śląskie. Mapa hipsometryczna z zaznaczonymi nazwami miejscowymi.

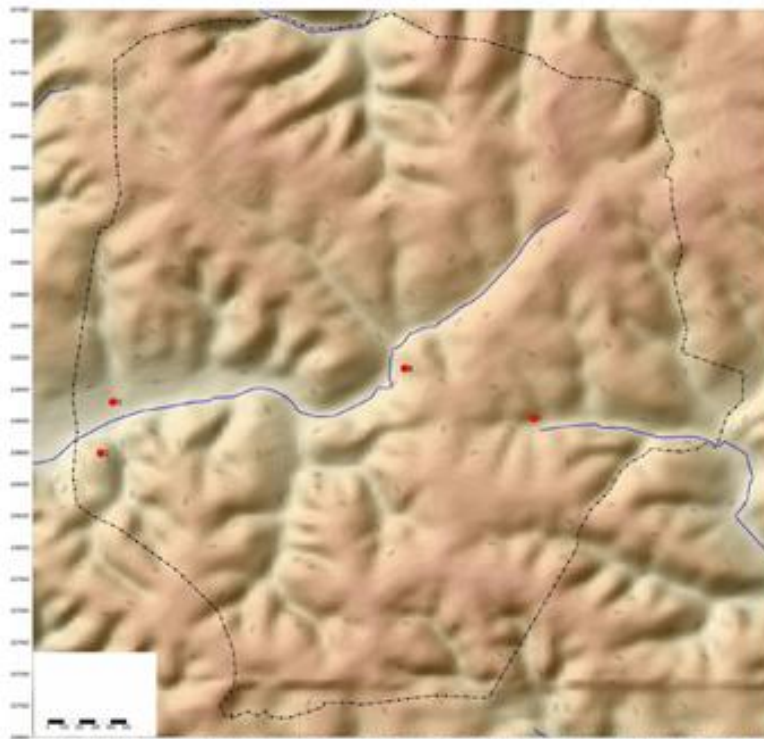
Ryc. 11. Marklowice, woj. śląskie. Mapa topograficzna z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi (kolor czerwony).

Ryc. 12. Marklowice, woj. śląskie. Mapa topograficzna z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi oraz obiektami historycznymi.

Ryc. 13. Marklowice, woj. śląskie. Mapa topograficzna z reliefem z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi (kolor czerwony).

Ryc. 14. Marklowice, woj. śląskie. Mapa hipsometryczna z reliefem z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi (kolor czerwony).

Ryc. 15. Marklowice, woj. śląskie. Mapa topograficzna z reliefem z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi oraz obiektami historycznymi.

Ryc. 16. Marklowice, woj. śląskie. Mapa hipsometryczna z reliefem z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi oraz obiektami historycznymi.

35

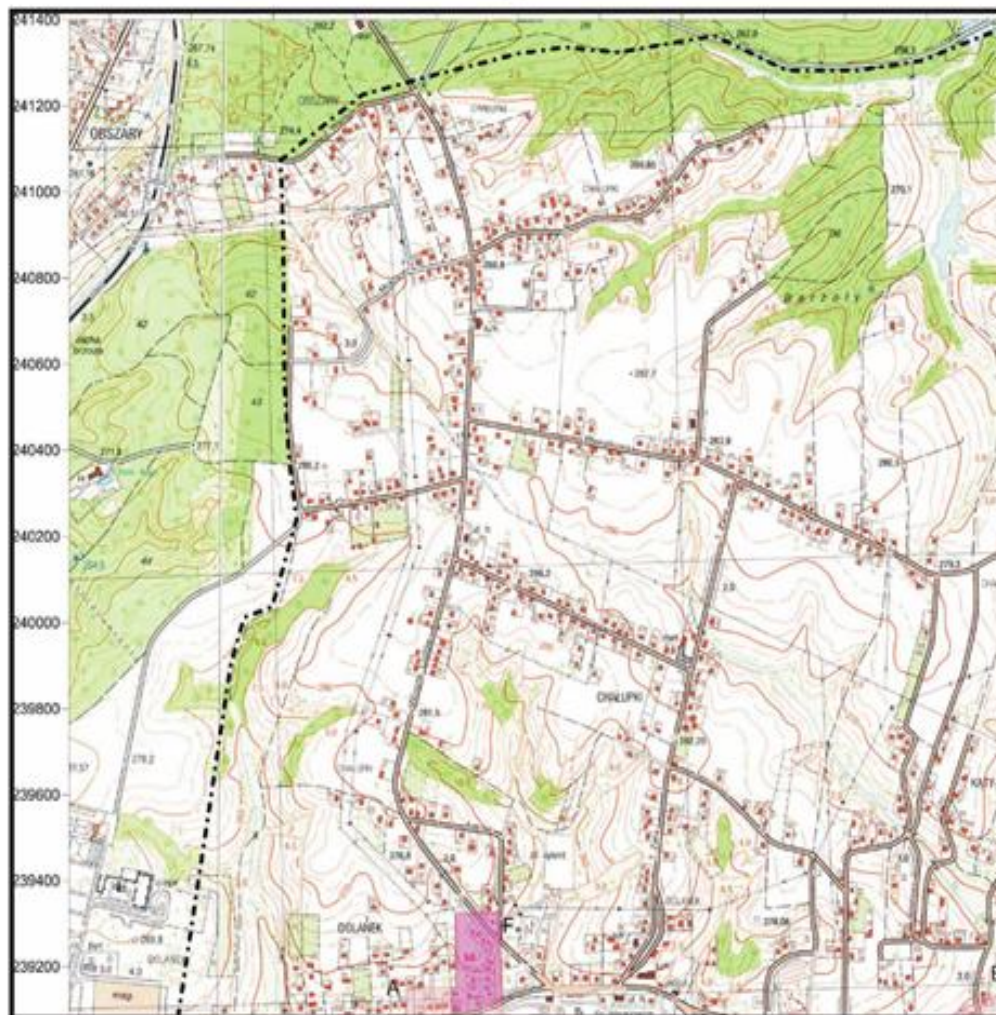
12. MAPY NR 1-4

Legenda do map 1-4:

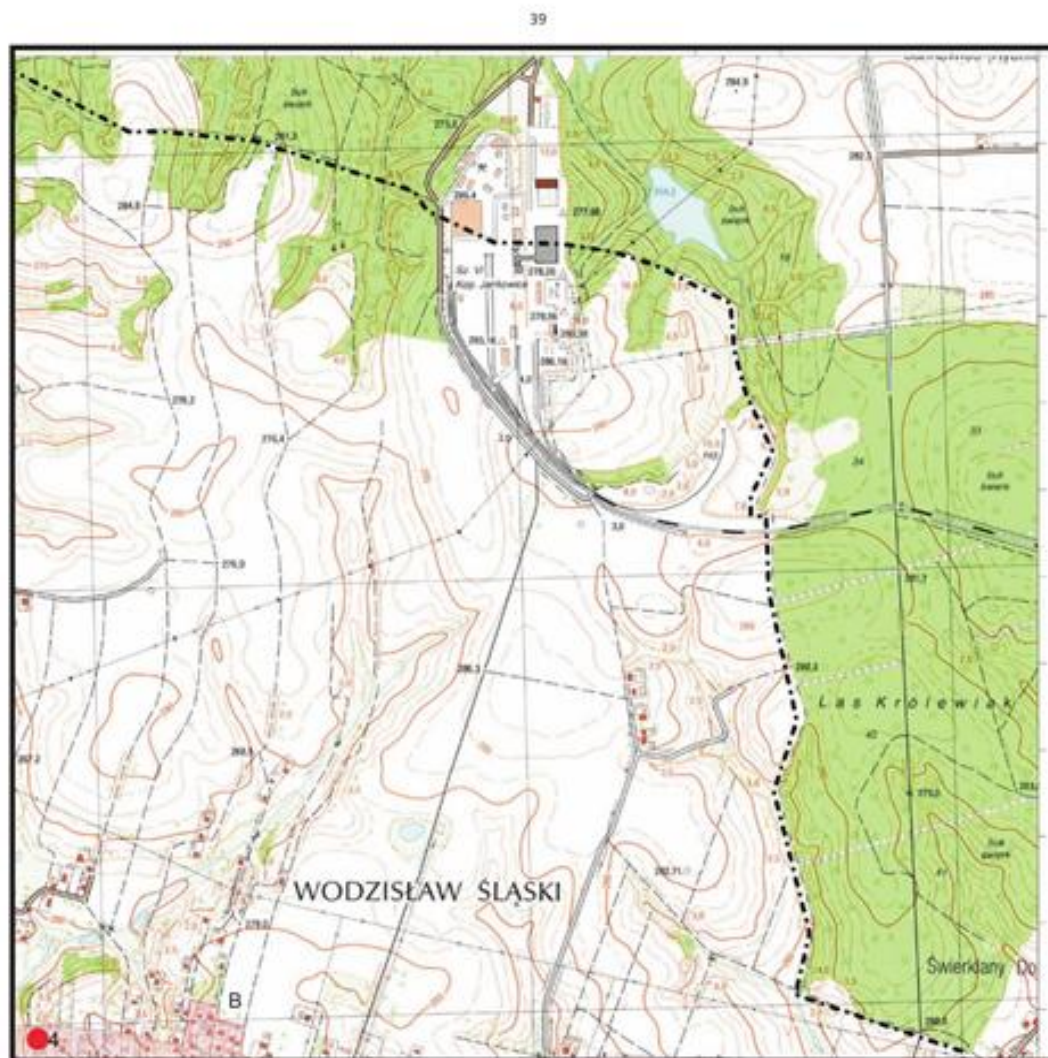
	<i>kropka z czerwonym wypełnieniem przezroczystym (średnicy 2-3 mm): stanowiska archeologiczne o znanej lokalizacji, w typie śladów lub punktów osadniczych o szacowanej wielkości do około 1 ara</i>
	<i>kropka z wypełnieniem przezroczystym (średnicy 5 mm) lub owal, okrąg, zarys nieforemny z czerwonym wypełnieniem przezroczystym: stanowiska o znanej lokalizacji, posiadające większą – wg szacunków – powierzchnię, rzędu >1 ar, a nawet kilka ha</i>
	<i>zarys nieforemny z wypełnieniem jasnoczerwonej szrafury: zasięg historycznych (średniowiecznych i nowożytnych) części wsi</i>
	<i>kropka z wypełnieniem fioletowym (średnicy 5 mm) lub owal, okrąg, zarys nieforemny z fioletowym wypełnieniem przezroczystym: obiekty historyczne dwory i folwarki</i>

- A wici
- B wieś
- C kościół i cmentarz
- D dwór
- E folwark
- F dwór?, zamek? i folwark
- G młyn
- H młyn
- I młyn
- J gospodarstwo soltysa
- K huta szkła

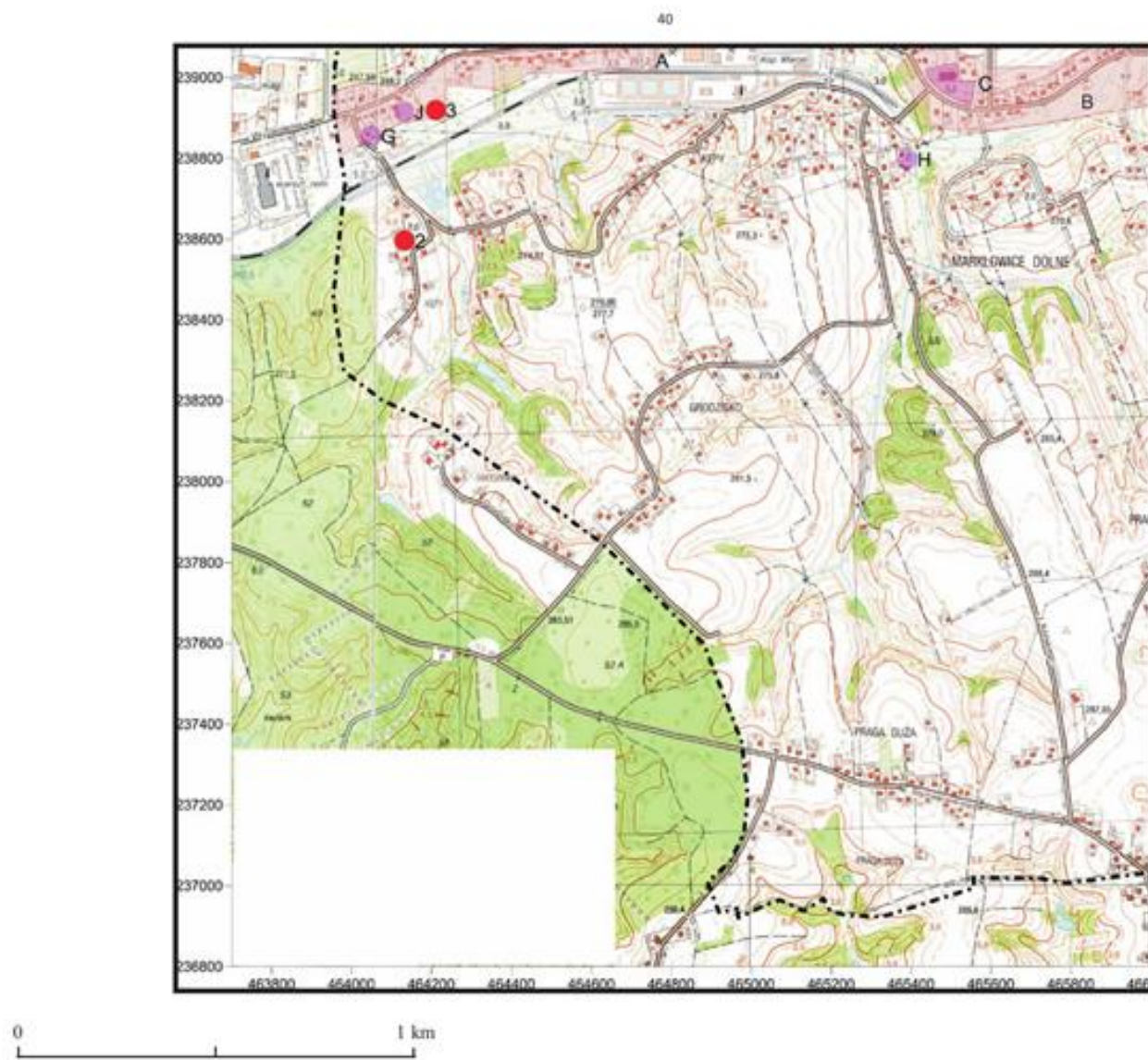
38

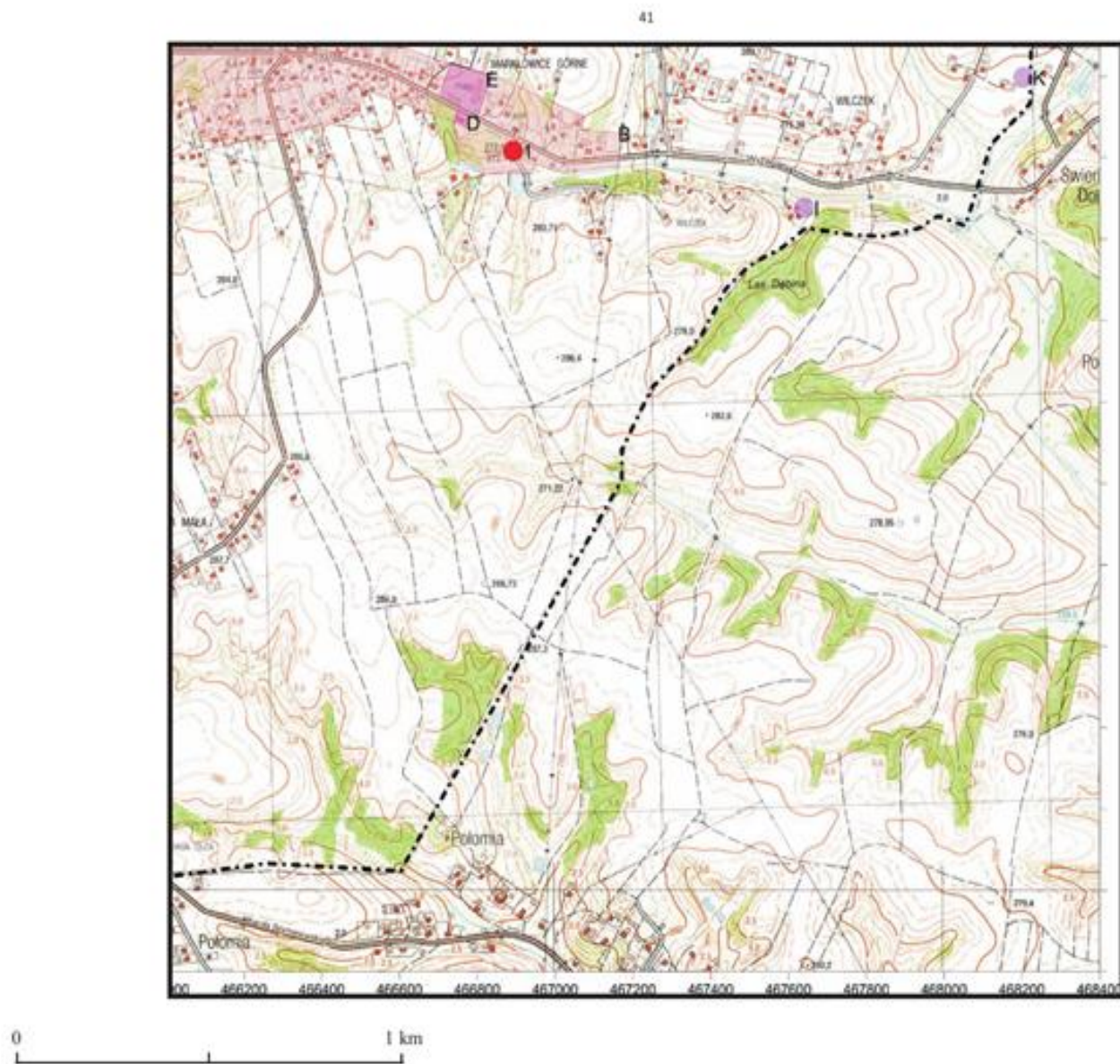

MAPA 1

MAPA 2

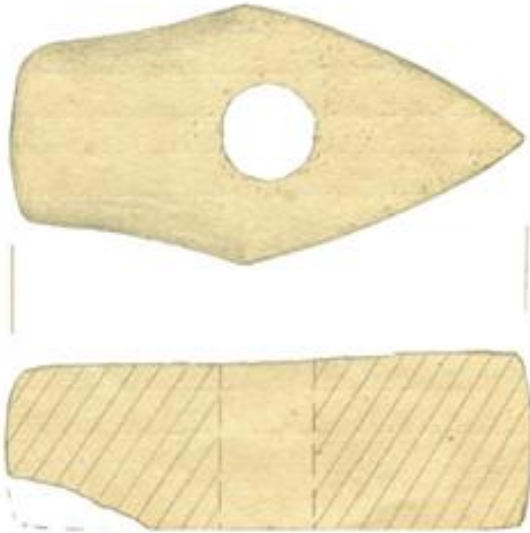

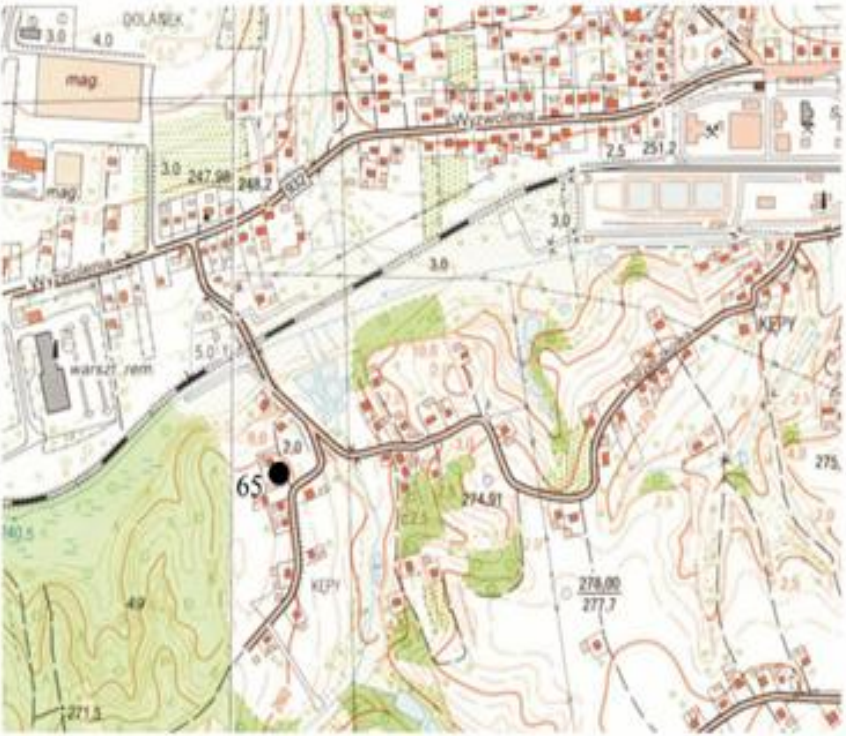

MAPA 4

13. KARTY STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

A Z P		Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków * Archeologiczne Zdjęcie Polski * Krajowa Ewidencja Zabytków										A	T	X	N	W	P	L	
KARTA EWIDENCYJNA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO												x	x						x
1 LOKALIZACJA		2 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE					3 UTWÓR GEOLOGICZNY												
M. MARKLOWICE		JEDNOSTKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA: Plaskowyż Rybnicki					luźny ☐ zwięzły ☒ torf.-bagn. ☐												
Nr stan. w miejscowości 1		STREFA NADMORSKA (NADZALEWOWA)					określenie specjalistyczne												
GMINA Marklowice		TEREN NIEEKSPONOWANY																	
POWIAT Wodzisław Śląski		TEREN EKSPONOWANY ☒					4 DOSTĘPNOŚĆ TERENU												
WOJEWÓDZTWO śląskie		krawędzie, stoki wklęsłe i proste ☒					niezabud. ☒ śr.zabud. ☐ zabudow. ☐												
AZP nr obsz. 103-43 1		DUŻE DOLINY					pole orne ☒ nieużytek ☒ łąka ☐												
Współrz. geogr. N 50°00'56.66" E 18°32'15.85"		w wodzie ☐ terasa ☐ terasa nadzalewowa ☐ terasy wyższe ☐ brzeg wysoczyzny ☐					sad ☐ park ☐ las ☐												
Nazwa lokalna		MALE DOLINY ☒					torf ☐ bagno ☐ woda ☐												
Nr działki geodez. 679/82, 763/263, 764/263, 8/2		dno doliny ☐ stok doliny ☐ krawędź doliny ☐					teren przemysłowy ☐												
Identyfikator EGB		STREFA POZA DOLINAMI					określenie bliższe												
Właściciel terenu		równina ☐ obsz. falisty ☐ obsz. pagórk. ☐ obsz. górzysty ☐																	
		FORMA SZCZEGÓLNA																	
5 KLASYFIKACJA FUNKCJONALNO-KULTUROWO-CHRONOLOGICZNA STANOWISKA																			
nr	funkcja	kultura	chronologia	opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych															
1.	śląd osadnictwa	kultura ceramiki sznurowej	schyłkowy neolit	toporek kamienny															
6 OPIS OBSZARU STANOW.		7 ZAGROŻENIA		8 WNIOSKI KONSERWAT.		10 WYKONANIE KARTY		11 WERYFIK. KONSERW.											
obserw. utrudniona ☒ bez przeszk. ☐				niezbędna szczegółowa inwentaryzacja		data (dd.mm,rrrr) 16.05.2012 r.		akceptacja WKZ											
pole otwarte ☐ pole zamknięte ☐				niezbędne badania wykopaliskowe		autor karty		akceptacja OODA											
nawęcnie znaleziskami: rów nomierne ☐				niezbędna interwencja administracyjna		dr Miroslaw Furmanek, mgr mgr Sławomir Kulpa, Adrian Podgórski		data ostatn.weryf.											
jednocentryczne ☐ wielocentryczne ☐				9 AKTUALNA OCHRONA		określili chronologię		autor weryfikacji											
powierzchnia stanowiska:				nr rejestru zabytków		dr Miroslaw Furmanek		12 ZBIORY I NR INWENT.											
-1 ar ☐ -0,5 ha ☐ -1ha ☐ -5ha ☐ -15ha ☐ >15ha ☐				data wpisu do rejestru				miejsce przechowywania											
gęstość występowania znalezisk:				park kulturowy ☐				nr inwentarza											
mala ☒ średnia ☐ duża ☐				plan zagospodarowania przestrzennego		sprawdził-konsultant AZP													

3	MAPA W SKALI 1:10.000 – UKŁAD WSPÓLRZĘDNYCH KARTOGRAF.	1992	15	DOKUMENTACJA	16	LITERATURA	17	INNE DANE
godło arkusza (nr i nazwa)	M-34-62-C-3 Wodzisław Śląski-Markłowice Dln.	X 238816	Y 466891	Notatka z relacją dotyczącą odkrycia w Archiwum Działu Archeologii Muzeum w Wodzisławiu Śląskim.				
				Zabytek wpisany do inwentarza Muzeum w Wodzisławiu Śląskim pod nr MWS-A/16.				
14 HISTORIA BADAŃ STANOWISKA (rok/ rodzaj badań/ autor i instytucja)				 <p data-bbox="1747 949 1915 981">0 3 cm</p> <p data-bbox="1758 989 1971 1013">rys. Krystyna Schraube</p>				
<p data-bbox="241 1101 1243 1228">Stanowisko zostało odkryte na polu Franciszki Kufiety w trakcie karczowania drzew przydrożnych 05-10.04.1971 r. Dnia 14.04.1971 r. toporek do Muzeum przekazał Kazimierz Kłosok (pracownik PPRN – Biuro Geodezyjne). Według relacji ofiarodawcy na miejscu nie znaleziono innych zabytków archeologicznych.</p>								

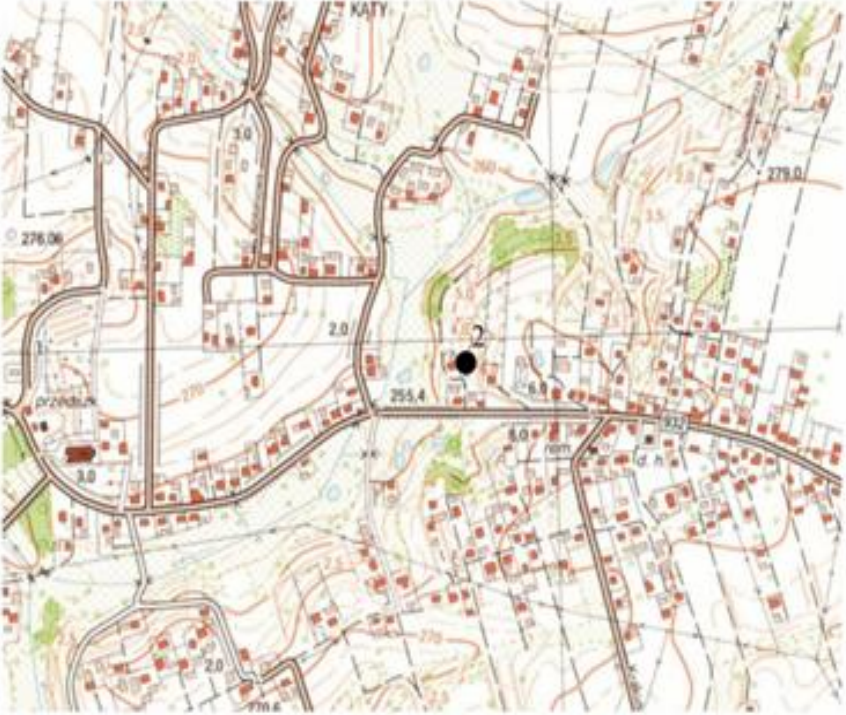
A Z P		Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków * Archeologiczne Zdjęcie Polski * Krajowa Ewidencja Zabytków										A	T	X	N	W	P	L
KARTA EWIDENCYJNA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO																		
1 LOKALIZACJA			2 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE						3 UTWÓR GEOLOGICZNY									
M. MARKLOWICE			JEDNOSTKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA: Plaskowyż Rybnicki						luźny ☐ zwięzły ☒ torf.-bagn. ☐									
Nr stan. w miejscowości: 2			STREFA NADMORSKA (NADZALEWOWA)						TEREN NIEEKSPONOWANY									
GMINA: Marklowice			DUŻE DOLINY						TEREN EKSPONOWANY ☒									
POWIAT: Wodzisław Śląski			w wodzie terasa denną terasa nadzalewowa terasy wyższe brzeg wysoczyzny						określenie specjalistyczne									
WOJEWÓDZTWO: śląskie			MAŁE DOLINY ☒						4 DOSTĘPNOŚĆ TERENU									
AZP nr obsz.: 103-42 65			w wodzie terasa denną terasa nadzalewowa terasy wyższe brzeg wysoczyzny						niezabud. ☐ śr.zabud. ☐ zabudow. ☒									
Współrz. geogr. N 50°00'48.79" E 18°29'57.27"			dno doliny stok doliny krawędź doliny						pole orne ☐ nieużytek ☐ łąka ☐									
Nazwa lokalna			STREFA POZA DOLINAMI						sad ☐ park ☐ las ☐									
Nr działki geodez.: 742/115			równina obsz. falisty obsz. pagórk. obsz. górzisty						torf ☐ bagno ☐ woda ☐									
Identyfikator EGB			FORMA SZCZEGÓLNA						teren przemysłowy ☐									
Właściciel terenu			określenie bliższe															
5 KLASYFIKACJA FUNKCJONALNO-KULTUROWO-CHRONOLOGICZNA STANOWISKA																		
nr	funkcja		kultura			chronologia			opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych									
1.	ślad osadnictwa					XIV/XV w.			groz praski Wacława IV									
6 OPIS OBSZARU STANOW.			7 ZAGROŻENIA			8 WNIOSKI KONSERWAT.			10 WYKONANIE KARTY			11 WERYFIK. KONSERW.						
obserw. utrudniona ☒ bez przeszk.						niezbędna szczegółowa inwentaryzacja			data (dd,mm,rrrr) 16.05.2012 r.			akceptacja WKZ						
pole otwarte ☐ pole zamknięte ☐						niezbędne badania wykopaliskowe			autor karty			akceptacja OODA						
nawiszenie znaleziskami: równomierne						niezbędna interwencja administracyjna			dr Mirosław Furmanek, mgr mgr Sławomir Kulpa, Adrian Podgórski			data ostatn.weryf.						
jednocentryczne ☐ wielocentryczne ☐						9 AKTUALNA OCHRONA			określili chronologię			autor weryfikacji						
powierzchnia stanowiska:						nr rejestru zabytków			mgr Grzegorz Mądrycki			12 ZBIORY I NR INWENT.						
-1 ar ☐ -0,5 ha ☐ -1ha ☐ -5ha ☐ -15ha ☐ >15ha ☐						data wpisu do rejestru						miejsce przechowywania						
gęstość występowania znalezisk:						park kulturowy						nr inwentarza						
mała ☐ średnia ☒ duża ☐						plan zagospodarowania przestrzennego			sprawdził-konsultant AZP									

3 MAPA W SKALI 1:10.000 – UKŁAD WSPÓLRZĘDNYCH KARTOGRAF. 1992	15 DOKUMENTACJA	16 LITERATURA	17 INNE DANE
godło arkusza (nr i nazwa) M.34-61-D-d-4 WODZISŁAW ŚLĄSKI X 238596 Y 464133	Notatka z relacją dotyczącą odkrycia w Archiwum Działu Archeologii Muzeum w Wodzisławiu Śląskim. Moneta w zbiorach prywatnych JÓZEFA KŁOSOKA		
			
14 HISTORIA BADAŃ STANOWISKA (rok/ rodzaj badań/ autor i instytucja)	<p>Na początku lat 70. XX w. podczas budowy domu na ul. Porzeczkowej 18 natrafiono na grosz praski Wacława IV (1361-1419; król czeski 1378-1419). Informację o odkryciu do Muzeum przekazał JÓZEFA KŁOSOKA (emerytowany nauczyciel historii) dn. 10.05.2012 r.</p>		

A Z P		Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków * Archeologiczne Zdjęcie Polski * Krajowa Ewidencja Zabytków						A	T	X	N	W	P	L
		KARTA EWIDENCYJNA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO						x	x					x
1	LOKALIZACJA	2 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE					3 UTWÓR GEOLOGICZNY							
M.	MARKLOWICE	JEDNOSTKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA: Płaskowyż Rybnicki					luźny		zwięzły	x	torf.-bagn.			
Nr stan. w miejscowości 3		STREFA NADMORSKA (NADZALEWOWA)					określenie specjalistyczne							
GMINA Marklowice		DUŻE DOLINY					TEREN NIEEKSPONOWANY							
POWIAT Wodzisław Śląski		w wodzie					TEREN EKSPONOWANY							
WOJEWÓDZTWO śląskie		terasa denna					krawędzie, stoki wklęsłe i proste							
AZP nr obsz. 103-42		terasa nadzalewowa					x							
66		terasy wyższe					4 DOSTĘPNOŚĆ TERENU							
Współrz. geogr. N 50°00'58.87" E 18°30'01.83"		brzeg wysoczyzny					niezabud. x							
Nazwa lokalna		MAŁE DOLINY					sz zabud.							
Nr działki geodez. 91, 108, 851/179, 858/90		dno doliny					zabudow.							
Identyfikator EGB		stok doliny					pole orne							
Właściciel terenu		krawędź doliny					nieużytek x							
		x					łąka x							
		STREFA POZA DOLINAMI					sad							
		równina					park							
		obsz. falisty					las							
		obsz. pagórk.					torf							
		obsz. górzisty					bagn							
		jaskinie, schroniska skalne					woda x							
		FORMA SZCZEGÓLNA					teren przemysłowy							
		określenie bliższe												
5 KLASYFIKACJA FUNKCJONALNO-KULTUROWO-CHRONOLOGICZNA STANOWISKA														
nr	funkcja	kultura			chronologia			opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych						
1.	punkt osadniczy				okres nowożytny (XVI-XVII w.)			ceramika (8 fragm.)						
6 OPIS OBSZARU STANOW.		7 ZAGROŻENIA			8 WNIOSKI KONSERWAT.			10 WYKONANIE KARTY			11 WERYFIK. KONSERW.			
obserw. utrudniona x bez przeszk.					niezbędna szczegółowa inwentaryzacja			data (dd.mm,rrrr) 16.05.2012 r.			akceptacja WKZ			
pole otwarte pole zamknięte					niezbędne badania wykopaliskowe			autor karty			akceptacja OODA			
nawycenie znaleziskami: rów nomierne					niezbędna interwencja administracyjna			dr Miroslaw Furmanek, mgr mgr Sławomir Kulpa, Adrian Podgórski			data ostatn.weryf.			
jednocentryczne wielocentryczne					9 AKTUALNA OCHRONA			określił chronologię			autor weryfikacji			
powierzchnia stanowiska:					nr rejestru zabytków			mgr mgr Sławomir Kulpa, Adrian Podgórski			12 ZBIORY I NR INWENT.			
-1 ar -0,5 ha -1ha -5ha -15ha >15ha					data wpisu do rejestru						miejsce przechowywania nr inwentarza			
x					park kulturowy									
gęstość występowania znalezisk:					plan zagospodarowania przestrzennego			sprawdził-konsultant AZP						
mała średnia duża														

3	MAPA W SKALI 1:10.000 – UKŁAD WSPÓLRZĘDNYCH KARTOGRAF. 1992	15	DOKUMENTACJA	16	LITERATURA	17	INNE DANE
godło arkusza (nr i nazwa)	M-34-61-D-d-4 WODZISŁAW ŚLĄSKI X 238920 Y 464211	Notatka z relacją dotyczącą odkrycia w Archiwum Działu Archeologii Muzeum w Wodzisławiu Śląskim.					
		Ceramika w zbiorach prywatnych JÓZEF KŁOSOKA					
14 HISTORIA BADAŃ STANOWISKA (rok/ rodzaj badań/ autor i instytucja)							
<p>Na przełomie lat 60-70. XX w. podczas regulacji rzeki Młynówki (Markłównki?) w pobliżu wpadającego do niej potoku natknięto się na fragmenty naczyń z XVI-XVII w. Informację o odkryciu do Muzeum w Wodzisławiu Śląskim przekazał JÓZEF KŁOSOKA (emerytowany nauczyciel historii) dn. 10.05.2012 r.</p>							

A Z P		Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków * Archeologiczne Zdjęcie Polski * Krajowa Ewidencja Zabytków						A	T	X	N	W	P	L				
		KARTA EWIDENCYJNA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO						X	X					X				
1 LOKALIZACJA		2 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE					3 UTWÓR GEOLOGICZNY											
M. MARKLOWICE		JEDNOSTKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA Piaskowyż Rybnicki					łuzny		zwięzły		X		torf.-bagn.					
Nr stan. w miejscowości 4		STREFA NADMORSKA (NADZALEWOWA)					TEREN NIEEKSPONOWANY											
GMINA Marklowice		DUŻE DOLINY					TEREN EKSPONOWANY		X									
POWIAT Wodzisław Śląski		w wodzie					krawędzie, stoki wklęsłe i proste		X		4 DOSTĘPNOŚĆ TERENU							
WOJEWÓDZTWO śląskie		terasa denną					sfaldowania i niewielkie cyple				niezabud.		sz.zabud.		zabudow.		X	
AZP nr obsz. 103-43 2		terasa nadzalewowa					cyple wybitne				pole orne		nieużytek		łąka			
Współrz. geogr. N 50°00'48.79" E 18°29'57.27"		brzeg wysoczyzny					wały i garby				sad		park		las			
Nazwa lokalna		MAŁE DOLINY					wyniesienia o ekspozycji okrzężnej				torf		bagn		woda			
Nr działki geodez. 1144/24		dno doliny					TEREN OSŁONIĘTY		X		teren przemysłowy							
Identyfikator EGB		stok doliny					podstawa stoku				określenie bliższe							
Właściciel terenu		krawędź doliny					doliny denud., niecki, jary, parowy											
		STREFA POZA DOLINAMI					kotlinki, zagłębienia bezodpływowe											
		równina					jaskinie, schroniska skalne											
		obsz. falisty					FORMA SZCZEGÓLNA											
		obsz. pagórk.																
		obsz. górzysty																
5 KLASYFIKACJA FUNKCJONALNO-KULTUROWO-CHRONOLOGICZNA STANOWISKA																		
nr		funkcja		kultura		chronologia		opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych										
1.		punkt osadniczy				okres nowożytny (XVIII-XIX w.)		studnia drewniana, ceramika (51 fragm.), szkło (4 fragm.), kości zwierzęce (2 fragm.)										
6 OPIS OBSZARU STANOW.			7 ZAGROŻENIA			8 WNIOSKI KONSERWAT.			10 WYKONANIE KARTY			11 WERYFIK. KONSERW.						
obserw. utrudniona		X		bez przeszk.		niezbędna szczegółowa inwentaryzacja			data (dd.mm,rrrr)		16.05.2012 r.		akceptacja WKZ					
pole otwarte				pole zamknięte		niezbędne badania wykopaliskowe			autor karty				akceptacja OODA					
nawyczenie znaleziskami:		równomierne		niezbędna interwencja administracyjna			dr Mirosław Furmanek, mgr mgr Sławomir Kulpa, Adrian Podgórski			data ostatn.weryf.								
jednocentryczne		X		wielocentryczne		9 AKTUALNA OCHRONA			określili chronologię		autor weryfikacji							
powierzchnia stanowiska:				nr rejestru zabytków			mgr mgr Sławomir Kulpa, Adrian Podgórski			12 ZBIORY i NR INWENT.								
-1 ar		-0,5 ha		-1ha		-5ha		-15ha		>15ha		miejsce przechowywania		nr inwentarza				
X																		
gęstość występowania znalezisk:				park kulturowy			plan zagospodarowania przestrzennego			sprawdził-konsultant AZP								
mała		średnia		duża		X												

3	MAPA W SKALI 1:10.000 – UKŁAD WSPÓLRZĘDNYCH KARTOGRAF. 1992	15	DOKUMENTACJA	16		LITERATURA	17		
godło arkusza (nr i nazwa)	M-34-62-C-c-3 Wodzisław Śląski-Markłowice Dln.	X	239131	Y	466067	Notatka z relacją dotyczącą odkrycia w Archiwum Działu Archeologii Muzeum w Wodzisławiu Śląskim.			
									
14 HISTORIA BADAŃ STANOWISKA (rok/ rodzaj badań/ autor i instytucja)									
<p>Obiekt został odkryty 06.09.2011 r. podczas prac ziemnych (budowa instalacji kanalizacyjnej – szamba ?) koło domu Piotra i Krystyny Strączek w Markłowicach na ul. WYZWOLENIA 100A. Na miejsce została wezwana Policja oraz pracownicy Muzeum w Wodzisławiu Śląskim do konsultacji. Stwierdzono odsłonięcie drewnianej konstrukcji zrębowej. W zasypisku znajdowała się duża ilość nowożytnego ceramiki i kości zwierzęcych oraz szkło. <u>Tylko wybór z nich zabrano do Muzeum w Wodzisławiu Śląskim.</u> Najprawdopodobniej była to studnia zasypana w XIX w. Odkryty obiekt został pozostawiony, a miejsce budowy infrastruktury kanalizacyjnej przesunięte.</p>									

A Z P		Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków * Archeologiczne Zdjęcie Polski * Krajowa Ewidencja Zabytków						A	T	X	N	W	P	L
KARTA EWIDENCYJNA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO														
1 LOKALIZACJA		2 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE						3 UTWÓR GEOLOGICZNY						
M. MARKLOWICE		JEDNOSTKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA: Płaskowyż Rybnicki						luźny		zwięzły		torf.-bagn.		
Nr stan. w miejscowości: 5		STREFA NADMORSKA (NADZALEWOWA)			TEREN NIEEKSPONOWANY			określenie specjalistyczne						
GMINA: Marklowice		DUŻE DOLINY			TEREN EKSPONOWANY			4 DOSTĘPNOŚĆ TERENU						
POWIAT: Wodzisław Śląski		w wodzie			krawędzie, stoki wklęsłe i proste			niezabud.		śr.zabud.		zabudow.		
WOJEWÓDZTWO: śląskie		terasa denna			sfaldowania i niewielkie cyple			pole orne		nieużytek		łąka		
AZP nr obsz.: 103-43		terasy wyższe			cyple wybitne			sad		park		las		
3		brzeg wysoczyzny			wały i garby			torf		bagn		woda		
Współrz. geogr. N		MAŁE DOLINY			TEREN OSŁONIĘTY			teren przemysłowy						
E		dno doliny			podstawa stoku			określenie bliższe						
Nazwa lokalna		stok doliny			doliny denud., niecki, jary, parowy									
Nr działki geodez.		krawędź doliny			kotlinki, zagłębienia bezodpływowe									
Identyfikator EGB		STREFA POZA DOLINAMI			jaskinie, schroniska skalne									
Właściciel terenu		równina			FORMA SZCZEGÓLNA									
		obsz. falisty												
		obsz. pagórk.												
		obsz. górzysty												
5 KLASYFIKACJA FUNKCJONALNO-KULTUROWO-CHRONOLOGICZNA STANOWISKA														
nr		funkcja		kultura		chronologia		opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych						
1.		punkt osadniczy				nieokreślona		ceramika						
6 OPIS OBSZARU STANOW.														
obszew. utrudniona		bez przeszk.												
pole otwarte		pole zamknięte												
nasycenie znaleziskami:		rów nomierne												
jednocentryczne		wielocentryczne												
powierzchnia stanowiska:														
-1 ar		-0,5 ha		-1ha		-3ha		-15ha		>15ha				
gęstość występowania znalezisk:														
mała		średnia		duża										
7 ZAGROŻENIA														
8 WNIOSKI KONSERWAT.														
niezbędna szczegółowa inwentaryzacja		data (dd,mm,rrrr)		16.05.2012 r.										
niezbędne badania wykopaliskowe		autor karty												
niezbędna interwencja administracyjna		dr Mirosław Furmanek, mgr mgr Sławomir Kulpa, Adrian Podgórski		11 WERYFIK. KONSERW.										
		określili chronologię		autor weryfikacji										
9 AKTUALNA OCHRONA														
nr rejestru zabytków														
data wpisu do rejestru														
park kulturowy														
plan zagospodarowania przestrzennego		sprawdził-konsultant AZP												
12 ZBIORY i NR INWENT.														
miejsce przechowywania		nr inwentarza												

3	MAPA W SKALI 1:10.000 – UKŁAD WSPÓLRZĘDNYCH KARTOGRAF.		15 DOKUMENTACJA	16 LITERATURA	17 INNE DANE
godło arkusza (nr i nazwa)		X	Y	Notatka w Archiwum Działu Archeologii Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.	
14 HISTORIA BADAŃ STANOWISKA (rok/ rodzaj badań/ autor i instytucja)					
Foeld Kelz z Brzegu poinformował, że w trakcie wycinania drzewa natrafiono w jego korzeniach na fragmenty ceramiki.					